

RAPPORT
Formellt skydd av skog
– markägarnas synpunkter

Rapport 2008:22

Konsulter inom samhällsutveckling

WSP Analys & Strategi är en konsultverksamhet inom samhällsutveckling. Vi arbetar på uppdrag av myndigheter, företag och organisationer för att bidra till ett samhälle anpassat för samtiden såväl som framtiden. Vi förstår de utmaningar som våra uppdragsgivare ställs inför, och bistår med kunskap som hjälper dem hantera det komplexa förhållandet mellan människor, natur och byggd miljö.



Förord

Ett av de 16 miljö kvalitetsmål som riksdagen antagit gäller ”Levande skogar”. Det övergripande målet för levande skogar är att ”Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas”.

Ett verktyg för att nå detta mål är de formella skyddsinstrument som finns för att skydda och bevara värdefulla naturmiljöer, bland annat naturreservat, biotopskyddsområden och naturvårdsavtal. Som ett led i Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens arbete med att förbättra de arbetsprocesser som leder fram till formella avsättningar av skog har WSP Analys & Strategi fått i uppdrag att dels utvärdera hur markägarna upplever dessa processer, dels föreslå hur ett framtida system för utvärdering och uppföljning av processerna kan se ut.

Denna rapport är utarbetad av WSP Analys & Strategi på uppdrag av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. Ansvariga för uppdraget på WSP har Anna Johansson och Lisa Johnsson varit. Övriga som deltagit i projektet är framför allt Maria Nilsson och Jenny Källström.

Stockholm i november 2008

Fredrik Bergström
Affärsområdeschef
WSP Analys & Strategi





Innehåll

SAMMANFATTNING.....	4
1 INLEDNING.....	8
1.1 Bakgrund.....	8
1.2 Uppdraget	8
1.3 Läsanvisning	9
2 BESKRIVNING AV SKYDDSPROCESSERNA	10
2.1 Miljö kvalitetsmålet "Levande skogar"	10
2.2 Biotopskyddsområde.....	11
2.3 Naturvårdsavtal	13
2.4 Naturreservat	16
3 INTERVJUER MED MOTPARTSOMBUD	20
3.1 Bakgrund.....	20
3.2 Resultat	21
4 FOKUSGRUPPER MED MARKÄGARE	26
4.1 Bakgrund.....	26
4.2 Resultat	27
5 ENKÄTUNDERSÖKNING – BAKGRUND OCH SYFTE	34
5.1 Bakgrund.....	34
5.2 Syfte	34
5.3 Kort om genomförandet	35
6 ENKÄTRESULTAT – BIOTOPSKYDD	38
6.1 Svarsfrekvens	38
6.2 Redovisning av enkätsvar	38
6.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhetsanalyser	52
7 ENKÄTRESULTAT – NATURVÅRDSAVTAL	56
7.1 Svarsfrekvens	56
7.2 Redovisning av enkätsvar	56
7.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhetsanalyser	69
8 ENKÄTRESULTAT – NATURRESERVAT	74
8.1 Svarsfrekvens	74
8.2 Redovisning av enkätsvar	74
8.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhetsanalyser	89



9	SAMMANFATTNING OCH UTVÄRDERING	94
9.1	Samlad analys av enkätsvaren	94
9.2	Delar i processerna med stor förbättringspotential	100
9.3	Utvärdering av enkätundersökningen	101
10	FRAMTIDA SYSTEM FÖR UTVÄRDERING	108
10.1	Förutsättningar	108
10.2	Vårt förslag.....	109

Bilageförteckning:

BILAGA 1:	INTERVJU MED MOTPARTSOMBUD - FRÅGEGUIDE
BILAGA 2:	FOKUSGRUPP MED MARKÄGARE - FRÅGEGUIDE
BILAGA 3:	FOKUSGRUPP MED MARKÄGARE – BREV TILL MARKÄGARE
BILAGA 4:	FOKUSGRUPP MED MARKÄGARE – BEKRÄFTELSEBREV TILL MARKÄGARE
BILAGA 5:	ENKÄTER OCH UTSKICKSMATERIAL
BILAGA 6:	ENKÄTUNDERSÖKNING – MÅLGRUPP, URVAL, STRATIFIERING
BILAGA 7:	ENKÄTUNDERSÖKNING – ANALYSMETOD NÖJDHET/MISSNÖJDHET



Sammanfattning

WSP Analys & Strategi har haft i uppdrag att dels ta fram ett förslag på uppföljnings- och utvärderingsverktyg för att följa upp hur markägare ser på formellt skydd av skog, dels genomföra en första uppföljning och utvärdering av skyddsprocesserna. De skyddsinstrument vars processer utvärderas här, biotopskyddsområden, naturvårdavtal samt naturreservat, har alla som syfte att skydda och bevara värdefulla naturmiljöer.

Ett antal aktiviteter har genomförts inom projektet. Inledningsvis hölls ett informationsmöte med intressenter i syfte att förankra uppdraget och fånga upp synpunkter inför genomförande av det fortsatta projektet. Markägares synpunkter samlades sedan in i två faser. En första fas där motpartsombud intervjuades och fokusgrupper med markägare genomfördes. Resultaten från intervjuerna och fokusgrupperna låg sedan till grund för utformningen av en enkätundersökning som gick ut till tre markägargrupper:

- A) De som fått ett biotopskyddsområde inrättat på sin mark under åren 2005–2007.
- B) De som tecknat ett naturvårdavtal för sin mark under åren 2005–2007.
- C) De som under åren 2005–2007 tecknat avtal/överenskommelse om ekonomisk ersättning inför eller efter ett beslut om naturreservat på sin mark.

Resultat från motpartsintervjuerna

Nio motpartsombud har intervjuats per telefon angående markägares syn på bildandet av naturreservat. Motpartsombuden bistår markägare i förhandlingen med staten då storleken på ersättningen för marken ska beslutas. Motpartsombuden upplever att markägare oftast är negativt inställda till bildandet av naturreservat. Anledningen till detta är att de anser att de själva är bäst lämpade att skydda sin skog och att de är osäkra på om myndigheternas agerande verkligen skyddar skogen i framtiden. Motpartsombuden anser att den första kontakten lägger grunden till hur bildandet upplevs av markägaren och efterlyser ökad dialog och delaktighet för en effektivare process. Motpartsombuden menar också att det finns oklarheter och olikheter vid beräkningen av ersättningen till markägare och att detta bör tydliggöras.

Resultat från fokusgrupperna

Denna del av undersökningen genomfördes i form av tre fokusgrupper med markägare. Totalt deltog 32 personer i gruppintervjuerna samt ytterligare en person som intervjuades separat i telefon. Studien var en förstudie vars syfte var



att fungera som underlag vid utformningen av enkätundersökningen och resultaten uttrycker sig därför inte om markägargrupperna som helhet. Såväl Skogsstyrelsen som LRF lämnade förslag till WSP om deltagare i fokusgrupperna. Ambitionen var att få en spridning av aktörer med såväl positiva som starkt negativa åsikter.

Övervägande delen av markägarna som deltog i fokusgrupperna anser att skogen behöver skyddas, men långt ifrån alla är överens om att det är staten som ska driva den processen. Markägare efterfrågar ökad dialog genom hela processen. De anser också att myndigheter brister i respekt för markägarens kunskap om dess mark och skötsel och ser gärna en ökad delaktighet.

Resultat från enkätundersökningen

Det övergripande intrycket är att de tre grupper markägare som svarat på de tre olika enkäterna är väldigt lika. Markägargruppen består nästan uteslutande av privatpersoner. Markägarna har vidare en liknande ålders- och könsfördelning, samma relation till sin mark samt liknande/likvärdiga mål och drivkrafter med sitt skogsbruk i de fall sådant bedrivs på deras ägor.

När det gäller åldersfördelning så är markägare, att döma av resultaten från de tre enkäterna, en grupp med en tyngdpunkt som ligger långt över åldersfördelningen i Sverige totalt sett. Andelen män är fler än andelen kvinnor för samtliga skyddsformer. När det gäller relationen till sin mark ser inte markägarna som grupp skogen som sin huvudsakliga inkomstkälla. Däremot så är äganderätt, bestämmanderätt, långsiktighet och skogens sociala roll för markägaren viktiga frågor för de flesta markägare.

Trots att det tycks vara i stort sett samma sammansättning av markägare med avseende på socioekonomi och värderingar i de tre grupperna är markägarna i de respektive grupperna olika nöjda med de skyddsprocesser de genomgått. Merparten av markägarna som tecknat ett naturvårdsavtal instämmer i påståendet att de överlag är nöjda med hur myndigheten agerat i den process de genomgått. Även merparten av de markägare som fått ett biotopskyddsområde på marken instämmer medan merparten av de markägare på vars mark det bildats ett naturreservat inte instämmer.

När det gäller naturreservat och naturvårdsavtal går det att identifiera ett samband som visar att ju närmare i tiden beslutet ligger – desto högre är den andel markägare som är nöjda med myndighetens agerande. Detta resultat tyder på att myndigheternas rutiner och agerande i dessa två processer blivit bättre under perioden och att man är ”på rätt väg” i detta arbete, även om det fortfarande finns förbättringspotential.



Att markägare med skilda skyddsformer är olika nöjda med sin process kan dels bero de olikheter som finns mellan de skyddsformerna i sig och hur respektive process är uppbyggd. Enkätundersökningarna identifierade dock ett antal faktorer, eller moment i processerna kring att bilda skydden, som hänger samman med hur markägaren upplever hela processen, samband som ser likadana ut oavsett vilken skyddsform markägaren har för sin mark. Dessa samband är:

- En markägare som själv tar initiativ till processen är oftare nöjd.
- Kortare processer har mer nöjda markägare.
- Markägare som känner sig välinformerade är mer nöjda med processen i stort.
- Upplevelsen av ett bra bemötande och kompetenta handläggare ökar sannolikheten för att markägaren ska känna sig nöjd efter avslutad process.
- De markägare som känt sig delaktiga i processen och upplevt möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning är oftare nöjda med processen i stort.
- Är man som markägare nöjd med den ekonomiska ersättning och anser att värderingen av marken gjorts på objektiva grunder så är sannolikheten högre att man är nöjd med processen överlag.

En övergripande lärdom från såväl enkätstudien som fokusgruppstudien är att kommunikationen med markägarna är avgörande för hur processen upplevs. Att alla parter känner sig välinformerade är således en framgångsfaktor även för det fortsatta arbetet. Kommunikation med markägare kräver både tid och resurser från organisationen, men även en uttalad strategi för att hantera relationen med markägaren, att utvärdera genomförda processer och ständigt lära av tidigare erfarenheter.

Möjlig utformning av ett framtida system för utvärdering

WSP Analys & Strategi hade också i uppdrag att redovisa ett översiktligt förslag till ett system för uppföljning och utvärdering.

Förslaget innebär i korta drag att alla sakägare som är delaktiga i processen bereds möjlighet att lämna synpunkter på processen. För enskilda skogsägare sker detta genom en kort, standardiserad enkät som delas ut i anslutning till avslut/beslut i processen, alternativt görs ett samlat utskick till dessa skogsägare en gång per år. För övriga markägargrupper samlas synpunkter in med hjälp av kvalitativa metoder. Uppgifterna ska ligga till grund för att kunna följa utvecklingen och utvärdera trender. Med några års mellanrum görs sedan en fördjupad studie för att stämma av att uppföljningen täcker rätt frågeställningar. Fördjupade studier görs också vid behov, då utvärderingen visar på resultat vars orsaker behöver analyseras noggrannare.





1 Inledning

1.1 Bakgrund

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har av regeringen fått som mål/uppdrag, att under 2008 i samråd med varandra, utveckla ”ett system för uppföljning och utvärdering av processen kring formellt skydd av skog. Syftet är att rutinmässigt följa upp och återkommande utvärdera markägarnas och andra sakägares uppfattning om hur processen kring inventering, utpekande, förhandling och beslut om formellt skydd av skyddsvärd skog fungerar”.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har sedan tidigare uppmärksammat och diskuterat behovet av att samla in information om fastighetsägarnas upplevelser av arbetsprocesserna kring formellt skydd av skog. Skogsstyrelsen har också sökt och beviljats medel från Miljömålsrådet för att låta utföra studier av markägares upplevelser av myndigheternas arbete med formellt skydd. Studierna syftar till att lägga en grund för att utveckla kommunikationen mellan markägare och andra berörda aktörer i de processer de ansvarar för. Ansökan har gjorts i samarbete med Naturvårdsverket och resultatet har utgjort ett stöd vid utformningen av uppföljnings- och utvärderingssystemet.

1.2 Uppdraget

Som ett stöd för Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens arbete har WSP Analys & Strategi fått i uppdrag att ta fram ett förslag på uppföljnings- och utvärderingsverktyg för att följa upp hur markägare ser på skyddsprocesserna. Dessutom ska WSP Analys & Strategi genomföra en första utvärdering av processerna kring formellt skydd av skog. I Naturvårdsverkets fall avser utvärderingen allt skyddsarbete, dvs. även skydd av andra miljöer än skog.

Uppdraget är indelat i tre delar:

1. *Möten*
Informationsmöte med intressenter i syfte att förankra studien och fånga upp synpunkter inför studiens genomförande.
2. *Intervjuer och undersökningar*
Intervjuer med motpartsombud, fokusgrupper med markägare och en enkät till markägare. Resultaten från intervjuerna och fokusgrupperna ligger till grund för utformningen av enkäten. Alla undersökningarna syftar till att göra en första utvärdering och att få underlag till utformning av ett framtida uppföljnings- och utvärderingssystem.



3. *Rapportskrivning*

En slutrapport tas fram, som innehåller dels en redovisning av markägarnas synpunkter på skyddsprocesserna samt en analys och utvärdering, dels ett förslag på uppföljnings- och utvärderingssystem.

1.3 Läsanvisning

En beskrivning av de olika skyddsformerna som utvärderas återfinns i nästa kapitel (kapitel 2). I nästa kapitel (kapitel 3) återfinns en beskrivning samt resultat av intervjuerna med motpartsombuden. Därefter följer en redovisning från fokusgrupperna (kapitel 4). Enkätundersökningen behandlas i efterföljande kapitel, uppdelat på bakgrund och syfte (kapitel 5), resultat och analys för biotopskyddsområden (kapitel 6), resultat och analys för naturvårdsavtal (kapitel 7), resultat och analys naturreservat (kapitel 8) och avslutningsvis en samlad analys och utvärdering kring enkätundersökningen som sammanfattar de huvudsakliga slutsatserna från undersökningen (kapitel 9). Rapporten avslutas med ett kapitel (kapitel 10) där det skissas på ett förslag till hur ett framtida uppföljnings- och utvärderingssystem kan se ut.



2 Beskrivning av skyddsprocesserna

De skyddsinstrument vars processer utvärderas här, biotopskyddsområden, naturvårdavtal samt naturreservat, har alla som syfte att skydda och bevara värdefulla naturmiljöer.

Det övergripande ansvaret för naturreservaten ligger hos Naturvårdsverket. Skogsstyrelsen har det centrala ansvaret för biotopskyddsområden och naturvårdavtal inom områden som omfattas av skogsvårdslagen. Inom ett län är det länsstyrelsen som ansvarar för naturreservaten och Skogsstyrelsen för biotopskyddsområden och naturvårdavtal i enlighet med skogsvårdslagen.

Som grund för miljöarbetet i Sverige har riksdagen antagit 16 miljö kvalitetsmål. Det övergripande målet är att kunna lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta. Miljö kvalitetsmålen innebär bland annat ett utökad skydd av skog och mark och ett av målen gäller "Levande skogar", vilket beskrivs närmare nedan.¹

2.1 Miljö kvalitetsmålet "Levande skogar"

Det övergripande målet för levande skogar lyder "Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas". Det övergripande målet specificeras i ett antal delmål som bedöms vara viktiga för att nå det övergripande målet:

Delmål 1 Långsiktigt skydd av skogsmark

Ytterligare 900 000 ha skyddsvärd skogsmark skall undantas från skogsproduktion till år 2010.

Delmål 2 Förstärkt biologisk mångfald

Mängden död ved, arealen äldre lövrik skog och gammal skog skall bevaras och förstärkas till år 2010 på följande sätt:

- mängden hård död ved skall öka med minst 40 % i hela landet och med avsevärt mer i områden där den biologiska mångfalden är särskilt hotad,
- arealen äldre lövrik skog skall öka med minst 10 %,
- arealen gammal skog skall öka med minst 5 %,
- arealen mark föryngrad med lövskog skall öka.

¹ För en mer ingående beskrivning av miljö kvalitetsmålen och arbetet med dem, se Miljömålportalen på www.miljomal.nu.



Delmål 3 Skydd för kulturmiljövärden

Skogsmarken skall brukas på sådant sätt att fornlämningar inte skadas och så att skador på övriga kända värdefulla kulturlämningar är försumbara senast år 2010.

Delmål 4 Åtgärdsprogram för hotade arter

Senast år 2005 skall åtgärdsprogram finnas och ha inletts för hotade arter som har behov av riktade åtgärder.

2.2 Biotopskyddsområde

Syfte och ansvar

Biotopskyddsområden är till för att skydda skog med höga naturvärden och är normalt upp till 20 hektar stora. Ansvar för biotopskyddsområden, om de återfinns på skogsmark, ligger på Skogsstyrelsen och det är endast Skogsstyrelsens biotopskyddsområden som ingår i denna utvärdering. Områden som kan få detta skydd är enligt miljöbalken (7 kap 11 §) ”mindre mark- eller vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- eller växtarter eller som annars är särskilt skyddsvärda” Biotopskydd skall bidra till att ovanliga skogstyper med höga naturvärden bibehålls.

För ett antal mindre mark- och vattenområden i jordbruksmark har regeringen beslutat om ett generellt skydd i form av biotopskyddsområden:

- Alléer
- Källor med omgivande våtmark
- Odlingströsen
- Pilevallar
- Småvatten och våtmarker
- Stenmurar
- Åkerholmar

Dessutom får länsstyrelsen besluta om biotopskyddsområden för skyddsvärd mark som inte omfattas av bestämmelserna i skogsvårdslagen, dvs. som inte ligger inom Skogsstyrelsens ansvarsområde. Observerat att det, som det nämns ovan, endast är Skogsstyrelsens biotopskyddsområden som behandlas i denna rapport.

Beskrivning av skyddsformen

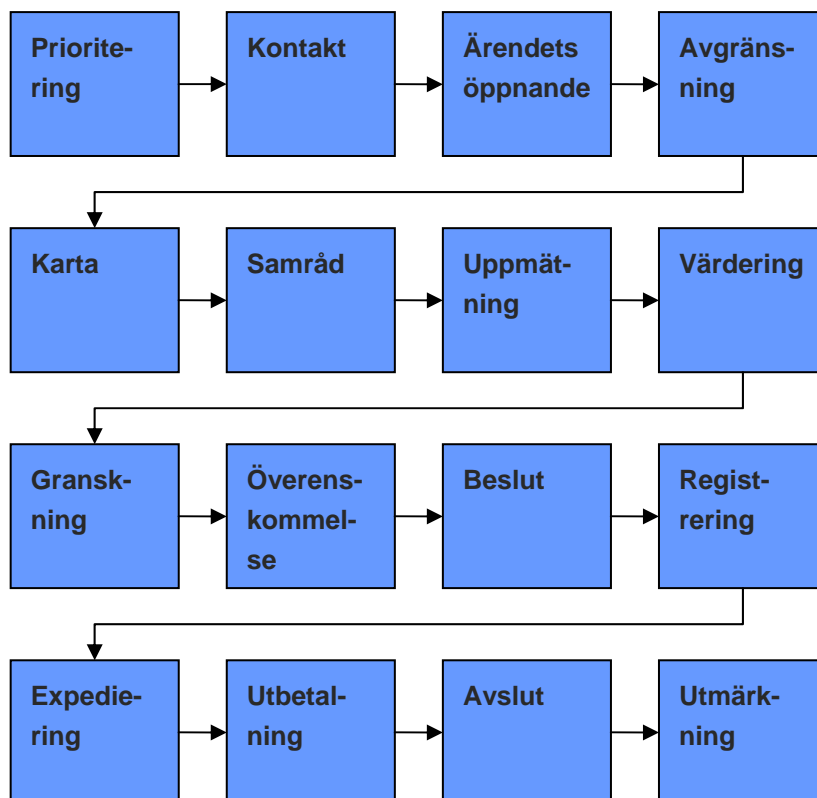
Skogsstyrelsen fattar beslut om biotopskyddsområden i de fall de ligger på skogsmark. Detta kan ske utan markägarens samtycke men myndigheten strävar efter att komma till en överenskommelse med markägaren. Biotopskyddsområdet gäller för all framtid när väl beslutet är taget. Det är fortfarande markägaren som äger marken där biotopskyddsområdet inrättas men



det är Skogsstyrelsen som beslutar om eventuell skötsel och också är ansvarig för att den utförs. Markägaren får en ekonomisk ersättning för området vilken motsvarar fastighetens minskade marknadsvärde i och med att man som ägare inte längre får bedriva skogsbruk som kan skada naturvärdena inom området. Ersättningen utbetalas som ett engångsbelopp för all framtid.

Kort om processen

Skogsstyrelsens distrikt har ansvaret för det operativa arbetet med biotopskyddsområden samt beslutsfattande. Om markägaren och Skogsstyrelsen är överens är det distriktschefen som beslutar om biotopskyddsområden. Om en överenskommelse inte kan nås så tar regionchefen beslutet. En biotopskyddshandläggare har ett helhetsansvar för ett specifikt ärende, från öppnandet till utmärkning av biotopskyddet i terräng, medan utförandet av vissa moment sker av andra.



Figur 1. Schematisk beskrivning av processen vid bildandet av de biotopskyddsområden som Skogsstyrelsen hanterar.

En schematisk bild av processen återfinns ovan. Biotopskyddsområdena ska vara *prioriterade* i den strategi för formellt skydd av skog som utarbetats gemensamt av Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Processen inleds med att ett



områdes prioriteringsgrund identifieras. Samtliga berörda markägare *kontaktas* sedan med syfte att informera om bl.a. områdets naturvärden, skälen för skydd och den fortsatta processen. Först efter den inledande kontakten *öppnas ärendet* och diarieförs.

Därefter följer en *avgränsning* av området och en markering av denna avgränsning i fält samt på en *karta*. För att säkerställa att områdesskyddet harmoniserar med övrig samhällsplanering inhämtas synpunkter från i första hand länsstyrelsen och kommunen i ett *samrådsförfarande*. Samrådet följs av två moment fristående från den övriga handläggningen – *uppmätning* och *värdering*. Enligt Skogsstyrelsens stämplingsinstruktion sker en uppmätning (normalt stamvis) av områdets bestånd. Uppmätningen är sedan ett underlag för värderingen som ska ske enligt Skogsstyrelsens riktlinjer.

Biotopskyddshandläggaren ansvarar för att göra en *granskning* och rimlighetsbedömning av värderingen. Markägaren kan framföra synpunkter på värderingen och handläggaren har möjlighet att justera värderingen ifall det finns sakliga skäl för detta. Markägaren har möjlighet till ersättning för konsultationskostnader (på mellan 1-8 timmar) i samband med värderingen.

I nästa steg undertecknas en *överenskommelse* med karta av markägaren och distriktschefen. Därefter tar distriktschefen *beslut* om biotopskyddsområde (beslut kan även fattas utan överenskommelse med markägaren). Alla handlingar i ärendet skickas sedan till regionens *registrator*. Beslutet *expedieras* normalt via delgivningskvitton till alla adressater. Beslutet kan sedan överklagas inom tre veckor. Om så inte sker vinner beslutet laga kraft och en *utbetalning* av överenskommen intrångsersättning görs. Ärendet *avslutas* och en *utmärkning* av området i terrängen ska ske inom åtta månader efter att beslutet vunnit laga kraft.

2.3 Naturvårdsavtal

Syfte och ansvar

För naturvårdsavtal, liksom för biotopskyddsområden, är syftet att skydda skog med höga naturvärden. Det finns inte någon egentlig arealbegränsning. Medelstorleken på de områden som fått naturvårdsavtal ligger på 6,5 ha. Naturvårdsavtalen är frivilliga och tecknas mellan markägaren och staten eller en kommun. Är de huvudsakliga naturvärden skogliga faller ärendet under Skogsstyrelsens ansvar och det är enbart Skogsstyrelsens naturvårdsavtal som ingår i denna utvärdering. Utöver Skogsstyrelsen kan också länsstyrelsen teckna naturvårdsavtal för statens räkning.



Beskrivning av skyddsformen

Naturvårdavtal är ett civilrättsligt avtal mellan markägaren och i detta fall Skogsstyrelsen. Avtalet är tidsbegränsat och löper vanligtvis över 50 år. Avtalet innebär anpassningar i hur marken får brukas som kan skilja från område till område. Markägaren står kvar som ägare till marken men får en ekonomisk ersättning som delvis motsvarar de begränsningar som avtalet innebär i brukandet. Ersättningen kan högst uppgå till 20 000 kr/hektar men har i genomsnitt hamnat på cirka 11 200 kr/hektar och betalas ut som ett engångsbelopp.

Kort om processen

Liksom för biotopskyddsområden har Skogsstyrelsens distrikt ansvaret för det operativa arbetet kring naturvårdavtalen samt undertecknandet. Handläggaren på Skogsstyrelsen har också här ett helhetsansvar för ett specifikt ärende, från ärendets öppnande till utmärkning av naturvårdavtalet i terräng.

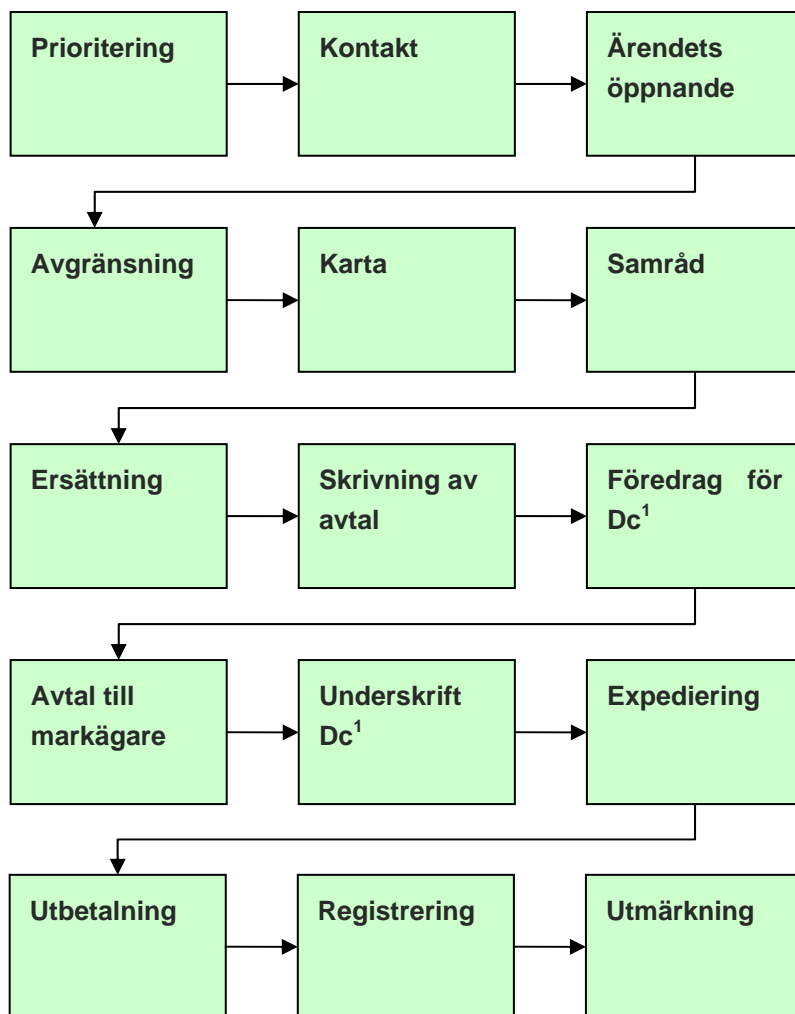
Processen kring naturvårdavtalen är i flera steg liknande den som sker för biotopskyddsområden. Den beskrivning av processen som följer här är därför i mångt och mycket en upprepning av det som stod skrivet om processen kring biotopskyddsområden tidigare i detta kapitel. Naturvårdavtal ska vara *prioriterade* i den strategi för formellt skydd av skog som utarbetats gemensamt av Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen. Processen inleds med att ett områdes prioriteringsgrund identifieras. Samtliga berörda markägare *kontaktas* sedan med syfte att informera om bl.a. områdets naturvärden, skälen för skydd och den fortsatta processen. Först efter den inledande kontakten *öppnas ärendet* och diarieförs.

Därefter följer en *avgränsning* av området och en markering av denna avgränsning i fält samt på en *karta*. För att säkerställa att områdesskyddet harmoniserar med övrig samhällsplanering inhämtas synpunkter från i första hand länsstyrelsen men också av kommunen i ett *samrådsförfarande*. Så långt ser beskrivningen liknande ut som för processen kring biotopskyddsområden. När det gäller naturvårdavtal följs emellertid samrådet av *beräkning av ersättningen* som görs av handläggaren och som enligt Skogsstyrelsens riktlinjer grundar sig dels på områdets naturvärden, dels på rotnettovärdet. Den framräknade ersättningsnivån lämnas till markägaren som kan begära information om de bakomliggande beräkningarna och en diskussion kring den beräknade ersättningsnivån kan föras.

När parterna muntligen är överens *utformas ett avtal*. Ärendet *föredras* för distriktschefen som godkänner att *avtalet skickas till markägaren* för underskrift. Återsänt avtal *undertecknas sedan av distriktschefen*.



Ärendet *expedieras* genom att alla handlingar i ärendet skickas sedan till regionens registrator som skickar kopior av avtalet till länsstyrelse och kommun samt till inskrivningsmyndigheten vid tingsrätten. *Utbetalning* av överenskommen ersättning ska sedan ske inom en månad efter att avtalet undertecknats av båda parter. Ärendet avslutas och en *utmärkning* av området i terrängen ska ske inom åtta månader efter att avtalet undertecknats .



Figur 2. Schematisk beskrivning av processen vid tecknandet av de naturvårdsavtal som Skogsstyrelsen hanterar

¹ Dc står för distriktschef på Skogsstyrelsen.



2.4 Naturreservat

Syfte och ansvar

Bildandet av naturreservat på skogsmark är ett av medlen för att uppfylla miljökvalitetsmålet Levande skogar. Det handlar i de flesta fall om att bevara den biologiska mångfalden samt att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer. Naturreservat kan också bildas för att tillgodose behovet av naturområden för friluftsliv. Stöd för bildandet av naturreservat återfinns i miljöbalken.

Det är länsstyrelserna och kommunerna som bildar naturreservat. Länsstyrelserna samråder med Naturvårdsverket kring vilka områden som bör bli naturreservat. Det är sedan Naturvårdsverket som disponerar de statliga anslag som används för att ersätta markägaren (antingen genom att köpa marken eller att betala intrångsersättning). Det är enbart länsstyrelsernas naturreservat som ingår i denna utvärdering.

Beskrivning av skyddsformen

Naturreservaten täcker ofta större geografiska områden, till skillnad från biotopskyddsområden och naturvårdsavtal. Det är länsstyrelsen som beslutar om naturreservatet, oftast efter avslutade förhandlingar med markägaren kring ersättning, men beslutet kan även tas innan förhandlingarna är avslutade. När beslutet trätt i kraft gäller det för all framtid.

Markägaren kan antingen sälja marken till staten (Naturvårdsverket) och får då köpeskilling, alternativt ersättningsmark om det är önskvärt och möjligt, eller så står markägaren kvar som ägare och erhåller då en intrångsersättning som länsstyrelsen avtalar om. Intrångsersättningen utbetalas som ett engångsbelopp för all framtid. Avtalet om intrångsersättning ska dock godkännas av Naturvårdsverket. Den ekonomiska ersättningen ska motsvara marknadsvärdet (vid köp) respektive minskat marknadsvärde till följd av restriktioner för t.ex. skogsbruket (vid intrångsersättning). När det gäller skogsmark görs värderingen med hjälp av beståndsmetoden som beaktar skogens långsiktiga avkastning.

Vilka restriktioner som gäller brukandet av marken och åtgärder för att bevara naturvärdena skiljer från reservat till reservat. Beroende på syftet och förutsättningarna för ett visst reservat utarbetas specifika föreskrifter.

För varje naturreservat upprättas en skötselplan. Det är länsstyrelsen som är ansvarig för skötseln och staten finansierar denna. Markägaren kan dock få bidrag för att utföra skötseln i de fall man fortsätter att äga marken.



Kort om processen

I ett inledande steg *inventerar* länsstyrelsen värdefulla naturområden och samråder med Naturvårdsverket om vilka områden som är särskilt skyddsvärda och därför bör bli naturreservat. Inventeringar kan även ske av andra aktörer som kommuner, skogsbolag och ideella organisationer. Länsstyrelsen kontakter sedan markägaren för att *informera* om områdets naturvärden, skälen för skydd och den fortsatta processen.

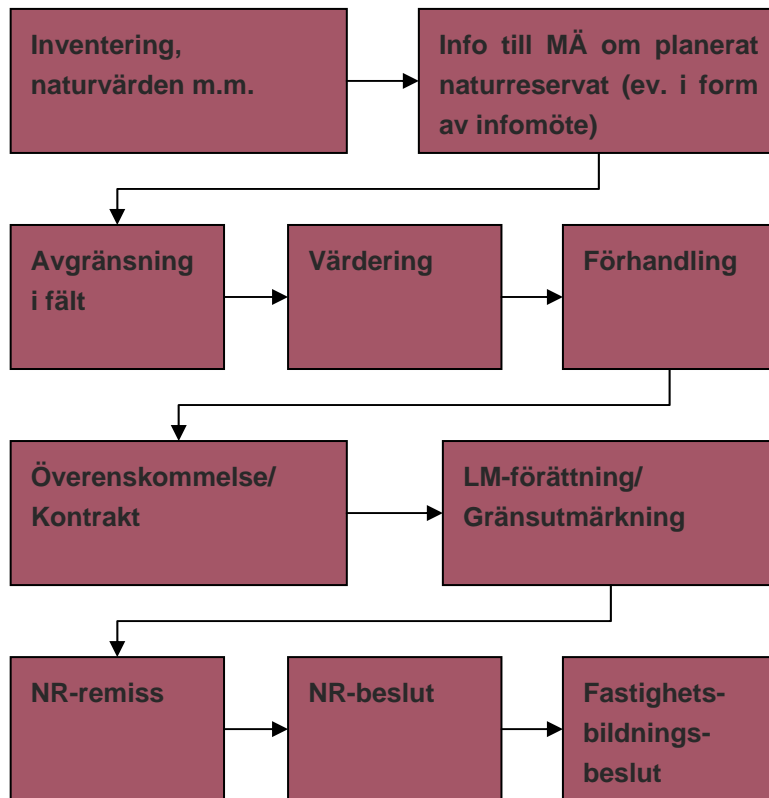
Därefter följer en *avgränsning* av området i fält då Lantmäteriet stakar ut och mäter in det blivande naturreservatets preliminära gränser på beställning av länsstyrelsen. Inmätningen är normalt utgångspunkt för den karta som ligger till grund för nästa steg i processen, *värderingen*. Värderingen sköts av en från staten fristående värderingskonsult som länsstyrelsen anlitar. Värderingen utgår från två fall:

- 1) Markägaren får intrångsersättning som motsvarar värdeminskning till följd av begränsningar i pågående markanvändning.
- 2) Markägaren säljer marken till staten och erhåller köpeskillning.

I båda fallen gör värderingskonsulten en värdering av marknadsvärdet på marken som naturreservatet tar i anspråk genom att jämföra den med nyligen såld jämförbar mark. När det gäller skogsmark tillämpas också den så kallade beståndsmetoden som beaktar skogens långsiktiga avkastning.

Efter värderingen tar en *förhandling* mellan staten och markägaren vid. Oftast sköts förhandlingen från staten av en extern förhandlare som länsstyrelsen anlitar för statens räkning. Förhandlingen syftar till en *överenskommelse* kring ersättningsfrågan. Om markägaren behöver ett ombud vid förhandlingarna står Naturvårdsverket normalt för skäliga ombudskostnader. Efter avslutade förhandlingar skrivs ett avtal mellan staten och markägaren kring att antingen köpa marken (Naturvårdsverket undertecknar) eller kring intrångsersättning (länsstyrelsen undertecknar). I fallet med intrångsersättning betalas denna normalt ut då Naturvårdsverket godkännt överenskommelsen mellan markägaren och länsstyrelsen. I fallet med köp så betalas ersättningen normalt ut på tillträdesdagen.

En *utmärkning* av reservatet i terrängen sker sedan. Ett förslag till reservatsbildning skickas ut på *remiss* till andra myndigheter och organisationer. Därefter fattar länsstyrelsen ett formellt *beslut* om naturreservatet. Beslutet börjar gälla tre veckor efter att alla sakägare blivit informerade om beslutet i det fall det inte överklagas. Ärendet avslutas med ett *fastighetsbildningsbeslut*.



Figur 3. Schematisk beskrivning av processen vid bildandet av de naturreservat som länsstyrelsen hanterar





3 Intervjuer med motpartsombud

I det här kapitlet redogörs för resultatet från intervjuer med personer som arbetar som motpartsombud i samband med bildandet av naturreservat. Ett motpartsombuds roll i processen är att bistå markägaren vid förhandlingar om den ekonomiska uppgörelsen. Naturvårdsverket betalar normalt kostnaden för motpartsombudet upp till en ram som bestäms av myndigheten. Vid förhandlingen företräds staten normalt av en extern förhandlare. Mer information om processen vid bildandet av naturreservat återfinns i föregående kapitel.

3.1 Bakgrund

Tillvägagångssätt

En kvalitativ undersökning är att föredra när man vill undersöka bakomliggande orsaker till resonemang och åsikter. Oftast kan det vara bra att inleda en undersökning med intervjuer för att få en bra grund att stå på om man t.ex. ska utforma en enkät. Målgruppen för undersökningen är motpartsombud som företräder markägare i förhandlingar med staten inför bildandet av naturreservat. Naturvårdsverket har lämnat namn på motpartsombud till WSP Analys & Strategi har därefter ringt upp och bokat tid för telefonintervju. Naturvårdsverket bedömde att motpartsombuden, genom lång erfarenhet av att företräda markägare, har en god bild av hur markägarna uppfattar hela processen (och inte enbart den ekonomiska förhandlingen). Val av undersökningsmetod grundar sig på att motpartsombuden verkar i hela landet och att Naturvårdsverket önskar en spridning i landet. Telefonintervjuerna genomfördes under vecka 22-24 2008. Samtalen skrevs ner och analyserades därefter i analysverktyget, NVivo.²

Beskrivning av respondenterna

Nio motpartsombud från olika delar av Sverige har intervjuats genom telefonintervjuer. Samtliga motpartsombud har mer än tio års erfarenhet av att företräda enskilda markägare i naturreservatsärenden.

Ett motpartsombud kommer oftast in i processen då en markägare tar kontakt och vill ha stöd i processen vid bildandet av naturreservat. Motpartsombudet kan även bli kontaktad av länsstyrelsen eller den anlitate värderingskonsulten m.fl. Kontakten sker vanligtvis då värderingen är gjord och en förhandling om

² NVivo är ett dataprogram avsett för kvalitativa dataanalyser.



ersättning eller köp ska påbörjas. Ombudets roll är att bistå vid den ekonomiska uppgörelsen mellan markägaren och Naturvårdsverket.

3.2 Resultat

Nedan presenteras resultatet av undersökningen. Det är viktigt att läsaren är medveten om att det är motpartsombudens tolkning och återgivning av hur de upplever markägarna som återges i rapporten, inte markägarnas egna synpunkter. Resultatet är uppdelat utifrån motpartsombudens uppfattningar om respektive frågeområde;

- markägares syn på naturreservat
- första kontakten mellan länsstyrelsen och markägare
- inventering
- avgränsning i fält
- värderaren och förhandlaren
- beslut och ersättning
- handläggningstidens betydelse

Utöver dessa frågeområden redovisas motpartsombudens bild av hur markägare uppfattar processen generellt.

I nästa avsnitt presenteras dels en sammanfattande bild hur motpartsombuden tolkat markägares uppfattning, dels verifierar vi med direkta citat från intervjuerna med motpartsombuden.

Markägares syn på naturreservat

Motpartsombuden upplever att de allra flesta markägare är negativt inställda till att naturreservat skapas på deras mark. Många markägare upplever att de skött skogen under många år och ser därför ingen fördel med att det ska bildas naturreservat. Den biologiska mångfalden har skapats genom att de skött skogen själva och utan statens inblandning. Detta bidrar även till att markägare är intresserade av att tidsbegränsa skyddet.

”Fastighetsägarna har skött skogarna själva och inte alltid beaktat myndigheternas skötselråd. Denna trots har lett fram till att man har den biologiska mångfalden.”

”Jag tror att många markägare inte tror att det här skyddar skogen. Jag kan uppleva att man plockar med områden som inte är särskilt skyddsvärda. Ibland har man svårt att förstå att det är skyddsvärt, eftersom likartad skog inte långt därifrån inte skyddas.”



”De känner sig överkörda. De vill sköta sin mark själva. De har svårt att se kopplingen till det höga naturvärdet.”

”De flesta skulle vilja skydda skog på frivillig väg. På eget initiativ. De flesta har områden som de ömmar för på sin fastighet. Många vill inte ha något formellt skydd. I processen när man börjar se totalbilden, sammanhang, då blir det flesta positiva. Man vill få en lösning på det. Det kan vara betungande ekonomiskt att det inte blir av. Blir det inte ett reservat så kommer det att läggas en död hand över området.”

Flera av markägarna bor på sin fastighet och en stor del av deras sociala liv relateras just till marken. De har ofta ägt marken i flera generationer och jagar, umgås och spenderar sin fritid där. Markägarna upplever därför att när inskränkningar görs på marken så påverkar det dem i betydligt större omfattning än enbart ekonomiskt.

”Oron känns mer som ilska över att någon klampat in på marken – på deras egendom.”

Markägare uttrycker även en oro för att skogspolitiken förändras och att det inte går att förutse vilka krav som kommer att ställas på dem och deras mark i framtiden. Det finns en oro för att reservaten inte kommer att skötas på rätt sätt i framtiden.

Det har blivit vanligare att bilda naturreservat och markägare uttrycker detta genom att ifrågasätta; ”blir det aldrig mättat med naturreservat” och ”alla känner någon som drabbats av naturreservat”. Det upplevs som positivt att markägaren idag kan få uppdraget att utföra den framtida skötseln av marken även om ett naturreservat bildas. Något motpartsombud uttrycker också att det är positivt att det idag finns större ekonomiska möjligheter till ersättning. Något som har gjort att markägare är något mera positiva till naturreservat.

Markägare upplever inte att de kan påverka de överenskommelser som fattas, det finns ingen frivillighet i avtalen. De har möjligen inverkan på hur skyddet utformas.

”Nej ingen riktig frivillighet. När myndigheterna pratar om det så finns attityden att man ska göra frivilligheten mer tvingande. Man ska räkna hem arealen som ett starkare skydd än vad det egentligen har. Konkret så uppfattar man det inte som frivillighet. Uppfattar det som ett tvång.”

”Det är inget formellt skydd [frivillig avsättning] men inga certifierade bolag får köpa marken. Svårt att sälja marken. Ska du sälja så ska det ske i samråd.”



Ingen av virkesköparna vill köpa sådant virke. Då kan markägaren få välja om de vill ha biotopskyddsområde eller naturvårdsavtal. Då blir det ingen frivillighet. Då blir det en valfrihet i hur skyddet ska utformas.”

Första kontakten mellan länsstyrelsen och markägare

Eftersom motpartsombuden oftast kommer in sent i processen, när en värdering redan är gjord och markägaren behöver stöd i att tolka denna, har ombuden svårt att bedöma hur markägare upplever den allra första kontakten. Ombuden har dock observerat att i de fall då länsstyrelsen inte har informerat markägaren på ett adekvat sätt får det negativ inverkan på hela processen. Ett motpartsombud nämner broschyren ”så här bildas naturreservat” som ett sätt som används för att informera markägare.

Inventering

Motpartsombuden får ofta höra från markägare att dessa är irriterade över att länsstyrelsen bokstavligt talat ”smyger i buskarna” och markägaren upplever detta som kränkande. Markägaren har ofta också svårt att relatera till länsstyrelsens diskussion om biologisk mångfald och ser hellre att en diskussion förs rörande skogen generellt och hur den brukas.

”Ja det kan vara så att länsstyrelsen bara går ut på markerna. Ibland ringer markägare till mig och frågar om ”de bara får klampa in här” och då svarar jag att ja det är ju allemansrätt.... Allra bäst är det om länsstyrelsen ringer till markägare och säger att ” nu ska vi ut och titta.” Det är så man bygger ett förtroende för framtida relationer.”

Avgränsning i fält

Motpartsombudens uppfattning är att markägaren sällan är med och avgränsar i fält och att utsättning av gränsen kommer väldigt sent. De har däremot möjlighet att lämna synpunkter och göra mindre justeringar.

”Markägarna har inte varit med och gjort avgränsningen i fält. De kan lämna synpunkter. De ändringarna man kan få till är ytterst små. ”

Förhandlaren sköter förhandlingen med markägare. Markägaren träffar inte alltid förhandlaren, ibland sker all förhandling genom ombudet. Markägarens syn på förhandlaren varierar mycket beroende på dennes kompetens. Motpartsombuden upplever att förhandlaren är tillgänglig för markägaren och att denna kontakt upplevs fungera på ett positivt sätt.



Värderaren och förhandlaren

Markägaren har själv en uppfattning om värdet på sin fastighet och ibland skiljer sig detta från det värde som värderaren tar fram. Även om motpartsombuden berättar om markägare som är nöjda med värderingen uppger de samtidigt att den vanligaste uppfattningen är att markägare ifrågasätter värderaren. Det finns flera skäl till detta. Ett skäl är att värderingar görs på olika sätt av olika värderingsmän. Ett annat skäl är att markägarna inte ser värderarna som en oberoende part. En förklaring kan vara att värderaren och förhandlaren kommer från samma företag, vilket är en av orsakerna till misstron. Det uppges även att värderaren borde ha mer kontakt med markägare för att kunna ta med sådant som kan vara aktuellt för ersättning, Exempelvis, om markägaren tappar tillgång till ved pga. beslutet.

“Värderingarna kan göras betydligt bättre. Värderingsmannen bör ta kontakt med markägaren och fråga om han eldar med ved och hur mycket som går åt och hur han ska få tillgång till ved. Kan finnas andra anpassningsåtgärder. Om man [Naturvårdsverket] vill göra en opartisk värdering bör man bilda sig en uppfattning om det finns andra skador som ger ersättning.”

Markägaren upplever ofta att värderingsutlåtandet är svårt att förstå. Ombuden ser det som sin uppgift att informera om vad det innebär och hur beräkningarna är gjorda. Flera ombud uppger att markägare tycker att försäljningen av mark ska vara skattefri, då försäljningen inte alltid upplevs ske av egen vilja.

Beslut och ersättning

Motpartsombuden bedömer att många markägare är nöjda med den ersättning som slutligen överenskommes. Däremot finns det tvivel om själva beslutet att bilda naturreservat var klokt och hur det kan komma att påverka marken i anslutning till reservatet. Markägare är också negativt inställda till att de ska behöva betala skatt eftersom beslutet om att bilda reservatet inte var deras.

”Många är aktiva skogsbrukare och då vill de ju kunna driva verksamheten vidare. Om de tappar ett område vill de ha kompensation. Man tar en del av deras försörjning.”

I ersättning för den mark som tagits i anspråk vill markägare ofta få ersättningsmark. Deras leverne består i att bruka skog och de önskar behålla storleken på sitt skogsbruk. Det kan dock vara svårt att hitta ersättningsmark



och det kan ta Sveaskog³ flera år för att finna en likvärdig mark. Ytterligare en försvårande faktor är att erbjuden ersättningsmark kan ligga långt bort från fastigheten.

”De blir i regel nöjdare om de får ersättningsmark. Då har dem ju en annan mark att bruka. De tycker ju om att hantera och sköta skogen.”

”Markägare vill ha bytesmark för att företaget ska vara komplett. Alla vill göra sina företag lite större för att öka lönsamheten.”

Handläggningstidens betydelse

Motpartsombuden ser inte tidsaspekten som ett problem i sig. De markägare som behöver längre tid på sig får det och de markägare som vill ha snabb process kan oftast få det. Det som kan ta lång tid och försämra processen är att ärendet kan ligga hos Sveaskog för länge. Det kan också ta lång tid för länsstyrelsen att handlägga en fråga.

”Processen kan inte effektiviseras eller förkortas i förhandlingsprocessen. Möjligen kan den effektiviseras i bildande processen. Olika länsstyrelser är olika effektiva.”

”Positivt ju längre tid som går. Priserna stiger från år till år och skogen växer till. Värdet stiger. Har inte stigit lika mycket som värdet på skogen gjort.”

För att få en effektiv arbetsprocess vid bildandet av naturreservat ansåg motpartsombuden att några saker var extra viktiga. Dessa var; 1) delaktighet och 2) en bra genomförd värdering

Delaktighet – det är viktigt att beakta markägarens synpunkter under processens gång. Det kan innebära att han eller hon får vara delaktig i att dra gränserna, läsa material och vara med under inventeringen. Att ha tidiga samråd och att involvera markägaren vid skötselplaner är andra sätt som motpartsombuden anser förbättra processen.

Bra genomförd värdering - För att ytterligare förbättra processen föreslog några av motpartsombuden att det är viktigt att ha ett bra ombud och att värderingen är väl gjord från början. Flera motpartsombud talar också om att det är viktigt att processen får ta den tid som markägaren behöver, då det är en svår process med många saker att sätta sig in i. Dessutom är det i många fall känslösamt för markägaren.

³ Statligt ägda Sveaskog AB kan erbjuda staten (Naturvårdsverket) mark att använda som bytesmark till enskilda markägare och mindre bolag som berörs av ett naturreservat.



4 Fokusgrupper med markägare

I detta kapitel redogörs för resultatet från fokusgrupperna med markägare angående bildandet av biotopskyddsområde och naturvårdsavtal. Mer information om processerna finns i kapitel 2.

4.1 Bakgrund

Tillvägagångssätt

En kvalitativ undersökning är att föredra när man vill undersöka bakomliggande orsaker till resonemang och åsikter. Fokusgrupper är användbara för att ta reda på hur personer tänker och resonerar kring ett visst fenomen. Genom att vara flera personer får man möjlighet att dela insikter och erfarenheter med varandra, vilket leder diskussionen framåt. Vanligtvis genomförs intervjuerna med mellan sex och tolv deltagare per grupp.

I rapporten presenteras en förstudie. Den ska inte betraktas som en heltäckande kvalitativ undersökning. Totalt har tre fokusgrupper genomförts i syfte att fånga upp synpunkter från markägare i olika delar av landet. Intresset för att delta i gruppdiskussionerna var ovanligt högt - oftast rekryteras fler deltagare än vad som behövs till varje fokusgrupp för att säkerställa att antalet deltagare är tillräckligt även om några tackar nej i sista stund. I denna studie kom i princip samtliga som bjudits in, bortfallet var väldigt litet. Fokusgrupperna genomfördes under veckorna 23 och 24, 2008. Totalt har 32 markägare deltagit i studien.

Rekrytering av deltagarna har skett i samråd med Skogsstyrelsen och LRF, som har inkommit med namn på markägare som under de senaste tre åren deltagit, eller kan komma att delta, i processen av att skydda skog genom skyddsinstrumenten biotopskyddsområde och naturvårdsavtal. Totalt rekryterades 36 markägare till fokusgrupperna. Utgångspunkten har varit att rekrytera så brett som möjligt vad gäller kön, ålder, innehav av biotopskyddsområde och naturvårdsavtal för att tillgodose mångfaldsaspekten. Vidare har spridning av åsikter eftersträvat. LRF har därför särskilt inbjudits att bidra med namn på markägare som varit starkt kritiska till processen. Det bör därmed poängteras att resultatet inte är representativt för markägargruppens om helhet.

Beskrivning av respondenterna

Nedan ges en kort beskrivning av deltagarna i respektive grupp.



Höör

Elva personer, varav en kvinna och tio män deltog under diskussionen. Representerade i gruppen var främst små privata skogsägare, men även en kommun, en skogsförvaltare och en inspektör deltog. Bland deltagarna fanns representation från både biotopskyddsärenden och naturvårdsavtal, både pågående och avslutade. En person som inte kunde närvara vid fokusgruppen hörde av sig och ville delge sina erfarenheter, varför en telefonintervju genomfördes. Denne markägares synpunkter återfinns även det i resultatet.

Luleå

Tio personer, samtliga män, deltog på gruppdiskussionen. Samtliga representerade i gruppen var små markägare som har erfarenhet av att bilda naturvårdsavtal eller biotopskydd, eller kan komma att bli aktuella för dessa skyddsformer.

Stockholm

Elva personer, varav tre kvinnor och åtta män deltog i diskussionen. Samtliga deltagare i gruppen var små markägare som har erfarenhet av att bilda naturvårdsavtal eller biotopskydd.

4.2 Resultat

Nedan presenteras resultatet av undersökningen. Resultatet är uppdelat utifrån markägarnas uppfattning om respektive frågeområde;

- generell uppfattning om att skydda skog
- inventering och första kontakt med Skogsstyrelsen
- syn på myndigheten/handläggningen
- värdering/beräkning
- beslut och ersättning
- syn på processen i sin helhet och viktiga aspekter på denna

Resultaten presenteras med en sammanfattande bild av markägarnas uppfattning, som verifieras med citat från fokusgrupperna. I resultatsammanställningen har vi utgått från avtalsprocessens olika steg samt de generella uppfattningarna om skyddsformerna. Bakom varje citat anges vilket skydd markägaren har genom att skriva BS för biotopskyddsområde och NVA för naturvårdsavtal. Är ärendet pågående skrivs (BS påg) och (NVA påg). I den genomförda analysen har ingen skillnad funnits mellan dessa grupper av markägare. De skillnader mellan grupper vi funnit har vi redovisat i resultatet, t.ex. att de markägare som själva initierat sitt skydd tenderar att vara mera nöjda än de vars skydd initierats av länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen.



Generell uppfattning om att skydda skog

Markägarna är överens om att det är viktigt att skydda skogen. De är däremot inte överens om hur detta ska gå till. Flertalet motsätter sig att det är så stor del av arealen som skyddas idag jämfört med tidigare. Markägarna önskar att alla skydd vore tidsbegränsade då det är svårt att säga vad som kommer att hända om 20-50 år och vilken typ av mark som behöver skyddas då.

”Jag tycker man ska skydda skog, men man ska inte behöva ha de arealer som skyddas i dag. I Jokkmokk är 80 % av arealen avsatt.” (BS)

”Som ekolog tycker jag det är viktigt för artvärdet. Just nu står vi mot klimathotet, vi vet inte hur det kommer att påverka. Som markägare har man inte den överblicken.” (NVA påg)

Flertalet markägare hänvisar till att ”om de gjort som myndigheterna sagt till dem att göra tidigare, så hade det inte funnits någon skog att skydda idag”. Privata markägare är en heterogen grupp och de sköter skogen på olika sätt, och menar att mångfald uppnås på så sätt. Vid ett flertal tillfällen hänvisas till att myndigheterna bör ha respekt för äganderätten. Med det menas att respekt måste tas till markägarens kunskap om den egna marken samt om hans/hennes vilja att skydda och värna om den. Markägaren anser att målet bör vara att nå en uppgörelse som är positiv för båda parter. Vidare önskar markägare att endast möta en part i processen.

”Respekt för individen och respekt för äganderätten. Flera tjänstemän respekterar inte äganderätten på grund av politiska skäl.” (BS & NVA)

*”En annan aspekt är om det är bäst att lämna områden orörda eller om man ska sköta dem?”
(BS & NVA)*

*“Det tål att reflekteras varför flera av oss vill avstå från formellt skydd. Det är ju för att det är roligt att det finns varianter. Det ska inte spela roll vad du kan biologiskt eller inte. Man ska bli respekterad för den brukare man är. Det är det som är så synd som gör att de betar sig som att de vet bäst. Mål för arealer – vem vet hur det ser ut om 10-15 år, så kanske det är annat som gäller.”
(frivillig avsättning)*

”Vår gård är 8:e generationen. Tror tjänstemännen att vi vill förstöra något så fint, eftersom tjänstemännen tror att de kan sköta skogen bättre än oss. ... Tjänstemännen har hakat upp sig och gör sin tolkning utifrån sina mål (areal) på länsnivå. Inte alltid så sakligt och biologiskt.”



”Varför väljer man att spara? Jo till barnbarn etc, men också det biologiska kunnandet. Vi har både produktionsögon och miljöögon. Därmed betyder det att man kan bruka skog på andra sätt. Nu är det ofta antingen eller från skogsstyrelsens sida. Skogsstyrelsen bör vara öppen för alternativa sätt att bruka skogen, så länge det inte strider mot skogsvårdslagen.” (frivillig avsättning)

Ett fåtal markägare har blivit mer nöjda efter processens genomgång. Det handlar då om att de är nöjda med att få en ersättning samt att de ökat sin egen kunskap om arter som är skyddsvärda.

Inventering och första kontakt med Skogsstyrelsen

Markägarnas syn på biotopskyddsområde och naturvårdsavtal grundar sig till stor del på upplevelser av den första kontakten med myndigheterna. De fåtal markägare som själva tagit kontakt med Skogsstyrelsen för att få delar av sin skog skyddat, är mer positivt inställda till hela processen. De allra flesta beskriver att de har fått information per brev om att deras mark är skyddsvärd och att det planeras ett biotopskyddsområde eller naturvårdsavtal på marken. De har själva inte varit delaktiga i processen. Detta har inte uppskattats av markägare och de anser inte att de varit delaktiga i den inventering som myndigheterna gjort.

”De är snäva i sitt tänkande i inventeringen, bara naturvård i tanken, inte skogen i sig.” (NVA)

”Man behöver inte ta på sig slalompjäxorna och sparka folk på benet. Man borde verka för samförstånd och dialog.”(NVA)

”Sen kommer länsstyrelsen flera år senare och har gjort en värdering av marken utan att informera. Jag tycker inte att det är rätt som de håller på. De har gått bakom ryggen. Jag fick inte följa med ut. De är helt ointresserade av att lära skogsägaren.” (BS)

”Fick ett brunt kuvert på posten. Fick en lista med namn på 16 rödlistade arter på latin.”(NR)

Markägarna skulle gärna vilja se att Skogsstyrelsen informerade när det är en inventering på gång och att de inbjuds att delta i det arbetet. Det allra bästa är förstås att initiativet om att skydda skog kommer från markägaren själv eftersom det kan bidra till att öka upplevelsen av att markägare och myndighet gör det tillsammans, med gemensamma syften.



Den första kontakten beskrivs som den allra viktigaste för hur den fortsatta processen upplevs. Markägarna önskar mer dialog och delaktighet samtidigt som det är viktigt att myndigheterna talar på ett sådant språk så att markägarna förstår. Den första frågan från myndigheter borde vara "vad vill du göra med detta område?" De anser att den första kontakten bör ske ute i fält tillsammans med markägaren. Det är oftast viktigt för en markägare att själv få vara med och titta på hur vilka gränser som ska gälla för området som ska skyddas. Det kan vara avgörande för hur de kan sköta resten av sin mark.

"Se skogsägaren som en tillgång och behandla henne/honom därefter." (BS)

"Vi kanske var lite mer delaktiga och gick med och snitslade så att det blev bra."(BS)

Syn på myndigheten/handläggningen

Markägarna har mycket skilda åsikter om myndighetens agerande. Några markägare uttrycker en stor oro och tycker att Skogsstyrelsen saknar respekt för markägaren, medan andra anser att de haft en mycket bra kontakt. Flera markägare uttrycker även att kontakten med Skogsstyrelsen blivit sämre på senare år och att de tror att orsaken är den nya skogsvårdslagen och att skogspolitiken idag är inriktad på miljömålen istället för produktionsmålen.

"Det är väldigt komplext. Vi har lärt oss mycket under de senaste 10-15 åren. Vet inte något fall där skogsstyrelsen tvingat sig fram. Biotopskydd har skett i ömsesidig överenskommelse. Jag känner inte att skogsstyrelsen bedriver någon översittarroll. Jag tycker det varit utmärkt."(BS)

"Saknar en myndighet som den var förr när den var bra och den var ärlig och man kunde ha ett bra samarbete med dem. Skogsstyrelsen har tre helt oförenliga roller; konsult, entreprenör och polis/åklagare/domare."(NVA)

"Det hade inte funnits mark att skydda om inte de före oss skapat skyddsvärdig skog. Ibland kan det upplevas som att skogsägaren inte får bestämma själv. Nu skyddas skog för evigt, istället borde det kanske vara 50 år alltså tidsbegränsat med möjlighet till förlängning."(BS)

Myndighetens agerande upplevs skilja sig mycket från fall till fall och variera mellan handläggare och län. Det skapar irritation och en känsla av att godtyckliga beslut fattas.

"Det är tydligt att det är väldigt olika från fall till fall. ... Även om det blir fel har tjänstemännen uppgett att de aldrig ändrar beslut om nyckelbiotop. Det verkar vara lotteri mellan tjänstemän." (BS)



”Vi kvinnor blir behandlade på annat sätt än män, inte tagen på lika stort allvar. Stor skillnad i utfall för grannen som är man. Se skogsägaren som en tillgång och behandla denne därefter.”(BS)

”När diskussionen vart lite kärv, så hotade tjänstemannen att skapa fler nyckelbiotoper.”(BS)

Markägarna efterfrågar personlig kontakt och dialog och att deras åsikter och synpunkter tas tillvara. Att det är flera myndigheter/aktörer som är inblandade i processerna upplever markägarna som onödigt. De skulle hellre se att kontakten endast behövde ske med en myndighet.

”En myndighet räcker (skogsstyrelsen) och de är bra.” (frivillig avsättning)

”... Viss del av marken kan jag väl lämna ifrån mig, men fyra instanser länsstyrelsen, kommun, naturvårdsverket och skogstyrelse är för många. Av min uppfattning är det bara skogsstyrelsen som förstår sig på det här. Naturvårdsverket säger ”vår uppgift är att skydda träden från ägarna”. Man känner sig som Sven Duva på bron.”(NVA)

”Kul att någon frågade hur gruppen upplevt processen för det är ingen som frågat.” [om fokusgruppen] (frivillig avsättning)

Frivillighet

Majoriteten av markägarna upplever inte att det finns något reellt val och någon frivillighet till att bilda skyddsområde. Då området pekats ut som skyddsvärt av Skogsstyrelsen finns det inget företag som vill köpa marken och avverka den, eftersom de då är rädda för att miljöorganisationer ska reagera. Några markägare framhåller den finska modellen som ett alternativ. Den är mer öppen för markägarnas åsikter och innebär att markägarna till större del står för beslut.

”... Skulle jag inte skriva på avtalet är det ändå rödlistat. För att få någon avkastning måste jag skriva på.”(BS)

”En kärnfråga är rådigheten, och det är den som skiljer mellan Finland och Sverige. I Finland om markägaren inte är nöjd, då är det markägaren som har sista ordet. Här i Sverige har man gjort annorlunda, tjänstemännen tar över rådigheten.” (NVA)

De markägare som är positiva till bildandet av skyddsområdet har i flera fall själva tagit initiativ till skyddet och har en önskan om att lära sig mer om områdets arter etc.



”Vi har kallat på Skogsstyrelsen för att få hjälp med ett område. Då kom ett förslag om naturvårdsavtal. Skötselplaner upprättades. Jag är väldigt positiv till det.”(NVA)

Beslut om skydd och ersättningsfrågor

Flertalet markägare anser att värderingen/beräkningen som görs av Skogsstyrelsen är för låg samt att den är godtyckligt gjord. Man önskar vidare ett opartiskt stöd i den ekonomiska värderingen. Markägarna har vidare svårt att förstå värderingsutlåtandet.

”Nej, man måste ha proffs som hjälper en att förstå utlåtandet.” (BS & NVA)

Även om det finns markägare som är nöjda med både ersättning och beslut så anser de allra flesta att de inte fått ut den ersättning som skogen är värd.

”Biotopskydd gäller för all framtid, någon form av force majeure borde anges.” (BS & NVA)

”Det som växer på marken värderas, men marken blir inte värderad. Kan aldrig använda min mark mer. Man borde bli ersatt även för marken.”(BS)

”Som jag sagt tidigare är ersättningen ungefär halva skogsvärdet. Man sitter ju egentligen ganska illa...”(NVA påg)

Kunskap och utbildning

Markägarna uttrycker önskemål både att de själva behöver mer kunskap för att förstå vad myndigheterna vill skydda, samt att deras kunskap om marken bör tillvaratas för att på bästa sätt sköta skogen. Att höja utbildningen hos myndigheter och markägare kan enligt markägarna vara en väg till att förbättra samarbetet och öka möjligheterna till frivilliga avsättningar i större omfattning. Markägarna föreslår även att deras kompetens kan användas för att utbilda allmänheten om skog och naturvärden.

”Vi förvaltar bara ett visst antal år. Får vi utbildning så skulle jag säkert kunna tänka mig att det blir mer frivilligt. Inte förrän man har en avverkningsanmälan får man besked om att man har en biotop el dyl.” (NVA)

”Utbildning gör markägaren stolt över att han har tillgångar. Blir man stolt bibehåller man det. Kan man göra flera markägare i samma område engagerade och stolta.” (NVA)



”Det är så luddigt vad en rödlistad biotop är.” (NVA)

Skötsel och uppföljning

Flertalet markägare uppger att de skulle önska att dialogen mellan myndigheter och markägare förbättrades och att markägares kunskap tillvaratogs på ett bättre sätt. De önskar även att det sker en uppföljning av vad som händer efter skyddet är fastställt. Hur ska marken skötas och på vilket sätt kan jag som markägare vara delaktiga i det fortsatta arbetet?

Markägarna upplever att skötsel av marken är viktigt och de önskar även att deras egen roll i den framtida skötseln får ta större plats. En del av detta bottnar i en oklarhet och osäkerhet om vad som händer efter det att avtalet är påskrivet.

”Uppföljning, så att vi får något tillbaks. De löser in och om 15-20 år vet de inte vad de äger eller vad de skrivit på.” (NVA)

”Några i styrelsen är negativa. Kanske är det att man vill veta mer om vad som händer efter avtalets början. Får man vara med i skötselplaner?” (NVA)

”Det måste vara uppföljning. Många skogar behöver viss skötsel för att naturvärdena ska fortsätta.”(inget skydd)



5 Enkätundersökning – bakgrund och syfte

5.1 Bakgrund

Den huvudsakliga datainsamlingen kring hur markägare ser på processen kring formella skydd av mark utfördes i form av en kvantitativ studie som tog avstamp i resultatet ifrån de genomförda djupintervjuerna och fokusgrupperna. Enkätstudien utfördes i form av tre skilda enkäter.

Målgruppen för en av enkäterna var markägare som fått ett *biotopskyddsområde* på sin mark, för den andra var målgruppen markägare som slutit *naturvårdsavtal* medan den tredje enkäten riktades till markägare som fått *naturreservat* på sin mark.

5.2 Syfte

Enkätstudien, eller studierna, fyller flera syften:

1. Beskrivande: Ett syfte med de tre enkäterna var att få underlag för att beskriva vilka synpunkter och upplevelser markägarna som tecknat naturvårdsavtal eller fått ett biotopskyddsområde/naturreservat på sin mark har avseende processen och myndigheternas arbete. Enkäterna syftade också till att samla in information om hur de respektive processerna gått till, vilken ersättning markägarna fått och om de överlag kände sig nöjda med olika delar i processen.

2. Förklarande: Ett annat syfte med enkäterna var att söka förklaringar till varför en markägare blir nöjd eller inte nöjd med en process och en ersättning. Frågan var dels om det går att hitta samband mellan hur en viss markägares process gått till och hur nöjd markägaren säger sig vara med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande överlag i processen samt med den ekonomiska ersättning som utbetalats.⁴ Dessutom var syftet att undersöka om det går att hitta samband mellan markägarens egenskaper, som kön och värderingar mm och hur nöjd denne i slutänden är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande och den ekonomiska ersättning de fått. Dessa frågor analyserades med hjälp av statistiska metoder som beskrivs i bilaga 7.

⁴ Skogsstyrelsen (SKS) för frågor kring biotopskydd och naturvårdsavtal, länsstyrelsen (LST) för frågor om bildande av naturreservat



3. Utvärdering av metoden: Målgruppen för de tre enkäterna var samtliga markägare som fått/slutit avtal om någon av de tre skyddsformerna på sin mark, oavsett om markägaren var en privatperson, ett bolag, en kommun osv. (se bilaga 6). I de fall flera markägare delade på ägandet av samma mark ingick samtliga delägare i målgruppen. Ett av syftena med enkäterna var att studera om detta är den målgrupp som även i framtiden ska vara målgrupp för uppföljningar eller om målgruppen bör se annorlunda ut. Förutom att se om rätt mottagare nås var också syftet med enkätstudierna att se om undersökningsmetoden i övrigt är ett bra sätt för uppföljning av processen kring bildande av/avtal om skyddsformer och om utformningen av enkäten fungerat tillfredsställande.

Redovisning av resultatet följer de tre syftena

För att underlätta för läsaren är resultaten från de tre separata enkätundersökningarna redovisade i varsitt kapitel, resultat från enkäten kring biotopskyddsområden i kapitel 6, från enkäten kring naturvårdsavtal i kapitel 7 och från enkäten kring naturreservat i kapitel 8. Varje kapitel inleds med en kort redovisning av svarsfrekvensen för respektive enkät. Därefter följer en redovisning av resultaten. Först redovisas enkätsvaren (dvs. resultaten från den mer deskriptiva delen enligt det första syftet ovan), sedan resultaten från sambandsanalyserna (dvs. den mer förklarande delen enligt det andra syftet ovan). I efterföljande kapitel (kapitel 9) sammanfattas resultaten från de tre enkätundersökningarna och en utvärdering görs av hur undersökningen har fungerat (det tredje syftet).

Förutom att svara på de specifika enkätfrågorna hade markägarna möjlighet att lämna fördjupade synpunkter som de ville få framförda till Skogsstyrelsen respektive Naturvårdsverket. Omkring 30 procent av alla som svarade lämnade också kommentarer på slutet. Då synpunkterna inte är representativa ingår ingen sammanställning av dem i denna rapport. Istället har synpunkterna i sin helhet, dock efter att uppgifter som kan identifiera enskilda personer tagits bort, lämnats vidare till Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket som underlag för deras vidare arbete.

5.3 Kort om genomförandet

Undersökningen genomfördes som nämnts ovan med hjälp av tre separata postenkäter, en till markägare som fått ett *biotopskyddsområde* på sin mark mellan åren, 2005–2007, en till markägare som slutit *naturvårdsavtal* för sin mark och en till markägare som tecknat avtal/överenskommelse om ekonomisk ersättning inför bildandet av ett *naturreservat* på sin mark under samma tid. För biotopskyddsområden och naturvårdsavtal gjordes ett slumpmässigt urval som uppgick till 400 markägare per skyddsform, till vilka enkäten skickades. För en



närmare beskrivning av målgrupp, urval och stratifiering, se bilaga 6. Svarefrekvenserna uppgick till 52 procent bland markägare med biotopskyddsområde respektive 56 procent bland markägare med naturvårdsavtal. För naturreservat gjordes en totalundersökning och antalet utskick uppgick till knappt 2000. Svarefrekvensen landade på 48 procent.

Enkäterna för biotopskyddsområden och naturvårdsavtal är i det närmaste identiska (bortsett från beteckningen av aktuellt skyddsområde) medan enkäten för naturreservat ser något olika ut till följd av olikheter i processen. Större delen av enkäterna är dock gemensamma och frågor kring samma frågeställningar har formulerats identiskt i de tre enkäterna för att möjliggöra jämförelser.

Ett första utskick av enkäterna gjordes per post i början av augusti. I mitten av augusti skickades en påminnelse (med en ny enkät) ut till dem som ännu inte svarat. De som inte svarat i början av september ringdes upp och påmindes per telefon. Här fanns möjlighet att samla in information om bortfallsorsak bland dem som meddelade att de inte ville delta i undersökningen.

Efter att påminnesamtalen genomförts avvaktades inkomna svar fram till mitten av september. Ur det bortfall som då konstaterades gjordes ett urval av markägare till vilka en bortfallsstudie riktades. Denna genomfördes per telefon och markägarna fick, förutom orsak till att de inte medverkat, lämna information om några bakgrundsfaktorer.





6 Enkätresultat – Biotopskydd

6.1 Svansfrekvens

Svansfrekvensen för enkäten med frågor kring bildande av biotopskyddsområde slutade på 51,7 procent. Det partiella bortfallet var i storleksordning 5-15 procent per varje fråga. En del av syftet med enkäten var att utreda vilka markägare som utgör en lämplig målgrupp för en utvärdering av processen i fråga. Svansfrekvensen bör därför ses i samband med de diskussioner om bortfall som förs i kapitel 9.3

Svansfrekvensen för enskilda markägare (privatpersoner och dödsbon) var identisk med svansfrekvensen för ”ej enskilda” markägare (företag, stiftelser mm.). Bland det totala antalet markägare är gruppen ”ej enskilda” markägare en förhållandevis liten grupp. För att även dessa markägare skulle nås av enkäten stratifierades urvalet utifrån dessa förutsättningar (se bilaga 6). De resultat som presenteras nedan är de viktade resultaten.

6.2 Redovisning av enkätsvar

Här redovisas svaren på enkätfrågorna – vilka är de markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark, hur har deras processer gått till, vilken ersättning har de fått och är de överlag nöjda eller missnöjda med den process de genomgått?

Privatpersoner största markägargrupp med biotopskyddsområden

Huvuddelen, 97 procent, av de markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark under perioden 2005-2007 är privatpersoner (eller dödsbon). Resterande 3 procent av markägarna är stiftelser, aktieföretag, kommuner, statliga institutioner samt svenska kyrkan.

Av de privatpersoner som svarat på enkäten är 60 procent män och 40 procent är kvinnor. Vidare visar Tabell 1 att de markägare som svarat på enkäten har en relativt hög ålder, åtta av tio är 50 år eller äldre.

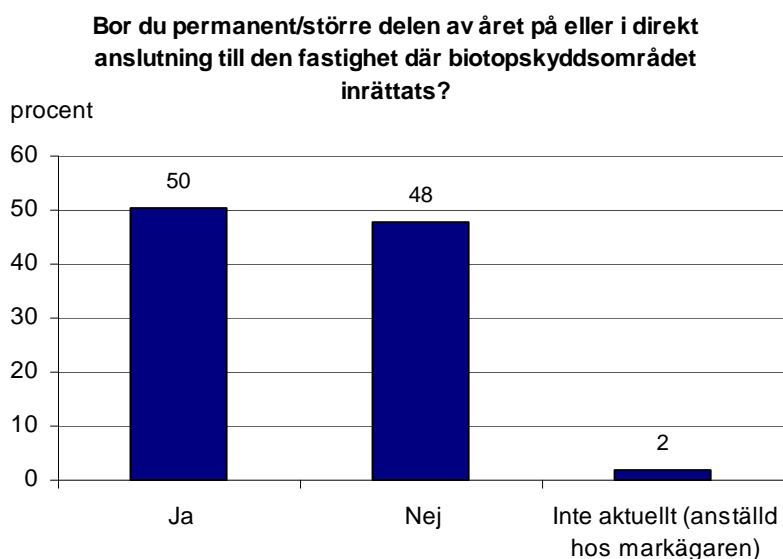


Tabell 1. Åldersfördelning privatpersoner som fått ett biotopskyddsområde på sin mark någon gång under perioden 2005-2007

<i>Åldersgrupp</i>	<i>Andel</i>
<35 år	4%
35-49 år	17%
50-64 år	42%
>65år	38%

Det är stor skillnad mellan enskilda och "ej enskilda" (aktiebolag, stiftelser osv.) markägare med avseende på hur mycket produktiv mark de äger. Av de privata markägarna äger 56 procent mindre än 100 hektar produktiv skogsmark. En "ej enskild" markägare äger i genomsnitt 2273 hektar produktiv skogsmark och variationen i denna grupp är mycket stor.

Hälften av markägarna som fått ett biotopskyddsområde på sin mark under den aktuella perioden bor i anslutning till fastigheten. Knappt hälften av markägarna bor på annan ort och 2 procent av de markägare som svarat anger att frågan inte är aktuell eftersom de är anställda hos markägaren.



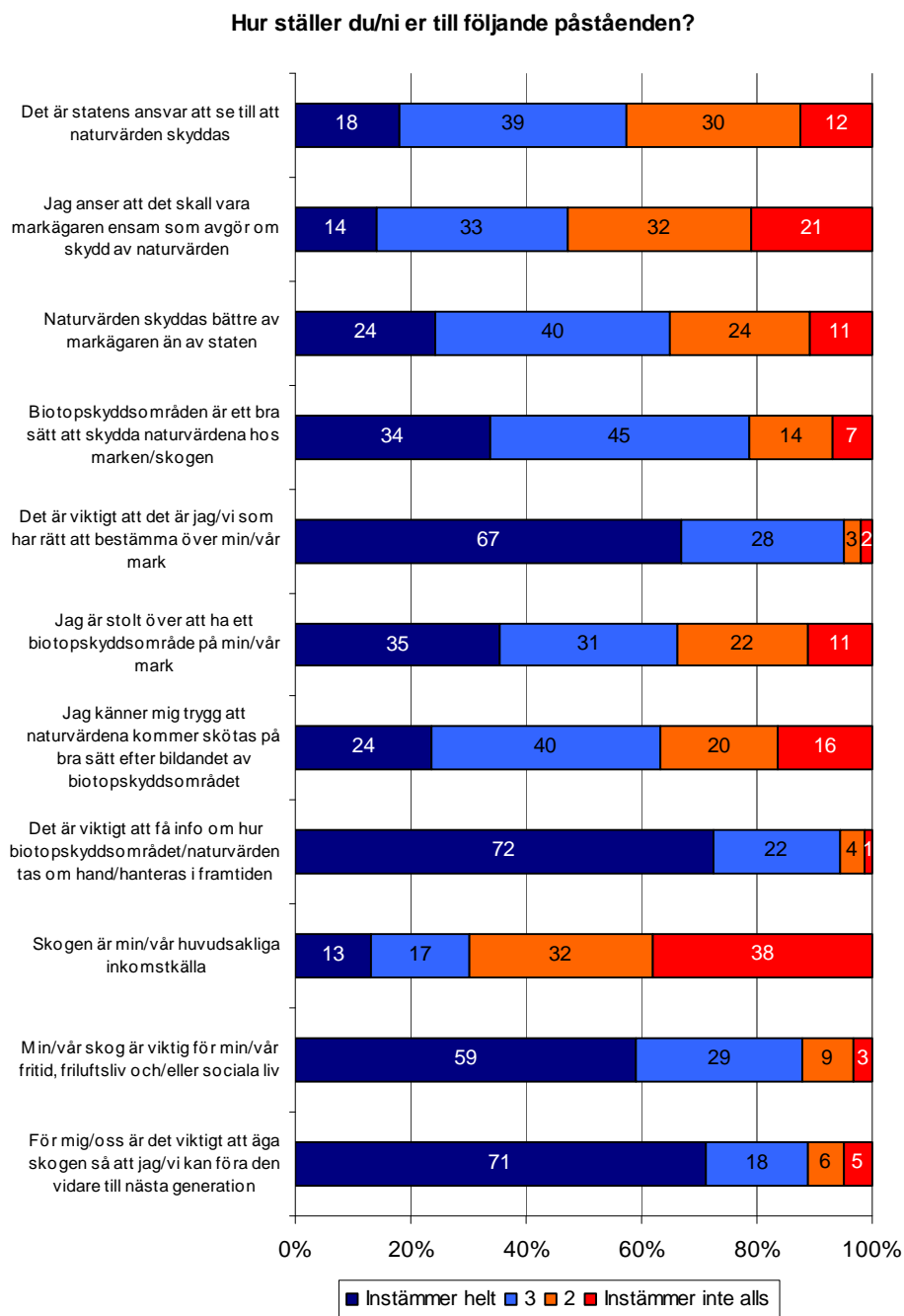
Figur 4. Andel av markägare som fått biotopskyddsområde på sin mark 2005-2007 som bor i anslutning till fastigheten.

Bestämmanderätt och ekonomi, men även sociala och mjuka värden är viktiga frågor för markägarna

Olika markägare har olika relation till sin mark. I vissa fall har marken tillhört släkten i generationer, i andra fall är den förvärvat i ett senare skede enbart i syfte att bedriva exempelvis skogsbruk. Markägarna i studien ombads ta



ställning till ett antal påståenden om deras relation till sin mark (se figuren nedan).



Figur 5. Markägares uppfattning kring ett antal redovisade påståenden.⁵

⁵ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Resultatet visar att fem av påståendena skiljer ut sig genom att markägarna svarat relativt lika på dem. För fyra av dessa påståenden instämmer ca två tredjedelar av alla markägare helt och hållet.

Dessa fyra påståenden, som alltså bäst stämmer in på markägarnas relation till sin mark är:

- Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark
- Jag tycker det är viktigt att få information om hur biotopskyddsområdet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden
- Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv
- För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation

Det femte påståendet där markägarna är överens om svaret gäller huruvida skogen skulle vara deras huvudsakliga inkomstkälla. I detta fall är dock inställningen den omvända, knappt 70 procent av markägarna tar helt eller delvis avstånd från detta påstående, medan 30 procent instämmer helt eller delvis.

För de resterande sex påståendena är fördelningen mellan markägare som instämmer eller inte instämmer relativt jämn.

Bland de markägare som bedriver skogsbruk på sin mark går det att identifiera skillnader i mål vilka mål de har med skogsbruket. En indelning av dessa i fyra kategorier görs i enkäten.⁶ Dessa kategorier är kultur- och miljövård⁷, mjuka värden⁸, nyttigheter⁹ och ekonomiska värden¹⁰.

⁶ I enlighet med den kategorisering som gjorts av Dr. Fredrik Ingemanson, SLU.

⁷ Exempelvis att vårda nyckelbiotoper, undvika markskador och bevara torpruiner och vattenkällor m.m.

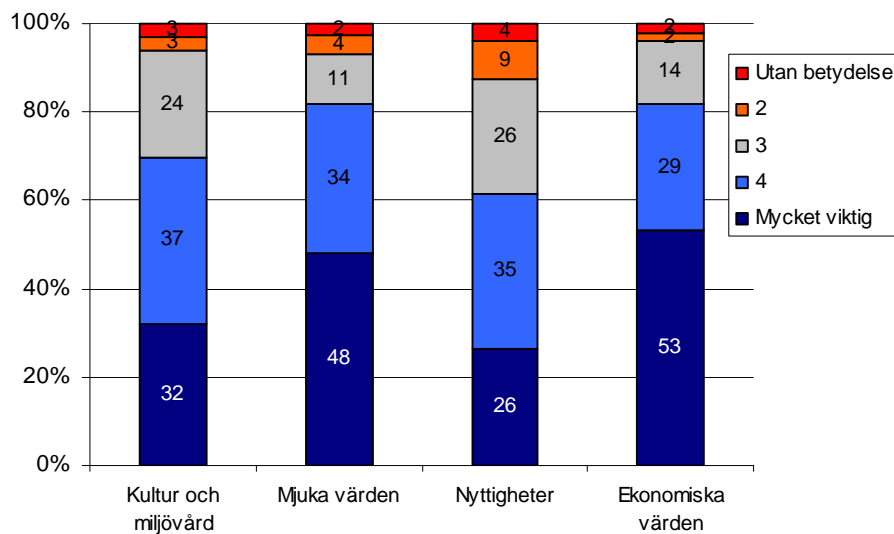
⁸ T.ex känslomässiga bindningar till landskapet, naturupplevelsen och utmaningen att sköta skogen m.m.

⁹ Som att gynna vilt-, svamp- och bärproduktion samt skogsbeta m.m.

¹⁰ Skogen är källa för inkomst, kapitalavkastning och likviditetsreserv m.m.



Skogsägare kan ha olika mål för skogsbruket. Hur viktiga är följande mål för dig/er?



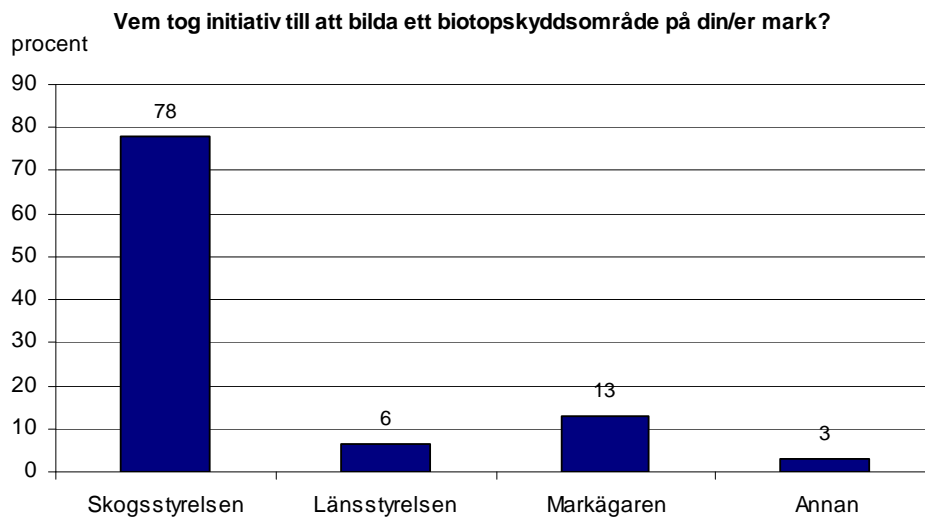
Figur 6. Viktiga värden för markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark under perioden 2005-2007 (se fotnoter ovan).¹¹

Markägarna som fått ett biotopskyddsområde på sin mark tillfrågades hur viktiga respektive målkategori var för just dem. I Figur 6 visas att ekonomiska värden är en mycket viktig drivkraft för en stor grupp markägare. Mjukare värden som handlar om relationen till landskapet, naturupplevelser mm är också de viktiga för markägarna även om andelen som anser detta vara mycket viktiga frågor är något lägre än för ekonomiska värden. En majoritet av markägarna anser också att kultur- och miljövård samt nyttigheter i form av vilt- svamp- och bärproduktion mm. är viktigt.

Skogsstyrelsen tar initiativ till flest biotopskyddsområden

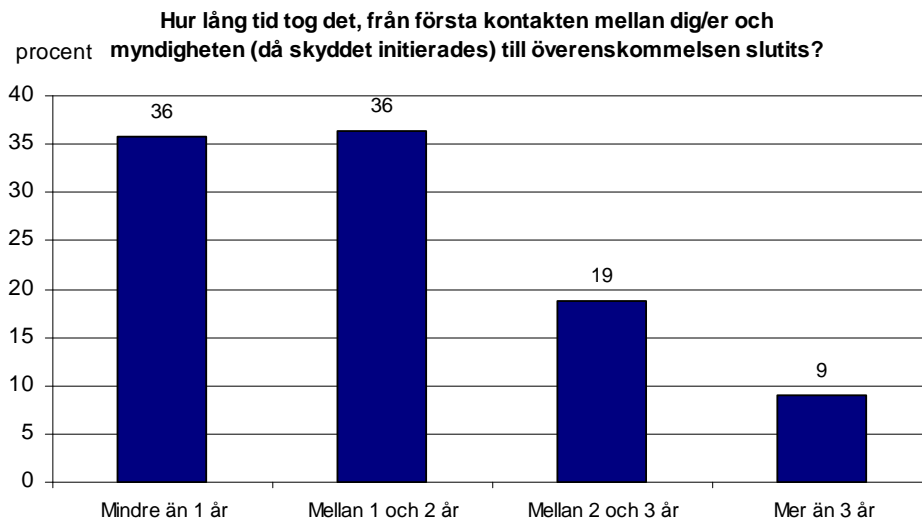
Initiativet till de flesta biotopskyddsområden tas av Skogsstyrelsen. Diagrammet nedan visar att markägaren själv tar initiativet till bildandet i ca 13 procent av fallen.

¹¹ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Figur 7. Initiativtagare till bildandet av biotopskyddsområde 2005-2007.

Drygt 70 procent av markägarna anger att processen tagit mindre än två år från det att den första kontakten tas tills överenskommelsen slutits. De flesta processer som tar mer än två år avslutas innan tre år gått. Endast 9 procent av markägarna uppger att bildandet av biotopskyddsområdet tagit mer än 3 år (se Figur 8).



Figur 8. Processens längd från initiativ till överenskommelse vid bildande av biotopskyddsområde 2005-2007.¹²

¹² De som svarat "vet ej" är exkluderade.

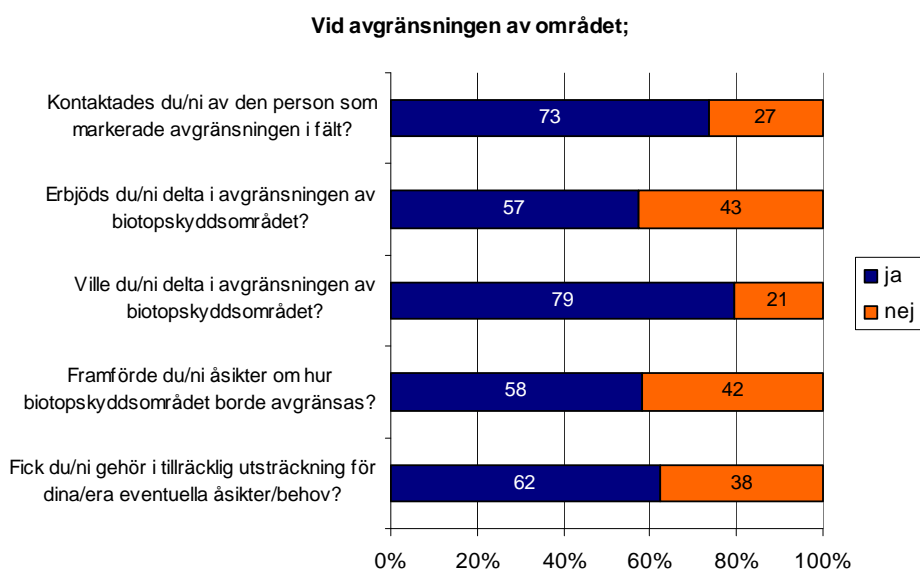


Markägarna föredrar olika kontaktsätt men vanligast är att man föredrar att första kontakten tas via ett personligt möte

Det råder delade meningar bland markägarna om på vilket sätt man vill bli kontaktad av myndigheten i samband med meddelandet om att det planeras ett biotopskyddsområde på deras mark. Det klart vanligaste sättet man vill bli kontaktad på är via ett personligt möte (41 procent) följt av brev (26 procent) och telefon (18 procent). Vanligast är dock att markägarna kontaktas via brev (32 procent) följt av telefon (21 procent) och personligt möte (19 procent). Relativt många får första kontakten i ärendet i samband med en avverkningsanmälan (17 procent). Sammantaget är det sex av tio markägare som blev kontaktade på det sätt som de hade önskat.

Varannan markägare erbjuds att delta vid avgränsningen av biotopskyddsområdet

Nästan 80 procent av de markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark anger att de ville delta vid avgränsningen av området. Drygt 55 procent uppger att de erbjöds möjligheten att delta (se Figur 9). Totalt deltog ca 50 procent av markägarna vid avgränsningen vilket betyder att ca 30 procent av markägarna hade velat delta men erbjöds inte möjlighet till detta.



Figur 9. Markägares inflytande på avgränsningen av biotopskyddsområdet¹³

Sex av tio markägare säger sig ha framfört åsikter i samband med avgränsningen av biotopskyddsområdet medan resterande knappa 40 procent

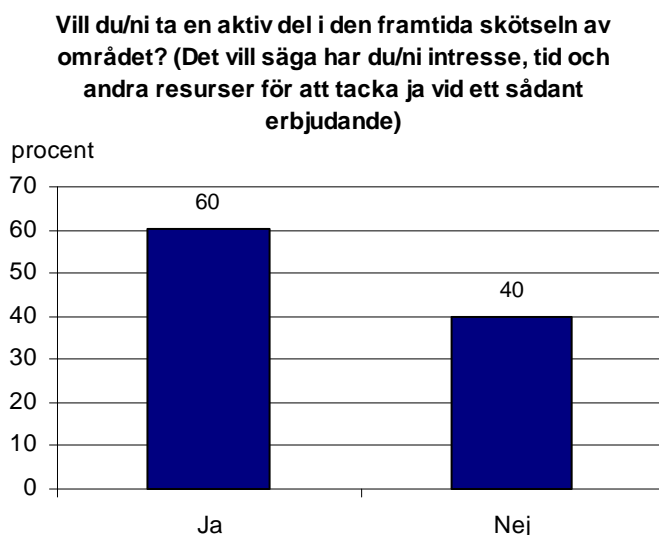
¹³ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



inte gjort det. Samma förhållande gäller om man fått gehör i tillräcklig utsträckning för sina åsikter eller inte, ungefär 60 procent har angett att de fått gehör i tillräcklig utsträckning vilket innebär att ca 40 procent inte fått det (Jmf Figur 9).

Markägare som bor i anslutning till marken mest angelägna att aktivt delta i framtida skötsel

På frågan om markägaren själv vill ha en aktiv del i den framtida skötseln av marken är det en stor andel, 24 procent, som inte säger sig veta detta. Om dessa undantas så svarar 60 procent av de återstående markägarna ja medan de som inte skulle vilja ta en aktiv del i skötseln således uppgår till 40 procent.



Figur 10. Markägares vilja att aktivt delta vid framtida skötsel av området.¹⁴

Bland dem som har en uppfattning kring om de vill delta eller inte i områdets framtida skötsel finns ett tydligt samband med att bo på marken (70 procent av dem som bor i anslutning till marken vill delta mot 49 procent bland de övriga). Resultaten visar även att män tenderar att vilja dela i skötseln i högre grad än kvinnor (63 procent mot 53 procent). Det senare sambandet går dock inte att säkerställa statistiskt vilket kan bero på för lågt antal tillfrågade individer.

¹⁴ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.

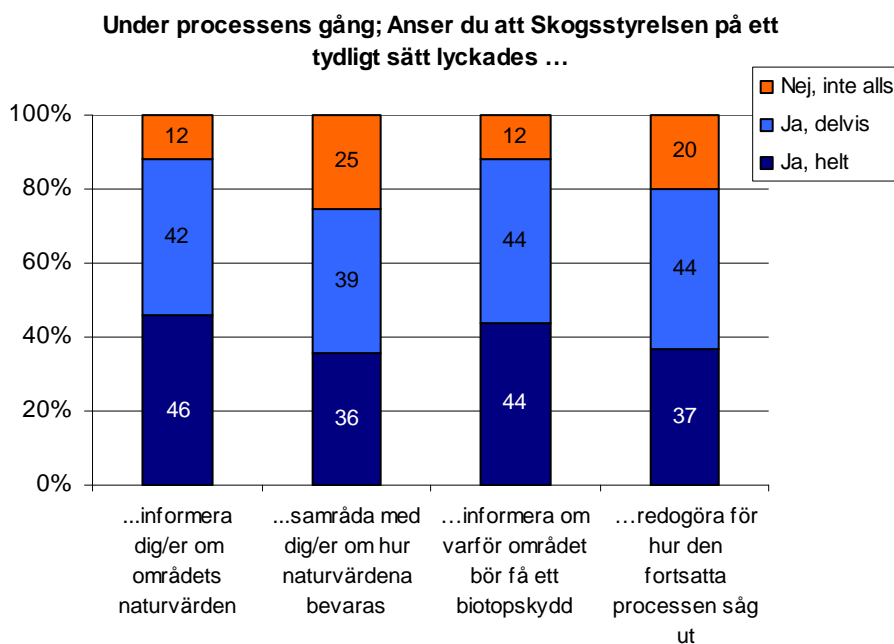


Skogsstyrelsen lyckas med sitt uppdrag att informera och samråda i en majoritet av fallen

Vid bildandet av ett biotopskyddsområde ingår det bland annat i Skogsstyrelsens uppdrag att på ett tydligt sätt:

- informera om områdets naturvärden
- samråda med markägaren om hur naturvärden bevaras
- informera om varför det behövs ett biotopskyddsområde
- redogöra för hur den fortsatta processen ser ut

Diagrammet nedan visar hur väl markägarna som fått ett biotopskyddsområde på sin mark anser att Skogsstyrelsen uppfyllt sitt uppdrag på ovanstående punkter. Majoriteten av markägarna instämmer i att Skogsstyrelsen helt eller delvis uppfyllt dessa delar av sitt uppdrag. Noteras bör dock att en av fyra markägare inte alls anser att Skogsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckats samråda med markägaren om hur naturvärden bevaras.



Figur 11. Markägares syn på hur väl Skogsstyrelsen uppfyllt uppdraget att informera och samråda på olika punkter.¹⁵

Vidare anser en av fem markägare att Skogsstyrelsen misslyckats med att redogöra för hur den fortsatta processen ser ut. Drygt en av 10 markägare anser sig inte ha fått den information de borde ha fått om områdets naturvärden eller varför området bör bli ett biotopskyddsområde (se Figur 11).

¹⁵ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Markägares kunskaper om centrala begrepp ökar under processen

För ett antal begrepp som är centrala vid bildandet av biotopskyddsområden har markägarna ombetts ange hur väl de kände till respektive begrepp före respektive efter processen. Utöver begreppet biotopskyddsområde svarar markägarna i enkäten på frågor om sina kunskaper före och efter processen om begreppen biologisk mångfald, naturreservat, naturvårdsavtal, frivilliga avsättningar samt levande skogar.

Tabellen nedan visar dels att andel av markägarna som kände till begreppet biotopskyddsområde både före och efter processen uppgick till 56 procent, dels att andelen som kände till begreppet efter men inte före processen uppgick till 38 procent. Den senare gruppen har alltså fått bättre kännedom om detta begrepp under processens gång vilket antingen kan bero på att Skogsstyrelsen varit framgångsrik i att informera om innebörden, alternativt kan det betyda att markägaren själv lagt ner arbete på att stätta sig in i begreppet. (se Tabell 2)

Tabell 2. Markägares kunskaper om begreppet Biotopskyddsområde

		<i>Efter processen</i>		<i>Total</i>
		<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	
<i>Före processen</i>	<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	56%	0%	56%
	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	38%	6%	44%
<i>Totalt</i>		94%	6%	100%

Vidare kan det ur tabellen utläsas att andelen som varken kände till begreppet före eller efter processen endast uppgick till 6 procent. Denna grupp har inte på ett tydligt sätt informerats om innebörden i begreppen eller själva valt att inte ta till sig sådan information.

De begrepp flest markägare känner till före processen drar igång är naturreservat och biologisk mångfald, vilka ca 70 procent känner till i förväg. Av de 30 procent som tidigare inte känner till dessa begrepp har drygt hälften tagit till sig kunskaper om dem när processen är klar. Ungefär 15 procent av

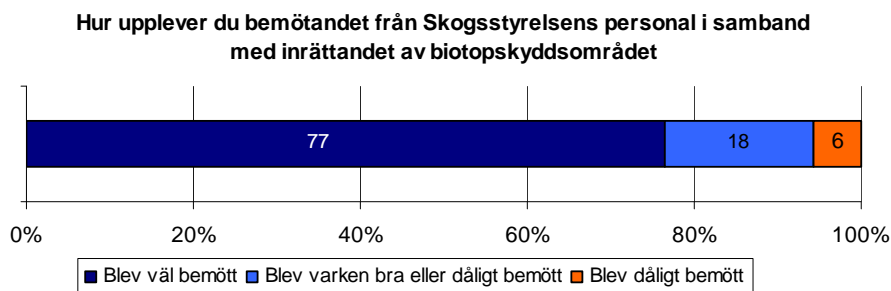


markägarna känner alltså inte till innebörden i begreppen naturreservat och biologisk mångfald efter ett bildande av biotopskyddsområde på deras mark.

Begreppen naturvårdsavtal, frivilliga avsättningar och biologisk mångfald känner 40 procent av markägarna till före processen. När det gäller naturvårdsavtal och levande skogar har drygt hälften av de tidigare oinformerade markägarna kunskaper om dem efteråt. I fallet frivilliga avsättningar har knappt hälften av de markägare som saknade kunskaper före processen lärt sig mer om begreppet under processens gång.

Markägares syn på bemötande från personalen går igen i synen på personalens kompetens att hantera ärendet

De flesta markägare har varit i kontakt med personal ifrån Skogsstyrelsen under processen kring bildande av biotopskyddsområde (92 procent). Av dessa säger sig de flesta ha blivit väl bemötta av de personer man varit i kontakt med på Skogsstyrelsen, medan sex procent upplever att de blivit dåligt bemötta.

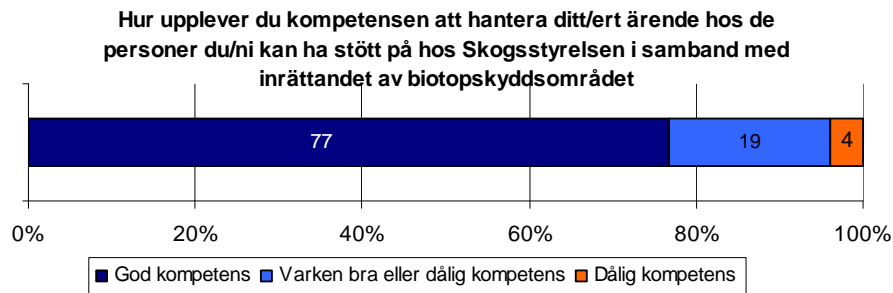


Figur 12. Markägarnas syn på Skogsstyrelsens bemötande under processen.¹⁶

Endast ett fåtal markägare svarar att de varit i kontakt med länsstyrelsens personal eller haft ett ombud under processen. De är för få att redovisa deras upplevelse av bemötandet här.

Mönstret för hur man upplever personalens kompetens att hantera det specifika ärendet är det samma som när det gäller personalens bemötande. (se Figur 13) Detta kan tolkas som att bemötandet av markägaren är ett så pass viktigt moment i processen att de personer som inte klarar av detta inte heller bedöms ha den kompetens som krävs för hanteringen av ärendet. Det är även möjligt att nöjdhet eller missnöje med Skogsstyrelsens personal i stort påverkar hur man svarar på dessa frågor och att det kan vara svårt för markägaren själv att avgöra om detta beror på bemötande eller på personalens kompetens.

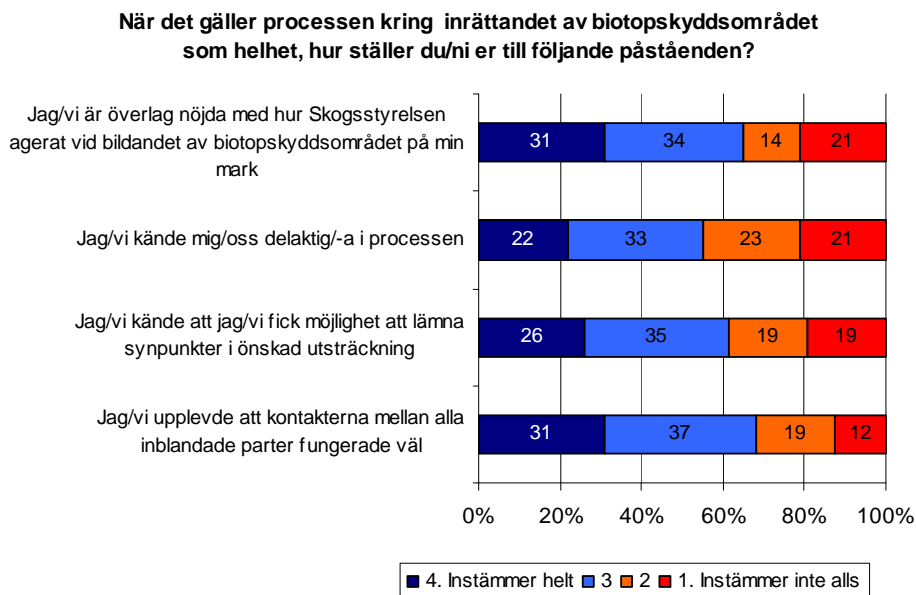
¹⁶ De som svarat "Har ej mött denna part" är exkluderade.



Figur 13. Markägares syn på Skogsstyrelsens kompetens att hantera det specifika ärendet.¹⁷

Markägarna mestadels nöjda med Skogsstyrelsens agerande i processen

Majoriteten av de markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark instämmer helt eller delvis i påståendet att de överlag är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i processen som helhet. Var femte markägare svarar dock, att de inte alls håller med i detta påstående och ytterligare 14 procent av markägarna lägger sig på den nedre delen av skalan mellan nöjd och inte nöjd. (se Figur 14).



Figur 14. Nöjdhet och delaktighet i processen kring biotopskyddsområden i stort.¹⁸

¹⁷ De som svarat "Har ej mött denna part" är exkluderade.



Andelen som instämmer helt eller delvis i att de känt sig delaktiga i processen är något lägre än andelen som överlag var nöjda, även om det fortfarande handlar om en majoritet som svarar positivt på denna fråga. Två av fem svarar dock att de inte alls känner sig delaktiga och lika många är de som inte instämmer särskilt väl i påståendet.

Samma mönster går igen när markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark får ta ställning till påståendet att det fått möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning. Här svarar knappt två av fem negativt medan en av fyra instämmer helt i att de haft möjlighet att lämna synpunkter i tillfredställande utsträckning.

Vad gäller kontakten mellan de parter som ingått i processen instämmer 70 procent av markägarna helt eller delvis i att de upplever att denna kontakt fungerat väl.

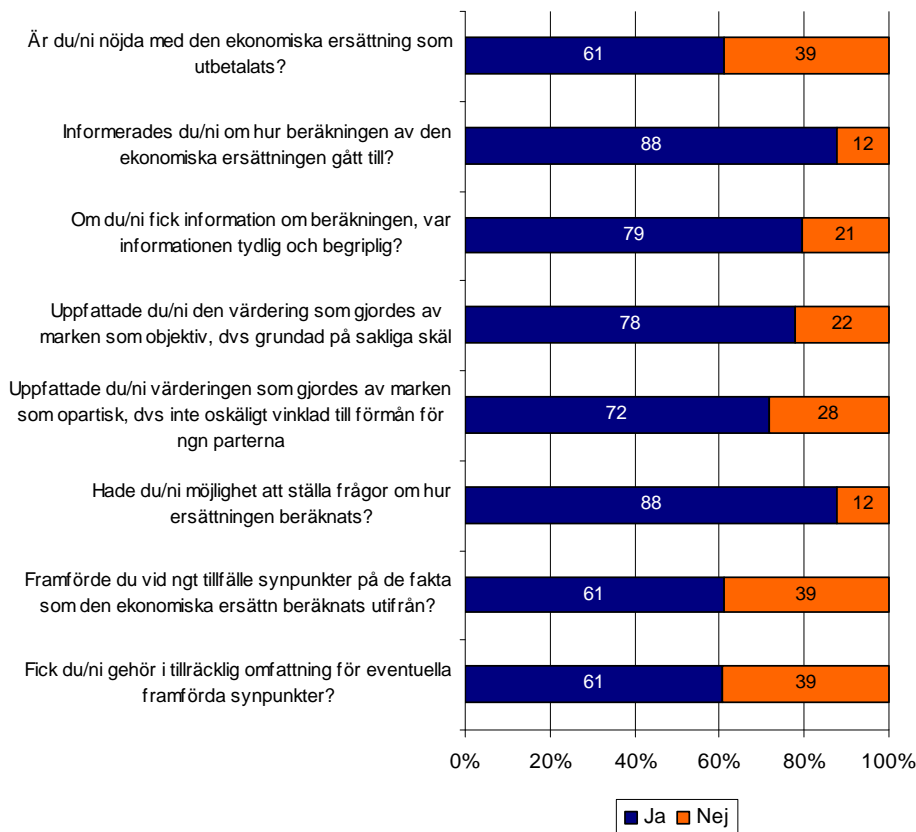
Fler nöjda än missnöjda med den ekonomiska ersättningen

I figuren nedan redovisas markägarnas svar på ett antal frågor kopplade till den ekonomiska ersättning man fått och den värderingen av marken som gjorts i samband med bildandet av biotopskyddsområdet.

¹⁸ De som svarat "Vet ej" är exkluderade.



När det gäller värderingen och den ekonomiska ersättningen;



Figur 15. Nöjdhet med ekonomisk ersättning och värderingsprocessen.¹⁹

På samtliga punkter svarar de flesta markägare positivt. För tre av frågorna - om man framfördes synpunkter, om man fick gehör för framförda synpunkter i tillräcklig omfattning, och om man är nöjd med ersättningen – är andelen som svarar ja omkring 60 procent. För övriga frågor ligger andelen ja-svar högre, mellan 70 och 90 procent.

Att andelen som svarar att de inte är nöjda med den ekonomiska ersättningen är så hög som 40 procent kan bero på regler och bestämmelser som Skogsstyrelsen själva inte kan styra över. En överväldigande majoritet av markägarna tycker att de informerats om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till och de allra flesta tyckte att informationen var tydlig och begriplig. De kan dock nämnas att 21 procent av markägarna inte upplevde att denna information var tillräckligt tydlig för att vara begriplig.

Flertalet av markägarna anser att värderingen av marken som gjorts varit objektiv och skötts på ett opartiskt sätt är positivt. Samtidigt finns en andel

¹⁹ De som svarat "Vet ej" är exkluderade.



markägare på mellan 20 och 30 procent som upplevt värderingen både som partisk och som grundad på felaktiga sakskaäl.

6.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhetsanalyser

Här redovisas resultatet av de analyser som gjorts av enkätsvaren för att försöka förklara varför en markägare blir nöjd eller missnöjd med processen och ersättningen. Svaren på relevanta enkätfrågor har analyserats med hjälp av statistiska metoder som beskrivs i bilaga 7. Som samlat mått för huruvida markägarna är nöjda eller missnöjda med processen har deras svar på frågan om deras intryck av Skogsstyrelsens agerande överlag i processen använts.

Korta processer, delaktighet och tydlig information ger nöjdare markägare

Markägarnas svar visar att det finns en rad samband mellan hur processen gått till och hur nöjda markägarna säger sig vara med Skogsstyrelsens agerande överlag i processen.

I de fall markägaren själv tar initiativ till processen är sannolikheten att han eller hon blir nöjd med hur processen sköts högre än om det är Skogsstyrelsen själva eller länsstyrelsen som tar initiativet till bildandet. Detta faller sig naturlig. Vidare gäller att markägare som har haft korta processer (kortare än 2 år) är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i högre utsträckning än de markägare som gått igenom längre processer. En möjlig tolkning av detta är att det är viktigt för markägare att processen är kort. En annan möjlig förklaring är att processer där allt ”flyter på” som det ska gå snabbare, medan processer där problem uppstår tenderar att dra ut på tiden.

Markägare som anser att Skogsstyrelsen varit tydlig i sitt uppdrag att informera om områdets naturvärden och samråda med markägaren om hur naturvärden kan bevaras är oftare nöjda med Skogsstyrelsens agerande totalt sett än andra. Detsamma gäller för de markägare som anser att Skogsstyrelsen tydligt lyckats informera om varför området behöver biotopskyddsområde och om hur den fortsatta processen ser ut.

När det gäller markägarnas kunskaper om centrala begrepp kopplade till skydd av natur går det inte finna något samband mellan hur väl markägarna känner till dessa begrepp innan processen och hur nöjda de sedan blir med Skogsstyrelsens arbete överlag. Däremot finns det ett samband mellan hur väl markägarna känner till begreppen biotopskyddsområde, naturvårdsavtal, naturreservat och biologisk mångfald efter processen och hur nöjda de är med Skogsstyrelsens arbete. Detta kan tolkas som att de markägare som satt sig in i dessa frågor är



nöjda i större utsträckning. Det kan också ses som en indikation på att de processer i vilka Skogsstyrelsen verkligen lyckas informera om dessa begrepp på ett tydligt sätt ger nöjdare markägare.

Hur nöjd man är med Skogsstyrelsens agerande överlag i processen och hur väl bemött man som markägare anser sig ha blivit av Skogsstyrelsens personal samvarierar som väntat. Markägarens bedömning av personalens kompetens att hantera det specifika ärendet är också starkt kopplad till sannolikheten att markägaren är nöjd med Skogsstyrelsens agerande i stort.

Det går även att se ett samband mellan hur markägaren upplever bemötande och kompetens i att hantera ärendet hos länsstyrelsens personal och hur nöjd han eller hon är med Skogsstyrelsens agerande i stort. Dels kan det senare sambandet vara ett tecken på att en markägare som har en negativ upplevelse i någon del av processen tenderar att svara negativt på fler frågor. Det kan även vara ett tecken på att om en relation skurit sig är det lätt att övriga relationer i processen får sämre odds att fungera väl, kanske pga. förutfattade meningar parterna emellan.

Hur nöjd en markägare i efterhand anser sig vara med Skogsstyrelsens agerande i processen som helhet är också kopplat till hur delaktig markägaren känner sig i processen och markägarens möjligheter att lämna synpunkter under processen.

Det går inte att fastställa något samband mellan hur mycket produktiv skogsmark en privat markägare äger och hur nöjd denne är med Skogsstyrelsens agerande. Däremot visar det sig att markägarens mål för skogsbruket spelar en viss roll i sammanhanget. De markägare som angett att det tycker att kultur och miljövård är viktigt tenderar att vara nöjda med Skogsstyrelsens agerande i större utsträckning än andra. När det gäller övriga mål för skogsbruket är tendensen att markägare som tycker att mjuka värden samt att nyttigheter som jakt och fiske är viktiga är mer nöjda än andra. För de markägare som anser att ekonomiska värden är viktiga är tendensen den omvända.²⁰

Markägare som framför åsikter i samband med värderingen av marken är i högre grad missnöjda med sin ersättning

Hur nöjd en markägare är med den ekonomiska ersättning har ett tydligt samband med hur tydlig information markägaren anser sig ha fått om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till. Som väntat är de markägare som anser att en objektiv bedömning av marken legat till grund för

²⁰ De tre senare trenderna har dock inte statistiskt kunnat säkerställas vilket kan bero på för litet svarsunderlag.



beräkningen av ersättningen nöjda med ersättningen i högre grad än andra. Samma sak gäller för markägare som anser att värderaren varit opartisk i sin bedömning.

Slutligen visar markägarnas svar att den grupp som framfört åsikter i samband med värderingen av marken är missnöjda med ersättningen i högre grad än andra. En möjlig tolkning av detta resultat är att den som är nöjd med sin ersättning inte finner anledning att framföra åsikter om hur den beräknats. Samtidigt är det en viktig slutsats att de som fört fram åsikter uppenbarligen inte fått gehör för dessa i en sådan utsträckning att de till slut blir nöjda med ersättningen.





7 Enkätresultat – Naturvårdsavtal

7.1 Svarsfrekvens

För enkäten med frågor kring tecknandet av naturvårdsavtal blev svarsfrekvensen totalt sett 55,6 procent. Det fanns dessutom ett partiellt bortfall på upp till 10 procent per fråga. Eftersom enkäten delvis syftade till att studera vilken den mest lämpliga målgruppen är för denna typ av enkät bör svarsfrekvensen ses i samband med de diskussioner om bortfall som förs i kapitel 9.3.

Det var ingen nämnvärd skillnad mellan svarsfrekvensen för enskilda markägare (privatpersoner och dödsbon) och svarsfrekvensen för ”ej enskilda” markägare (företag, stiftelser mm.). Eftersom gruppen ”ej enskilda” markägare är en liten grupp bland det totala antalet markägare som tecknat naturvårdsavtal stratifierades urvalet så att även denna typ av ägare skulle nås i undersökningen (se bilaga 6). De resultat som presenteras nedan är de viktade resultaten.

7.2 Redovisning av enkätsvar

Här redovisas svaren på enkätfrågorna – vilka är de markägare som tecknat ett naturvårdsavtal på sin mark, hur har deras processer gått till, vilken ersättning har de fått och är de överlag nöjda eller missnöjda med den process de genomgått?

Markägare som tecknar naturvårdsavtal bor ofta i anslutning till marken

Bland de markägare som tecknat ett naturvårdsavtal under perioden 2005-2007 äger 95 procent marken i egenskap av privatpersoner (eller dödsbon). Resterande 5 procent av markägarna är stiftelser, aktiebolag, kommuner, statliga institutioner samt svenska kyrkan.

Tabell 3. Åldersfördelning privatpersoner som tecknat naturvårdsavtal för sin mark någon gång under perioden 2005-2007

<i>Åldersgrupp</i>	<i>Andel</i>
<35 år	2%
35-49 år	21%
50-64 år	43%
>65år	34%

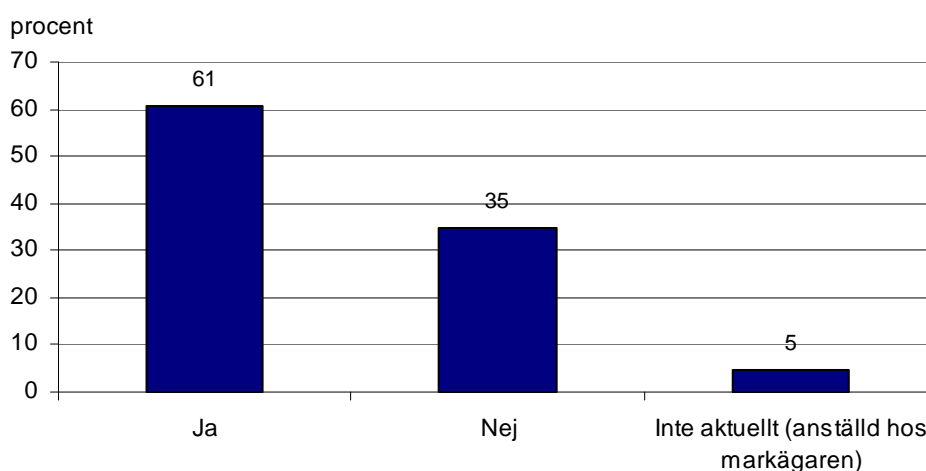
Av de privatpersoner som besvarat enkäten är 68 procent män medan 32 procent är kvinnor. De markägare som svarat på enkäten har en förhållandevis



hög medelålder vilket kan utläsas ur Tabell 3. Endast en fjärdedel av markägarna är under 50 år.

När det gäller hur mycket produktiv skogsmark markägarna i målgruppen förfogar över totalt sett finns det en markant skillnad mellan gruppen enskilda markägare och gruppen "ej enskilda" markägare (aktiebolag, stiftelser osv.). Av de privata markägarna äger 53 procent mindre än 100 hektar produktiv skogsmark. En "ej enskild" markägare äger i genomsnitt 11 209 hektar produktiv skogsmark och variationen i denna grupp är mycket stor.

Bor du permanent/större delen av året på eller i direkt anslutning till den fastighet för vilken naturvårdsavtalet är tecknat?



Figur 16. Andel av markägare som tecknat ett naturvårdsavtal för sin mark 2005-2007 som bor i anslutning till fastigheten.

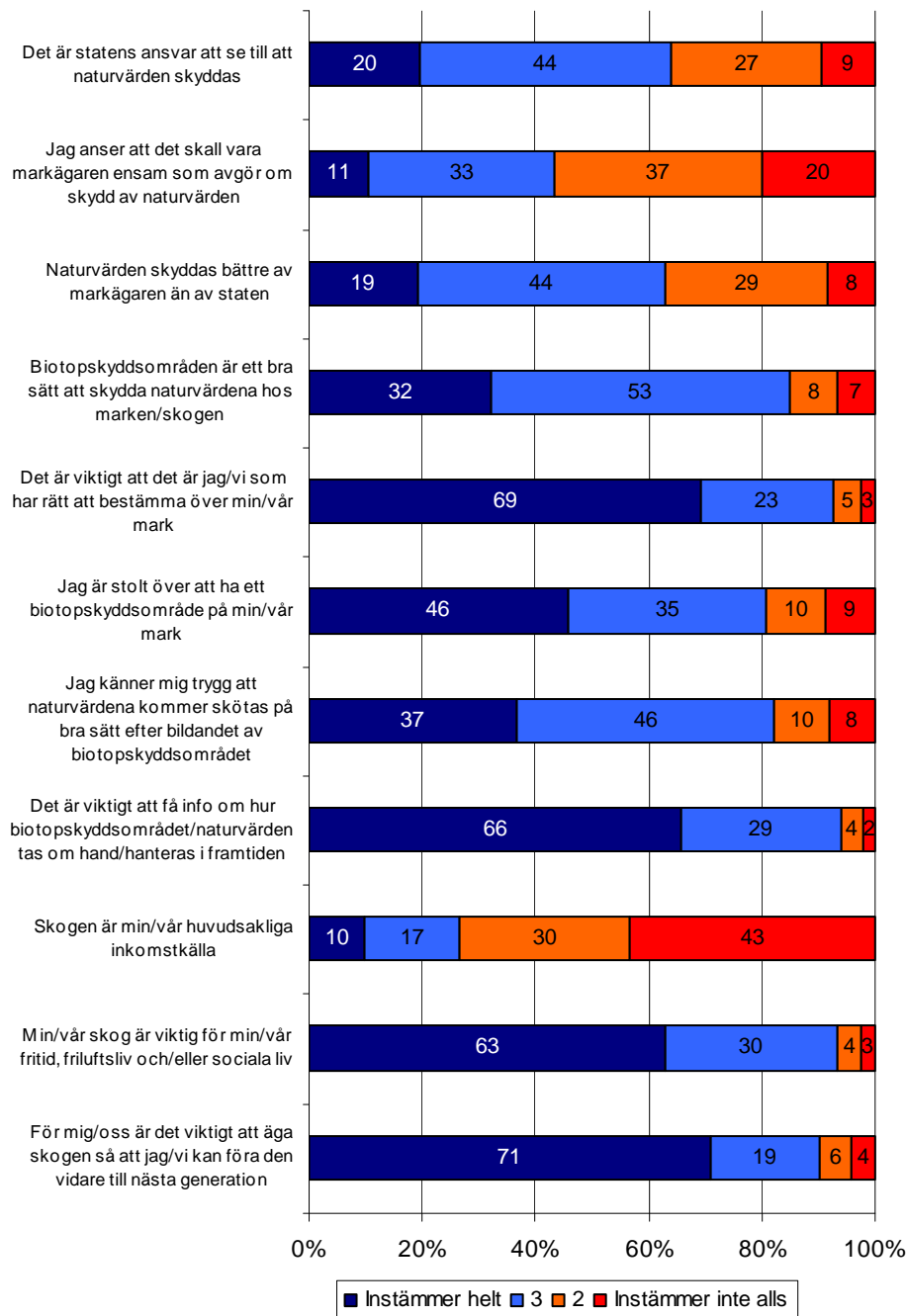
Drygt 60 procent av de markägare som tecknat ett naturvårdsavtal under perioden bor i anslutning till sin mark. Omkring 35 procent bor på annan ort medan 5 procent svarar att frågan inte är aktuell eftersom de är anställda hos markägaren. (se Figur 16)

Mjuka värden lika viktiga som ekonomiska för markägare som tecknar naturvårdsavtal

Gruppen markägare är på många sätt en heterogen grupp där olika individer har helt skilda relationer till sin mark. Marken kan ha tillhört släkten i generationer eller vara nyförvärvad. Markägaren kan spendera en stor del av sin fritid i anslutning till marken eller aldrig ha varit där. I enkäten ombads markägarna ta ställning till ett antal påståenden om deras relation till sin mark (se figur nedan).



Hur ställer du/ni er till följande påståenden?



Figur 17. Markägares uppfattning kring ett antal redovisade påståenden.²¹

(Se fotnot 22 angående förekomsten av begreppet biotopskyddsområde i frågan.)

²¹ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



När det gäller sex av påståendena är markägarna påfallande oense kring svaren. När det gäller fyra av påståendena säger sig ca två tredjedelar av alla markägare instämna helt. För det femte påståendet är markägarna relativt eniga om att de inte instämmer.

Påståenden som bäst stämmer in på markägarnas relation till sin mark:

- Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark
- Jag tycker det är viktigt att få information om hur biotopskyddsområdet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden²²
- Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv
- För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation

Det påstående som markägarna i genomsnitt tar avstånd ifrån är påståendet att skogen skulle vara dess huvudsakliga inkomstkälla. 27 procent instämmer helt eller delvis i detta påstående medan 73 procent inte instämmer.

Liksom i enkäterna för de övriga skyddsformerna går det i denna enkät att identifiera skillnader med avseende på vilka mål markägare har med sin mark i de fall det bedrivs skogsbruk på marken. Den kategorisering²³ av mål och drivkrafter som är vanliga i samband med skogsbruk och som använts är kultur- och miljövård²⁴, mjuka värden²⁵, nyttigheter²⁶ och ekonomiska värden²⁷.

²² Pga. en miss i samband med tryck av enkäten tillfrågades markägaren om hur viktigt de anser det vara att ”få information om hur biotopskyddsområdet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden”, istället för om hur ”området med naturvårdsavtal och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden”. Begreppet biotopskydd användes felaktigt istället för naturvårdsavtal i ytterligare tre påståenden. Det är omöjligt att säga om de svarande uppfattade att frågan handlade om samma mark som övriga frågor utgått ifrån eller om de svarat med någon annan mark i åtanke. Att döma av svaren och svarsfrekvensen bedöms det dock som troligt att de flesta markägare faktiskt haft den mark de tecknat naturvårdsavtal för i åtanke.

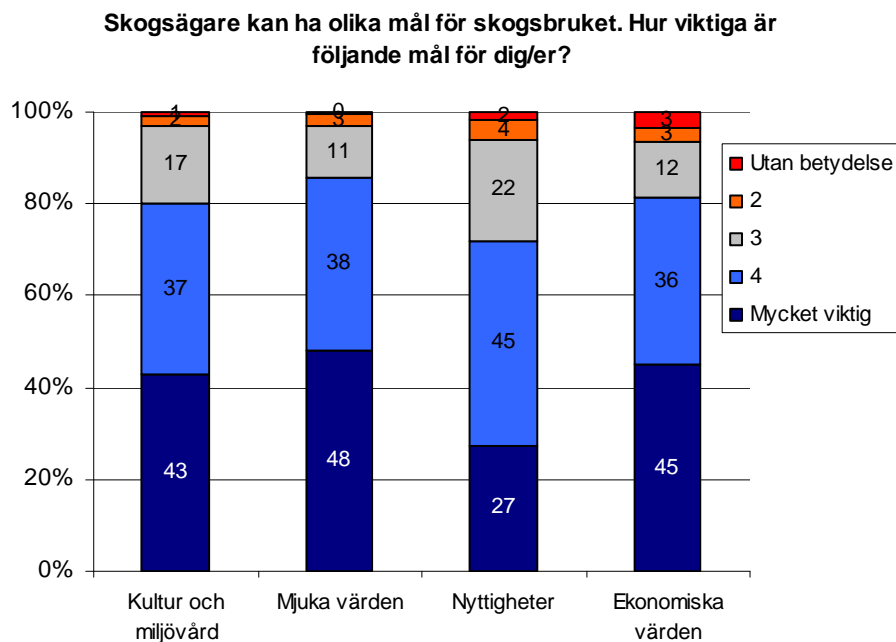
²³ I enlighet med den kategorisering som gjorts av Dr. Fredrik Ingemanson, SLU.

²⁴ Exempelvis att vårda nyckelbiotoper, undvika markskador och bevara torpruiner och vattenkällor m.m.

²⁵ T.ex känslomässiga bindningar till landskapet, naturupplevelsen och utmaningen att sköta skogen m.m.

²⁶ Som att gynna vilt-, svamp- och bärproduktion samt skogsbete m.m.

²⁷ Skogen är källa för inkomst, kapitalavkastning och likviditetsreserv m.m.



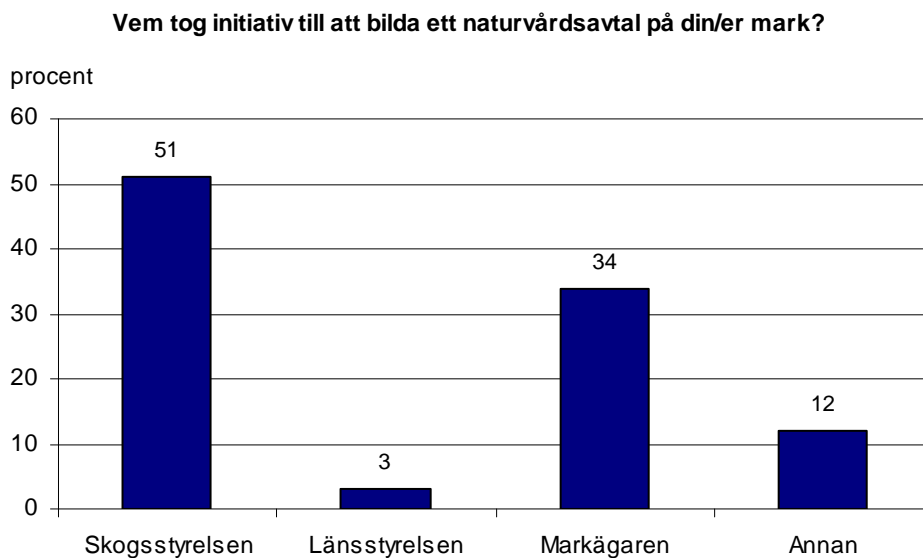
Figur 18. Viktiga värden för markägare som tecknat naturvårdsavtal för sin mark under perioden 2005-2007 (se fotnoter ovan).²⁸

Figur 18 visar att markägare som tecknat naturvårdsavtal under perioden anser att mjuka värden är det allra viktigaste målet för skogsbruket. Ekonomiska värden följer tätt därefter liksom värden kopplade till kultur och miljövård. Relativt sett minst viktiga i sammanhanget anser man mål kopplade till nyttigheter i form av exempelvis vilt- svamp- och bärproduktion vara. En överväldigande majoritet av markägarna tycker dock att också denna typ av mål är viktiga.

Fler än hälften av alla naturvårdsavtal tecknas inom ett år

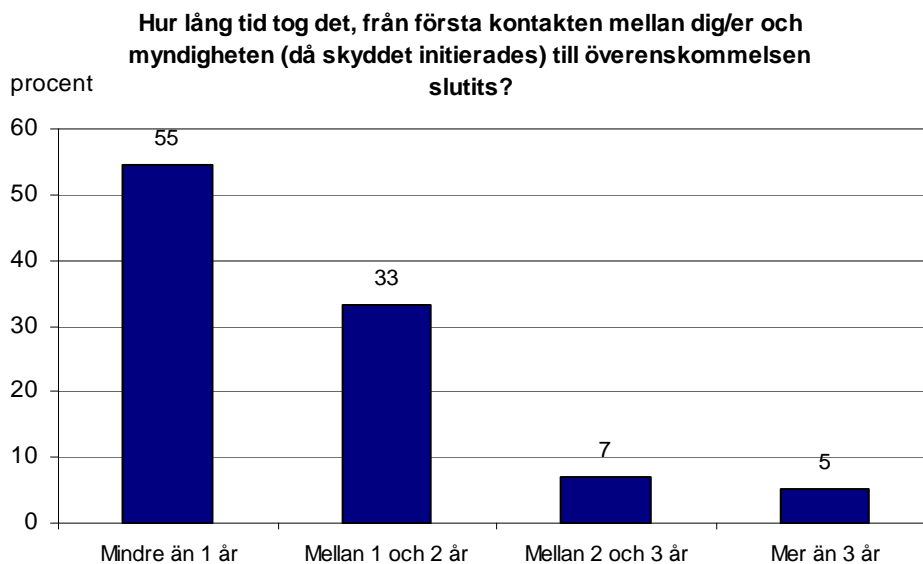
Initiativet till de flesta naturvårdsavtal som tecknades mellan 2005 och 2007 togs av Skogsstyrelsen (51 procent). Figur 19 visar att markägaren själv tar initiativet till bildandet i 34 procent av fallen.

²⁸ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Figur 19. Initiativtagare till tecknande av naturvårdsavtal 2005-2007

Fler än hälften av alla processer som leder till ett tecknande av naturvårdsavtal tar mindre än ett år. I närmare nio av tio fall är avtalet tecknat inom två år ifrån det att processens initieras. Bara fem procent av markägarna anger att processen tagit mer än 3 år. (se Figur 20).



Figur 20. Processens längd från initiativ till överenskommelse i processen kring tecknandet av naturvårdsavtal 2005-2007.²⁹

²⁹ De som svarat "vet ej" är exkluderade.

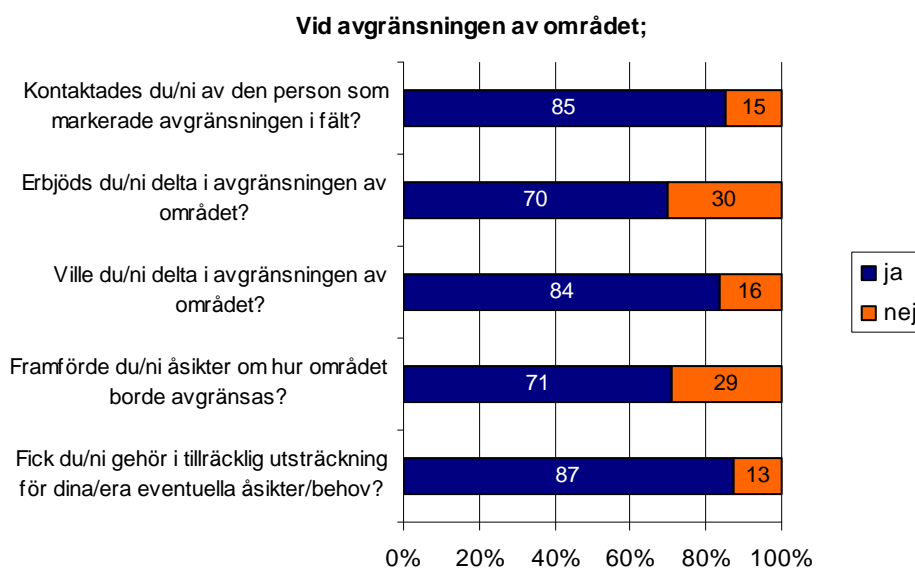


Personligt möte populärast och vanligast vid första kontakten

Markägare som tecknat ett naturvårdsavtal för sin mark har delvis olika uppfattningar om på vilket sätt man vill bli kontaktad i samband med meddelandet om att det planeras ett naturvårdsavtal för ens mark. Nästan hälften av alla markägare uppger att de helst blir kontaktade via ett personligt möte (45 procent). Därefter följer telefon och brev med 19 procent vardera. Det sätt man oftast blir kontakt på är också via ett personligt möte (34 procent) följt av telefon (19 procent) och brev (16 procent). Sammantaget visar enkätresultaten att två tredjedelar av markägarna blev kontaktade på det sätt de ville bli kontaktade.

Markägare som framför åsikter i samband med avgränsningen blir hörda

Nästan 85 procent av de markägare som tecknat naturvårdsavtal under perioden uppger en vilja att delta vid avgränsningen av området. De som enligt egen utsago erbjöds möjligheten att delta vid den samma uppgick till 70 procent av markägarna (se Figur 9). Viljan att delta i avgränsningen och erbjudande om detta sammanföll på ett sådant sätt att 65 procent av markägarna deltog vid avgränsningen. De resterande 20 procenten som ville delta fick inget sådant erbjudande.



Figur 21. Markägares inflytande på avgränsningen av området³⁰

Drygt 70 procent av de markägare som kunnat svara på frågan uppger att de framfört åsikter i samband med avgränsningen av området. Nästan 90 procent

³⁰ De som svarat "vet ej" är exkluderade.

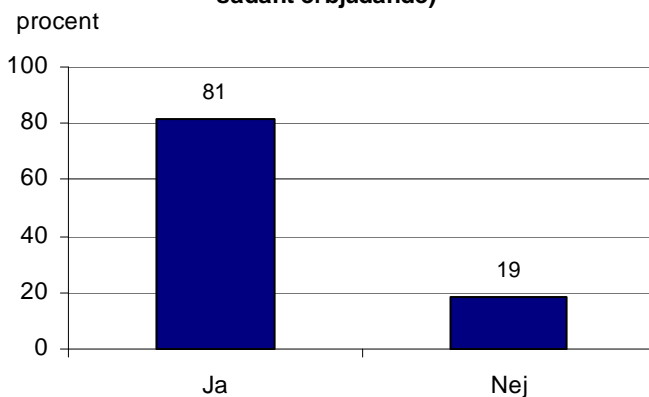


av markägarna tycker sig ha fått gehör för sina åsikter i tillräcklig utsträckning. (se Figur 21).

Markägare med naturvårdsavtal deltar gärna i områdets framtida skötsel

Så mycket som 81 procent av markägarna som slutit naturvårdsavtal anger att de skulle vilja ha en aktiv del i den framtida skötseln av området. Det finns ett tydligt samband mellan att bo på marken och att vilja delta i skötseln (87 procent av dem som bor i anslutning till marken mot 72 procent av övriga vill delta).

Vill du/ni ta en aktiv del i den framtida skötseln av området? (Det vill säga har du/ni intresse, tid och andra resurser för att tacka ja vid ett sådant erbjudande)



Figur 22. Markägares vilja att aktivt delta vid framtida skötsel av området.³¹

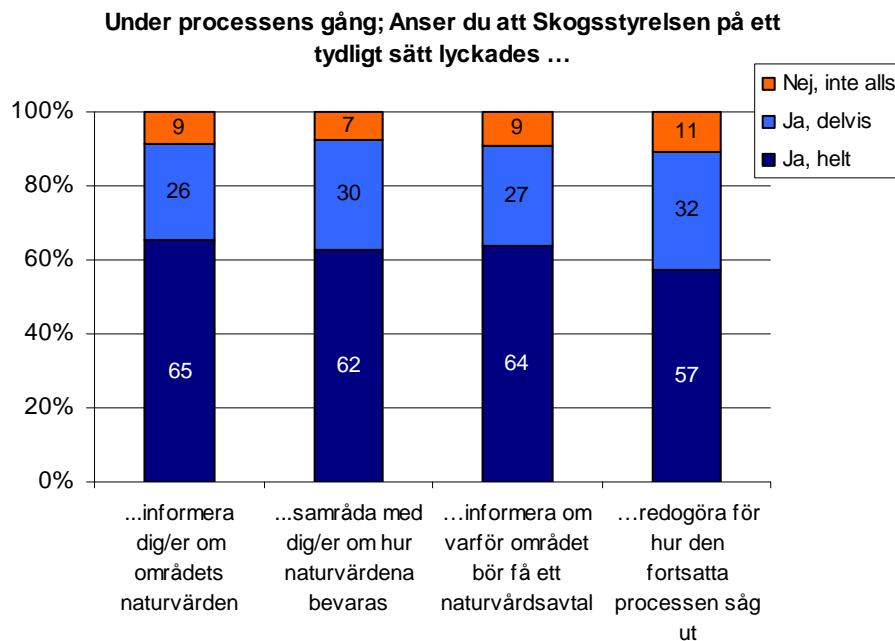
Resultaten visar även att män tenderar att vilja dela i skötseln i högre grad än kvinnor (84 procent mot 76 procent). Det senare sambandet går dock inte att säkerställa statistiskt vilket kan bero på för lågt antal tillfrågade individer.

Markägare med naturvårdsavtal är övervägande positiva till Skogsstyrelsens insatser i processen

I samband med tecknandet av ett naturvårdsavtal ingår det i Skogsstyrelsens uppdrag att på ett tydligt sätt:

- informera om områdets naturvärden
- samråda med markägaren om hur naturvärden bevaras
- informera om varför det behövs ett naturvårdsavtal
- redogöra för hur den fortsatta processen ser ut

³¹ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Figur 23. Markägares syn på hur väl Skogsstyrelsen uppfyllt uppdraget att informera och samråda på olika punkter.³²

Diagrammet visar i vilken grad de markägare som slutit naturvårdsavtal om sin mark anser att Skogsstyrelsen levt upp till sitt uppdrag med avseende på ovanstående punkter. Markägarna som tecknat naturvårdsavtal är genomgående väldigt positivt inställda till hur väl Skogsstyrelsen levt upp till sina uppdrag. Mönstret är det samma på samtliga punkter dvs. majoriteten av markägarna instämmer i att Skogsstyrelsen helt eller delvis uppfyllt dessa delar av sitt uppdrag medan en av fem ger negativa besked på dessa punkter.

Markägares kunskaper om centrala begrepp ökar under processen

För att markägaren ska ha möjlighet att diskutera frågor om varför naturvärden bör skyddas, hur de skyddas på bästa sätt osv. kan markägarens kunskaper om en del centrala begrepp ha betydelse. Markägarna tillfrågas därför om hur väl de kände till var och ett av fem viktiga begrepp före och efter processen kring tecknandet av avtalet. De begrepp som bedömts mest relevanta i sammanhanget är begreppet naturvårdsavtal, men även biotopskyddsområde, biologisk mångfald, naturreservat, frivilliga avsättningar samt levande skogar.

³² De som svarat "vet ej" är exkluderade.



Tabellen nedan visar att sex av tio markägare kände till begreppet naturvårdsavtal både före och efter processen. Tre av tio markägare kände till begreppet efter men inte före processen, dvs. de har fått bättre kännedom om detta begrepp under processens gång. Antingen kan detta tolkas som att Skogsstyrelsen varit framgångsrik i att informera om innebörden i begreppet naturvårdsavtal. Alternativt kan det betyda att markägaren själv lag ner arbete på att stätta sig in i detta begrepp (se tabellen nedan.).

Tabell 4. Markägares kunskaper om begreppet naturvårdsavtal

		<i>Efter processen</i>		<i>Total</i>
		<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	
<i>Före processen</i>	<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	61%		61%
	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	31%	8%	39%
<i>Totalt</i>		92%	8%	100%

Andelen som varken kände till begreppet före eller efter processen, dvs. gruppen som inte informerats på ett tydligt sätt (alternativt valt att inte ta till sig informationen) om innebörden av begreppet, uppgår till åtta procent.

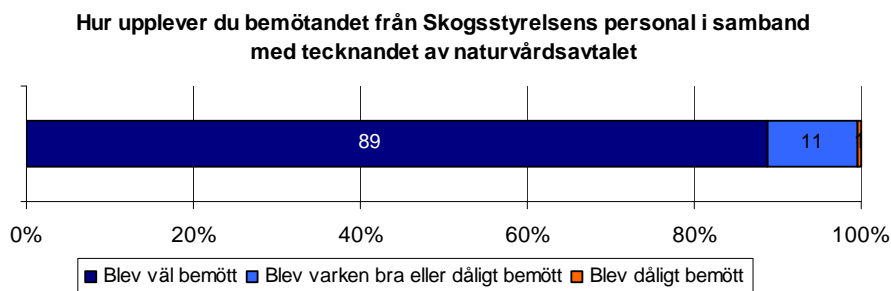
De begrepp flest markägare känner till före processen drar igång är biologisk mångfald som 76 procent känner till följt av naturreservat som 73 procent av markägarna hade kunskaper om sedan tidigare. Omkring 60 procent av markägarna säger sig ha haft kunskaper om vad ett biotopskyddsområde var före processen startade medan ca 40 procent kände till begreppen frivilliga avsättningar och målet levande skogar.

Som tabellen ovan visar ökar kunskaperna om vad ett naturvårdsavtal är för 80 procent av dem som tidigare inte haft kunskaper om begreppet. Näst mest ökar andelen markägare som känner till begreppet biotopskyddsområde där 65 procent av dem som tidigare inte hade kunskaper om begreppet har det vid processens slut. Motsvarande andelar för övriga begrepp visar att knappt hälften av de markägare som tidigare saknat kunskaper skaffar sig om dessa.



Bra betyg i bemötande för Skogsstyrelsens personal

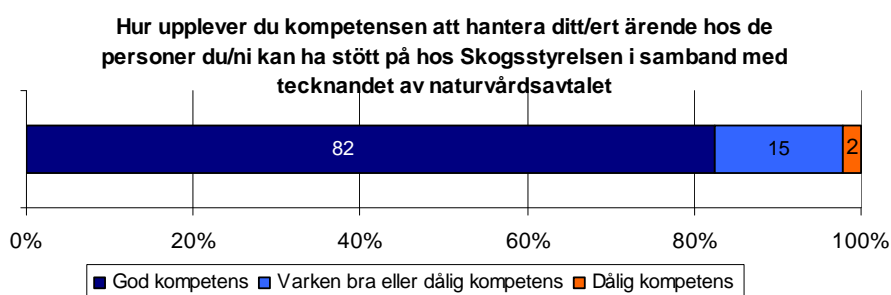
De flesta markägare som tecknat naturvårdsavtal har varit i kontakt med personal ifrån Skogsstyrelsen under processen (93 procent). De flesta av dessa markägare säger sig ha blivit väl bemötta av Skogsstyrelsens personal. Av de markägare som varit i kontakt med Skogsstyrelsens personal upplever bara en procent att de blivit dåligt bemötta.



Figur 24. Markägarnas syn på Skogsstyrelsens bemötande under processen.³³

Endast ett fåtal av markägarna har varit i kontakt med länsstyrelsens personal under processen (24 procent). Det gör att antalet är för litet för att redovisa deras uppfattning kring bemötandet här.

Mönstret för hur man som markägare säger sig uppleva personalens kompetens att hantera det specifika ärendet är påfallande likt markägarnas uppfattning av personalens bemötande (se Figur 13). Det kan dock noteras att i förhållande till personalens bemötande är det något färre markägare som anser att personalen på Skogsstyrelsens haft god kompetens att hantera det specifika ärendet.



Figur 25. Markägares syn på Skogsstyrelsens kompetens att hantera det specifika ärendet.³⁴

³³ De som svarat "Har ej mött denna part" är exkluderade.

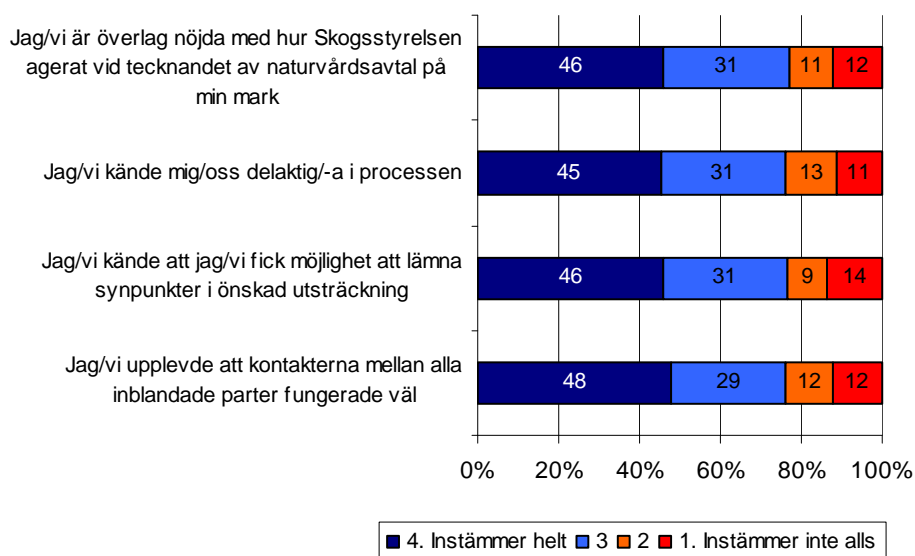
³⁴ De som svarat "Har ej mött denna part" är exkluderade.



Markägare som tecknat naturvårdsavtal har övervägande positiva erfarenheter av Skogsstyrelsens agerande i processen

Nästan hälften av alla markägare, omkring 45 procent, som tecknat ett naturvårdsavtal under perioden instämmer helt i att de är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i stort. Andelarna som instämmer helt i att de har känt sig delaktiga i processen, att de haft möjlighet att lämna synpunkter och att kontakten mellan inblandade parter fungerat väl uppgår till samma storleksordning, dvs. omkring 45 procent. Ytterligare en knapp tredjedel instämmer delvis i dessa fyra påståenden. Sammantaget visar detta att en överväldigande majoritet av markägarna har en positiv syn på dessa punkter. (se Figur 26)

När det gäller processen kring inrättandet av naturvårdsavtalet som helhet, hur ställer du/ni er till följande påståenden?



Figur 26. Nöjdhet och delaktighet i processen kring naturvårdsavtal.

35

Även om de flesta markägare har positiva erfarenheter av processen i stort bör det faktum att fler än en av fem markägare inte instämmer i detta tas på allvar. Vilka andra erfarenheter av processen de markägare haft som inte är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i stort analyseras vidare nedan under rubriken 7.3.

³⁵ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Fler nöjda än missnöjda med den ekonomiska ersättningen

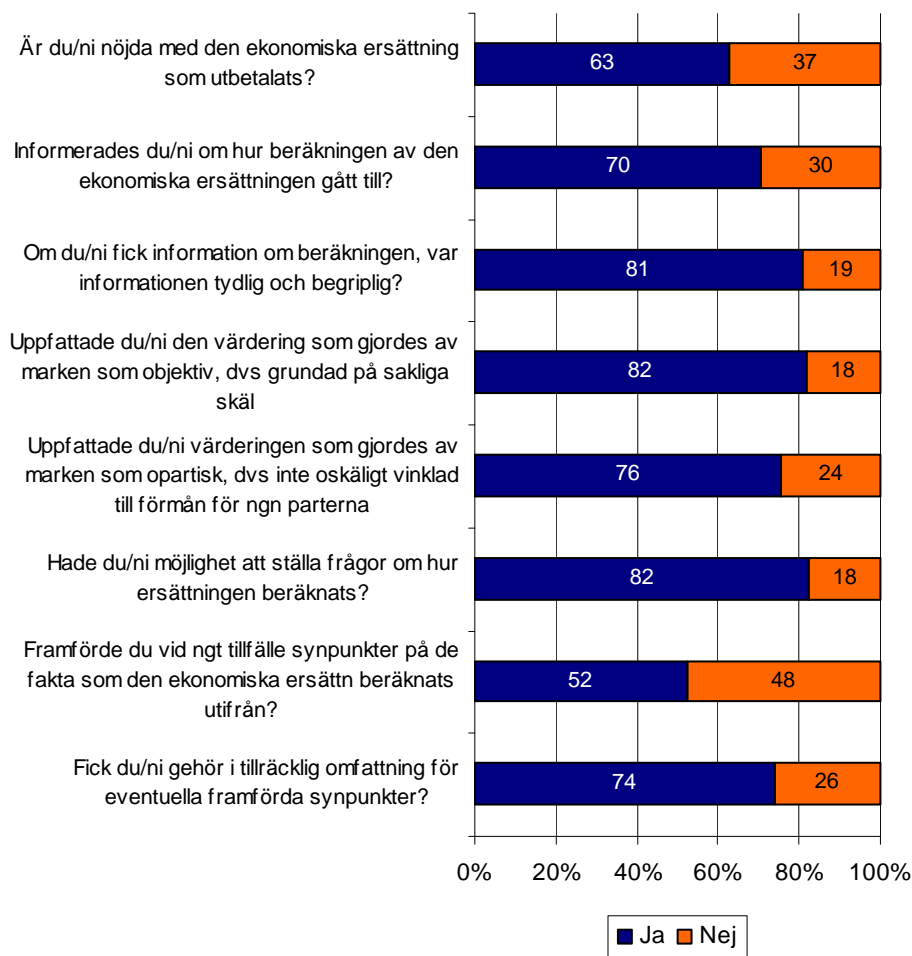
De flesta markägare är nöjda med den ekonomiska ersättning de fått i samband med tecknandet av ett naturvårdsavtal. En tredjedel av markägarna är å andra sidan missnöjda med sin ersättning. Att så många som en tredjedel av markägarna svarar att de inte är nöjda med ersättningen är en viktig fråga som diskuteras vidare nedan under rubriken 7.3.

Sju av tio markägare har informerats om hur beräkningen av den ekonomiska beräkningen gått till. Av dessa anser 80 procent att informationen var tydlig och begriplig. Det är positivt att de flesta markägare anser sig ha fått tydlig och begriplig information om hur beräkningen av ersättningen gått till. Även här finns det ändå anledning att fundera över vad som kan göras för att garantera att samtliga markägare nås av denna information. På samma sätt finns det anledning att tänka igenom varför 18 procent av markägarna inte upplever att de haft möjlighet att ställa frågor om beräkningen (se Figur 27).

Den frågeställning som använts i studien kring huruvida värderingen varit objektiv och opartisk och som visas i figuren nedan är inte korrekt då det i fallet med naturvårdsavtal inte handlar om någon värdering i egentlig mening. Det sker en bedömning av vilken klass en mark tillhör och sedan lämnas ersättning schablonmässigt beroende på klass. Det är således viktigt att beräkningen av ersättningen blir rätt och att bedömningen görs objektiv och opartiskt. Om resultaten på frågan ändå ska redovisas så upplever omkring 80 procent av markägarna att dessa viktiga förutsättningar har varit uppfyllda i den process de genomgått (dock har de svarat för värderingen och inte för bedömningen vilket är det begrepp som frågan borde ha handlat om).



När det gäller värderingen och den ekonomiska ersättningen;



Figur 27. Nöjdhet med ekonomisk ersättning och värderingsprocessen.³⁶

7.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhetsanalyser

Här redovisas resultatet av de analyser som gjorts av enkätsvaren för att försöka förklara varför en markägare blir nöjd eller missnöjd med processen och ersättningen. Svaren på relevanta enkätfrågor har analyserats med hjälp av statistiska metoder som beskrivs i bilaga 7. Som indikator på markägarens samlade bild av processen används svaren på frågan om huruvida man är nöjd eller inte med Skogsstyrelsens agerande i stort.

³⁶ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Nöjda markägare har i större utsträckning än andra kunskap om begrepp som är centrala vid skydd av natur

Huruvida en markägare överlag är nöjd med hur Skogsstyrelsens agerat i processen eller inte kan tänkas bero på hur markägaren i fråga upplevt de olika delarna av processen kring tecknandet av naturvårdsavtal. Nedan presenteras ett antal samband mellan hur de specifika processerna gått till och hur nöjd med Skogsstyrelsen markägaren är när avtalet är tecknat och klart.

Det går inte att säkerställa om finns ett samband mellan det faktum att markägaren själv tar initiativ till naturvårdsavtalet och sannolikheten att denne i slutändan är nöjd med hur Skogsstyrelsen agerat i processen. I det specifika urval som ligger till grund för enkäten är dock andelen nöjda markägare högre bland dem som själva tagit initiativ än bland övriga markägare (81 procent jämfört med 73 procent nöjda). Tydligt är det däremot att markägare som genomgått korta processer (kortare än 2 år) oftare är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i än de markägare som gått igenom längre processer. Hela 81 procent av de markägare som haft korta processer är nöjda med Skogsstyrelsen vilket kan jämföras med 52 procent nöjda bland övriga. Antingen betyder detta att det är viktigt för markägare att processen är kort och att snabbhet i processen därför bör prioriteras eller så går processer som fungerar snabbare än andra processer.

I de fall markägare anser att Skogsstyrelsen på ett tydligt sätt informerat om områdets naturvärden och samrått med markägaren om hur naturvärden kan bevaras är markägaren i högre utsträckning nöjd med Skogsstyrelsens agerande i stort. Fler nöjda markägare återfinns också i den grupp som anser att Skogsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckats informera om varför området behöver skyddas av ett naturvårdsavtal samt att Skogsstyrelsen tydligt lyckats redogöra för hur den fortsatta processen ser ut.

Det visar sig att det, med ett undantag, inte finns någon koppling mellan markägarnas tidigare kunskaper om centrala begrepp kopplade till skydd av natur och hur nöjd markägaren är med Skogsstyrelsens arbete överlag när avtalet är tecknat. Undantaget gäller markägare som innan processen har kunskaper om målet Levande skogar då de är nöjda med Skogsstyrelsens arbete i högre utsträckning än andra markägare. Bland dem med förkunskaper kring begreppet, Levande skogar, är 85 procent av markägarna nöjda jämfört med 72 procent bland de andra markägarna.

Huruvida markägaren har kunskaper om centrala begrepp i processen efter tecknande av naturvårdsavtalet samvarierar däremot för flera av begreppen med hur nöjd man är med processen som helhet. Bland de markägare som efter avslutad process fortfarande inte anser sig ha kunskaper om vad ett naturvårdsavtal är, är andelen markägare som är nöjda med Skogsstyrelsens



arbete överlag endast 50 procent, vilket är markant lägre än bland dem som känner till begreppet (79 procent). Liknande förhållanden, om än inte lika uttalat, gäller då man jämför de som känner till begreppen levande skogar respektive naturreservat efter processen med dem som inte gör det.

Ovan beskrivna samband kan tolkas som att markägare som satt sig in i processen och lärt sig mer om vad olika begrepp innebär blir nöjda i större utsträckning än andra. En annan möjlighet är att de processer där Skogsstyrelsen verkligen lyckas informera om dessa begrepp i slutändan ger nöjdare markägare. Att informationen gått fram kan också i sig vara tecken på en väl fungerande relation.

Bemötande av Skogsstyrelsens personal är ytterligare en faktor som samvarierar med andelen nöjda markägare. Markägarens bedömning av personalens kompetens att hantera det specifika ärendet kan också det kopplas till sannolikheten att markägaren är nöjd med Skogsstyrelsens agerande i stort. Det går även att finna samband mellan hur markägaren upplever länsstyrelsens bemötande och kompetens i att hantera ärendet och hur nöjd markägaren är med Skogsstyrelsens agerande i stort. Detta samband kan vara ett tecken på att en markägare som har en negativ upplevelse i någon del av processen tenderar att svara negativt på fler frågor. Samtidigt kan det vara en indikation på att om en relation skurit sig på ett ställe i processen så ökar sannolikheten att fler relationer blir dåliga.

Möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning, upplevd delaktighet i processen samt en väl fungerande kontakt mellan inblandade parter är ytterligare faktorer som kan kopplas till om en markägare är nöjd med Skogsstyrelsen i stort.

Det har inte kunnat identifieras något samband mellan hur mycket produktiv skogsmark en privat markägare äger och hur nöjd denne är med Skogsstyrelsens agerande. Markägarens mål för skogsbruket spelar däremot en viss roll för sannolikheten att en markägare är nöjd eller inte. Markägare som tycker att kultur- och miljövård är viktiga mål är nöjda med Skogsstyrelsens agerande i större utsträckning än andra. För övriga mål är tendensen att markägare som tycker att mjuka värden samt nyttigheter som jakt och fiske är viktiga är mer nöjda än andra. Markägare som anser att ekonomiska värden är viktiga har istället en tendens att vara nöjda i lägre utsträckning.³⁷

³⁷ De tre senare trenderna har dock inte statistiskt kunnat säkerställas vilket kan bero på för litet svarsunderlag.



Markägare med möjlighet att ställa frågor om värderingen är nöjda med ersättningen i högre grad än andra

Bland de markägare som är nöjda med den ekonomiska ersättningen har fler angett att de fått tydlig information om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till än bland dem som är missnöjda med ersättningen. Markägare som anser att en objektiv bedömning av marken legat till grund för beräkningen av ersättningen är i högre grad nöjda med ersättningen än andra. Samma samband gäller för markägare som anser att värderaren varit opartisk i sin bedömning vilket bekräftar att detta är viktiga frågor.

De markägare som upplevt att de hade möjlighet att ställa frågor om hur ersättningen beräknats är oftare nöjda med ersättningen än andra markägare. Den grupp som valt att framföra åsikter i samband med värderingen av marken är generellt missnöjda med ersättningen i högre utsträckning än andra. Detta kan bero på att markägare som är nöjda med sin ersättning inte finner anledning att framföra åsikter om hur den beräknats. Det finns dock all anledning att notera att de som fört fram åsikter inte fått gehör för dessa i en sådan utsträckning att de till slut blir nöjda med ersättningen i samma utsträckning som andra markägare.





8 Enkätresultat – Naturreservat

8.1 Svarsfrekvens

Enkäten med frågor kring processen vid bildande av naturreservat skickades till samtliga markägare som under åren 2005–2007 tecknat avtal/överenskommelse om ekonomisk ersättning inför eller efter ett beslut om naturreservat på sin mark. När vi i det följande skriver ”markägare som fått naturreservat på sin mark” avser vi denna grupp av markägare, alltså markägare som genomlöpt större delen av processen, dvs. fram till avtal/överenskommelse.

Med 912 inkomna svar blev den slutgiltiga svarsfrekvensen 48,4 procent. För enskilda frågor fanns dessutom ett partiellt bortfall på 5-10 procent med ett något högre bortfall på någon enstaka fråga. Ett delsyfte med enkäten var ta reda på, vilken målgrupp som är den mest lämpliga för denna typ av enkät. Därför bör svarsfrekvensen beaktas i samband med de diskussioner om bortfall som förs i kapitel 9.3.

Svarsfrekvensen var något högre i den grupp som utgörs av ”icke privatpersoner” dvs., företag, stiftelser osv. (här var svarsfrekvensen 51 procent). Denna grupp är dock mycket liten bland det totala antalet markägare, av vilken den utgör 4 procent.

8.2 Redovisning av enkätsvar

Här redovisas svaren på enkätfrågorna – vilka är de markägare som fått ett naturreservat på sin mark, hur har deras processer gått till, vilken ersättning har de fått och är de överlag nöjda eller missnöjda med den process de genomgått?

De flesta markägare som fått ett naturreservat på sin mark är privatpersoner

Av de markägare som fick ett naturreservat på sin mark under perioden 2005-2007 är 96 procent privatpersoner. Resterande 4 procent utgörs av andra typer av markägare exempelvis stiftelser, aktiebolag, kommuner, osv.³⁸

³⁸ De fyra procenten utgör emellertid en mycket stor grupp arealmässigt. Detta då Naturvårdsverket tecknat ett flertal uppgörelser med exempelvis Sveaskog under perioden. I underlaget förekommer de dock bara som ”en” markägare. Samma sak gäller för t.ex. kyrkan och andra stora skogsbolag.



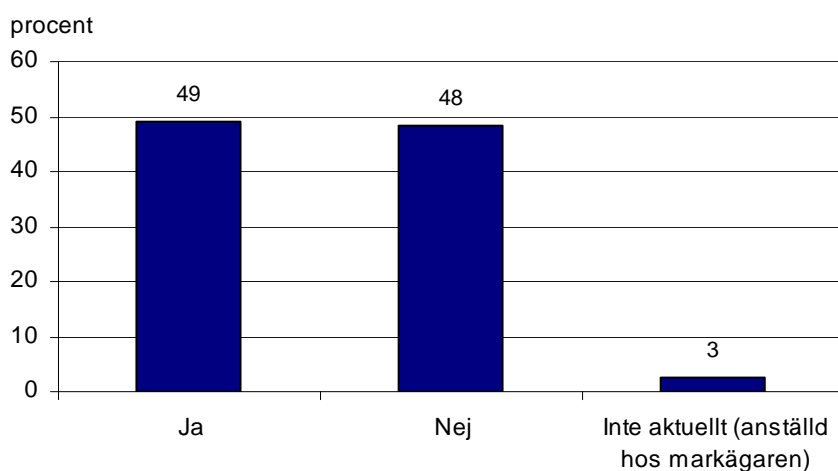
Av de privatpersoner som besvarat enkäten är 68 procent män medan 32 procent är kvinnor. De markägare som svarat på enkäten har en förhållandevis hög medelålder (se Tabell 5). Hela 80 procent av markägarna är över 50 år.

Tabell 5. Åldersfördelning privatpersoner som fått ett naturreservat på sin mark någon gång under perioden 2005-2007

<i>Åldersgrupp</i>	<i>Andel</i>
<35 år	1%
35-49 år	19%
50-64 år	41%
>65år	39%

Storleken på den produktiva skogsmark markägarna i målgruppen förfogar över skiljer sig markant mellan gruppen privatpersoner och övriga typer av markägare (aktiebolag, stiftelser osv.). Omkring två tredjedelar av de privata markägarna äger mindre än 100 hektar produktiv skogsmark medan genomsnittet bland de övriga markägarna är 5 252 hektar produktiv skogsmark.

Bor du permanent/större delen av året på eller i direkt anslutning till den fastighet där naturreservatet inrättats?



Figur 28. Andel av markägare som fått ett naturreservat på sin mark 2005-2007 som bor i anslutning till fastigheten.

Fördelningen mellan markägare som bor i anslutning till marken och de som inte gör det är mycket jämn med knappa 50 procent i vardera gruppen. De återstående 3 procenten svarar att frågan inte är aktuell eftersom de är anställda hos markägaren (se Figur 28).

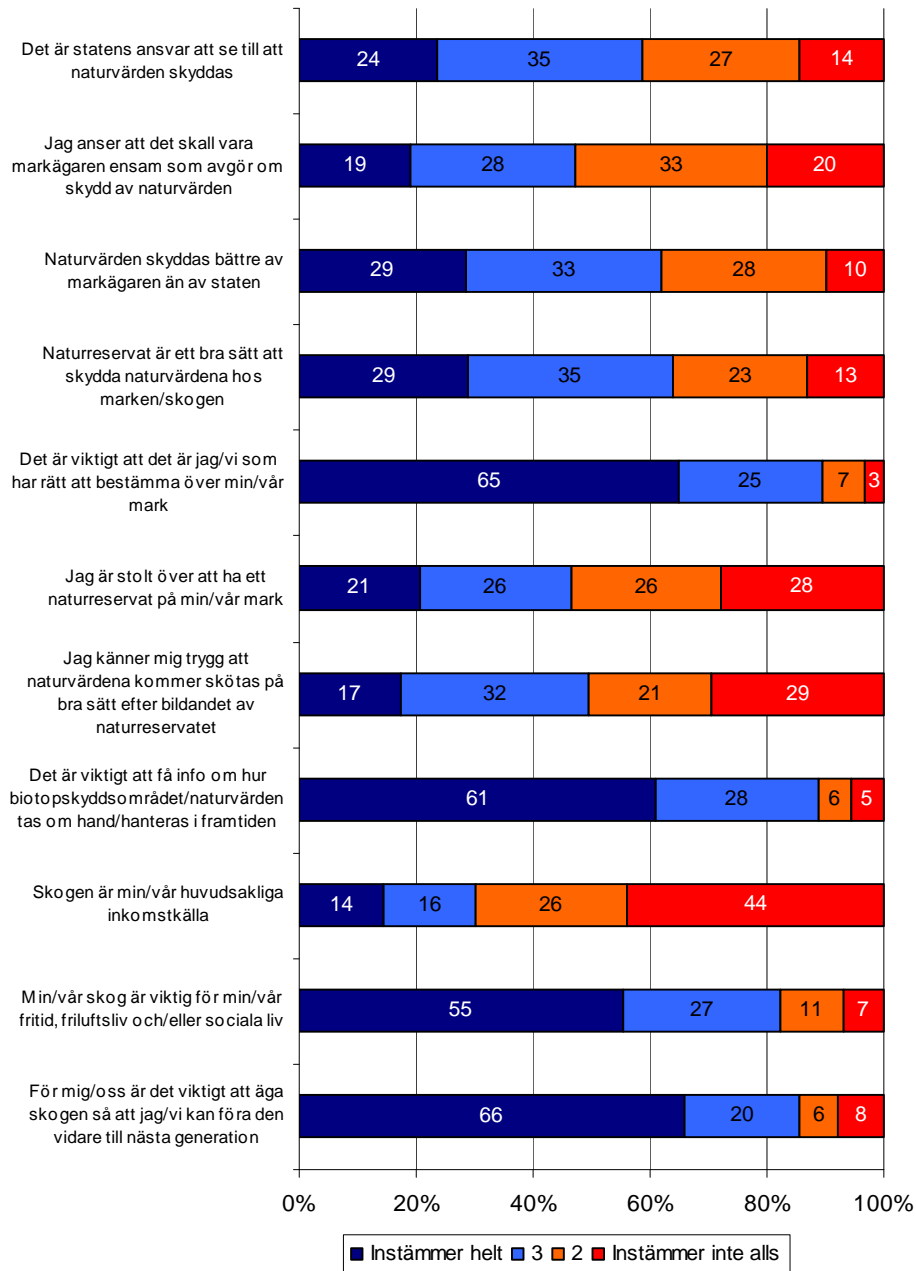


Ekonomiska mål största drivkraften bakom skogsbruk på mark som blir naturreservat

Inom den grupp markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden 2005-2007 finns både likheter och skillnader. Markägaren kan vara den sista i ett långt släktled som förfogar över marken eller nyss ha köpt densamma. Markägaren kan bo i anslutning till marken och se den som en del av sitt vardagsliv eller knappt ha besökt den alls. I enkäten ombads markägaren ta ställning till en rad påståenden om dennes relation till sin mark (se nedanstående figur).



Hur ställer du/ni er till följande påståenden?



Figur 29. Markägares uppfattning kring ett antal redovisade påståenden.³⁹

³⁹ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



När markägarnas inställning till sin mark sammanställts visar det sig att markägarna är högst oense i sex frågor, medan det för fem frågor går att säga om markägarna som grupp håller med om påståendet med eller inte.

För följande fyra påståenden gäller att mellan hälften och två tredjedelar av alla markägare säger sig instämma helt i respektive påstående:

- Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark
- Jag tycker det är viktigt att få information om hur naturreservatet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden
- Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv
- För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation

Det enda påstående som markägarna som grupp tog avstånd ifrån var påståendet att skogen skulle vara deras huvudsakliga inkomstkälla. Markägarna som inte instämmer utgör 70 procent medan 30 procent instämmer.

Det är vanligt att det bedrivs någon form av skogsbruk på marken som blir naturreservat. Bland markägare som bedriver skogsbruk på sin mark har frågan om hur viktiga olika mål är för skogsbruket ställts. Samma kategorisering⁴⁰ har använts för de andra två enkäterna - kultur- och miljövård⁴¹, mjuka värden⁴², nyttigheter⁴³ och ekonomiska värden⁴⁴.

⁴⁰ De fyra kategorierna är skapade av Dr. Fredrik Ingemanson, SLU:

⁴¹ Exempelvis att vårda nyckelbiotoper, undvika markskador och bevara torpruiner och vattenkällor m.m.

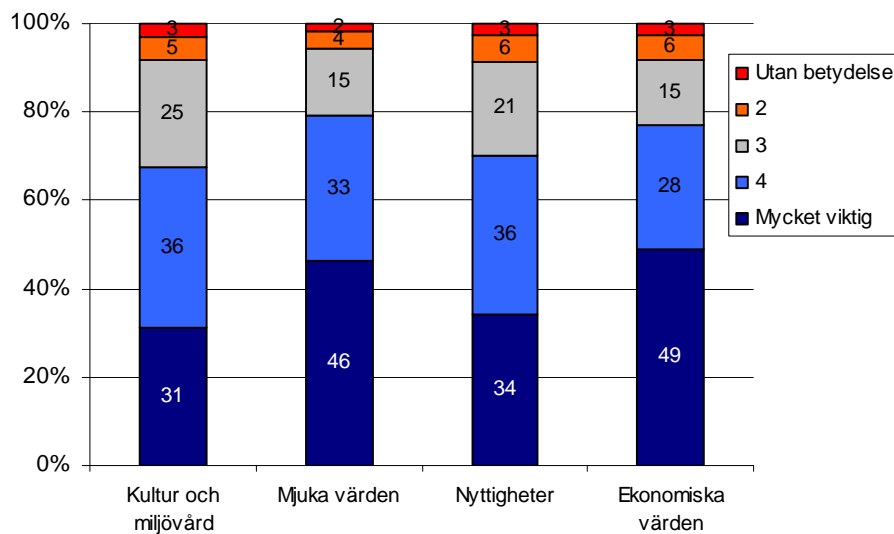
⁴² T.ex känslomässiga bindningar till landskapet, naturupplevelsen och utmaningen att sköta skogen m.m.

⁴³ Som att gynna vilt-, svamp- och bärproduktion samt skogsbete m.m.

⁴⁴ Skogen är källa för inkomst, kapitalavkastning och likviditetsreserv m.m.



Skogsägare kan ha olika mål för skogsbruket. Hur viktiga är följande mål för dig/er?



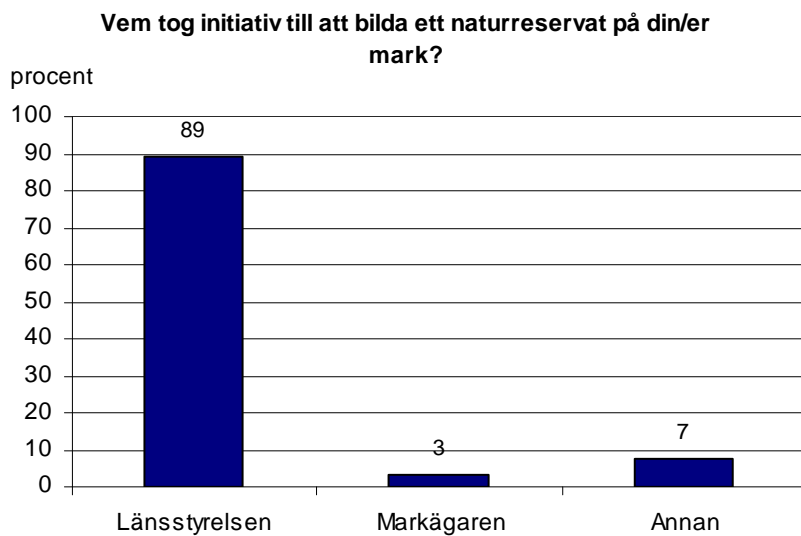
Figur 30. Viktiga värden för markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden 2005-2007 (se fotnoter för ovan).⁴⁵

Ekonomiska värden är det viktigaste målet med eventuellt skogsbruk för markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden (se Figur 30). Tätt efter ekonomi följer mjuka värden som t.ex. känslomässiga bindningar till landskapet, naturvärden mm. Nyttigheter är något viktigare för markägarna i gruppen än mål inom området kultur- och miljövård, även om andelarna som tycker dessa frågor är viktiga är väldigt lika kategorierna emellan.

Bildandet av var tredje naturreservat tar minst tre år

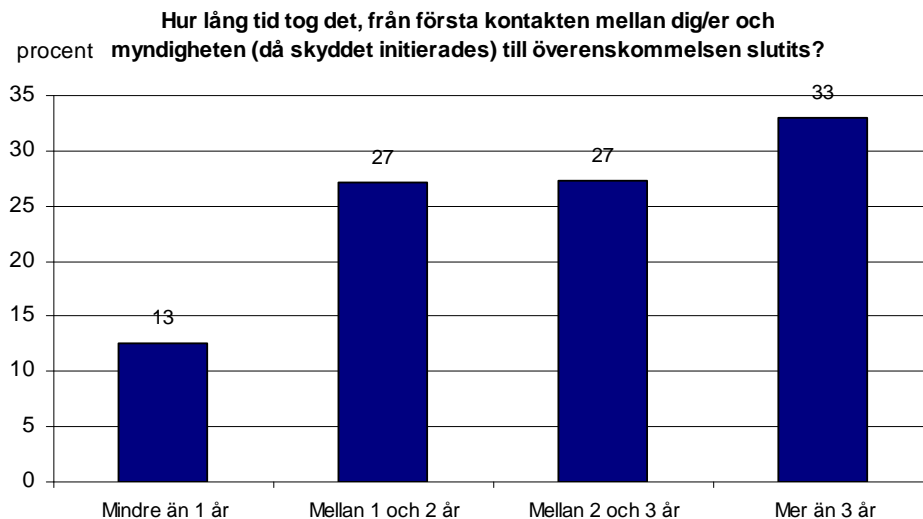
Länsstyrelsen tar initiativet till bildandet av de allra flesta naturreservat (se Figur 31). Markägaren själv tar endast initiativet till bildandet i 3 procent av fallen.

⁴⁵ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Figur 31. Initiativtagare till bildande av naturreservat 2005-2007.

Fler än hälften av alla processer som leder till bildandet av ett naturreservat tar mer än två år. Omkring var tredje process tar över tre år från initiativ till avslut. (se Figur 32).



Figur 32. Processens längd från initiativ till överenskommelse vid bildande av naturreservat 2005-2007.⁴⁶

⁴⁶ De som svarat "vet ej" är exkluderade.

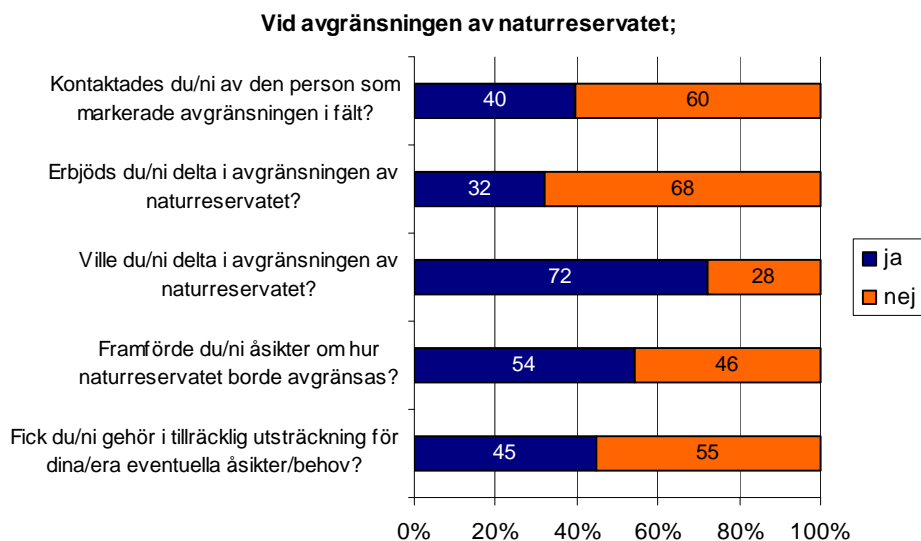


Markägare föredrar att första kontakten sker via brev när naturreservat ska bildas

Brev är den form som flest markägare (42 procent) vill att den första informationen kring naturreservatet förmedlas via. Därefter följer personligt möte (24 procent) och markägarsammankomst (17 procent). Fler än hälften (54 procent) av alla markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden fick också meddelandet om att det skulle bildas ett naturreservat på marken via brev. Näst vanligaste kontaktformer var sedan telefon (12 procent) och markägarsammankomst (10 procent). Sammantaget så blev 52 procent av markägarna kontaktade på samma sätt som de önskade bli kontaktade.

Många markägare hade velat delta vid avgränsningen om möjligheten erbjudits

Runt 72 procent av de markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden ville delta vid avgränsningen av området medan 32 procent anger att de erbjöds delta (Figur 9). Drygt 30 procent av markägarna deltog vid avgränsningen. Omkring 40 procenten av markägarna hade således gärna deltagit vid avgränsningen av området om detta erbjudits dem.



Figur 33. Markägares inflytande på avgränsningen av naturreservatet⁴⁷

Drygt hälften av alla markägare som kunnat svara på frågan uppger att de framfört åsikter i samband med avgränsningen av området. De som tycker att de

⁴⁷ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.

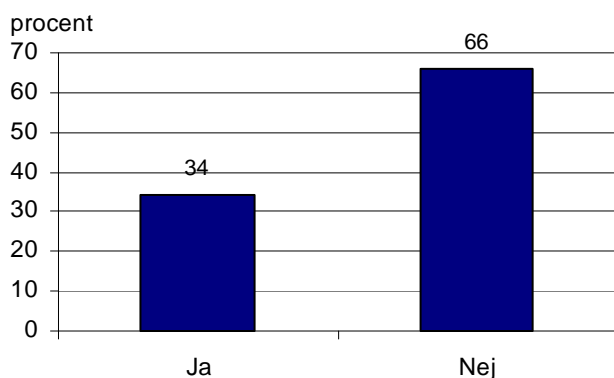


i tillräcklig utsträckning fått gehör för sina åsikter uppgår till 45 procent (se Figur 33).

Män vill oftare delta i framtida skötsel av naturreservat än kvinnor

Två av tre markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden skulle inte vilja eller kunna ha en aktiv roll i den framtida skötseln av området. Det bör tilläggas att andelen som uppger att de inte vet om de vill delta eller ej är så hög som 20 procent och dessa är borträknade i figuren nedan. Det är vanligare att vilja delta i den framtida skötseln bland dem som bor i anslutningen till den mark på vilken naturreservatet upprättats, än bland dem som bor på annan plats.

Vill du/ni ta en aktiv del i den framtida skötseln av området? (Det vill säga har du/ni intresse, tid och andra resurser för att tacka ja vid ett sådant erbjudande)



Figur 34. Markägares vilja att aktivt delta vid framtida skötsel av området.⁴⁸

Bland privata markägare är det vanligare att vilja delta i skötseln om man totalt äger mer än 100 hektar produktiv skogsmark än om man äger mindre produktiv mark. Resultaten visar även att män oftare vill dela i skötseln än kvinnor (40 procent mot 27 procent)⁴⁹.

⁴⁸ De som svarat "vet ej" är exkluderade.

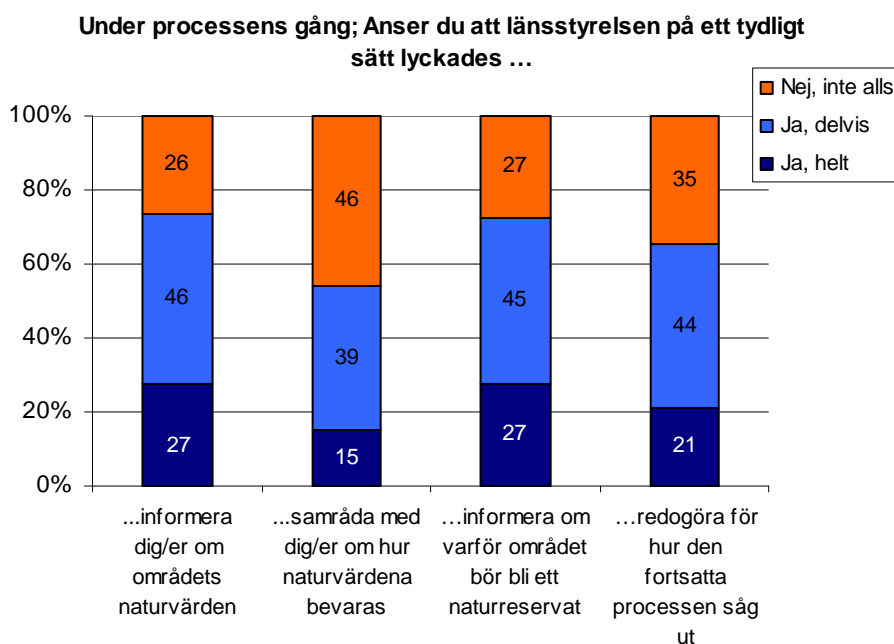
⁴⁹ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



Majoriteten av markägarna anser att länsstyrelsen informerat på ett tydligt sätt

I samband med bildande av naturreservat ingår det i länsstyrelsens uppdrag att på ett tydligt sätt:

- informera om områdets naturvärden
- samråda med markägaren om hur naturvärden bevaras
- informera om varför det behövs ett naturreservat
- redogöra för hur den fortsatta processen ser ut



Figur 35. Markägares syn på hur väl länsstyrelsen uppfyllt uppdraget att informera och samråda på olika punkter.⁵⁰

Enkätundersökningen visar att det finns en viss spridning i hur väl markägarna upplever att länsstyrelsen lever upp till sitt uppdrag att informera och samråda med markägaren. I Figur 35 visas i vilken utsträckning markägare som fått ett naturreservat på sin mark under perioden 2005-07 anser att länsstyrelsen levt upp till sitt uppdrag med avseende på ovanstående punkter. Bäst har länsstyrelsen lyckats med uppdraget att informera om områdets naturvärden samt om varför området bör bli ett naturreservat. Något mindre bra anser markägarna att länsstyrelsen lyckats redogöra för hur den fortsatta processen såg ut. Sämst anser markägarna att länsstyrelsen har lyckats i sitt uppdrag att samråda med markägaren om hur naturvärden kan bevaras (se Figur 35).

⁵⁰ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



Markägares kunskaper om begreppet naturreservat ökar under processen

För att en bra dialog mellan markägare och länsstyrelse ska kunna uppnås är det viktigt att de båda parterna förstår varandra. Det kan därför vara av intresse att studera hur bekväma markägare känner sig med en del av de begrepp som är centrala i frågor om skydd av natur.

Som Tabell 6 visar var det närmare två tredjedelar av markägarna som kände till begreppet naturreservat både före och efter processen. Ytterligare 21 procent kände till begreppet efter men inte före processen, tack vare länsstyrelsens information eller att de själva lagt ner arbete på att sätta sig in i begreppet.

Tabell 6. Markägares kunskaper om begreppet naturreservat

		<i>Efter processen</i>		<i>Total</i>
		<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	
<i>Före processen</i>	<i>Känner till begreppet väl el. i stora drag</i>	65%	1%	66%
	<i>Hade endast hört talas om el. hade ingen vetskap om begreppet</i>	21%	12%	34%
<i>Totalt</i>		87%	13%	100%

Efter att processen var genomförd återstod det 12 procent av markägarna som inte kände till begreppet naturreservat speciellt väl. Dessutom förekommer det att några markägare (en procent) uppgett att de kände till begreppet före processen började men att de inte känner till det efter dess slut. Huruvida deras kunskaper om begreppet naturreservat verkligen minskat under processen eller om de helt enkelt angett fel svar är oklart.

Utöver att redogöra för sina kunskaper om begreppet naturreservat ombads markägarna ta ställning till hur väl de kände till begreppen biotopskydd, naturvårdsavtal, biologisk mångfald, frivilliga avsättningar och levande skogar före och efter processen. Det begrepp flest markägare känner till före processen drar igång är biologisk mångfald vilket 63 procent känner till. Hälften av markägarna säger sig ha haft kunskaper om vad ett biotopskyddsområde var före processen startade. En tredjedel av markägarna kände sedan tidigare till



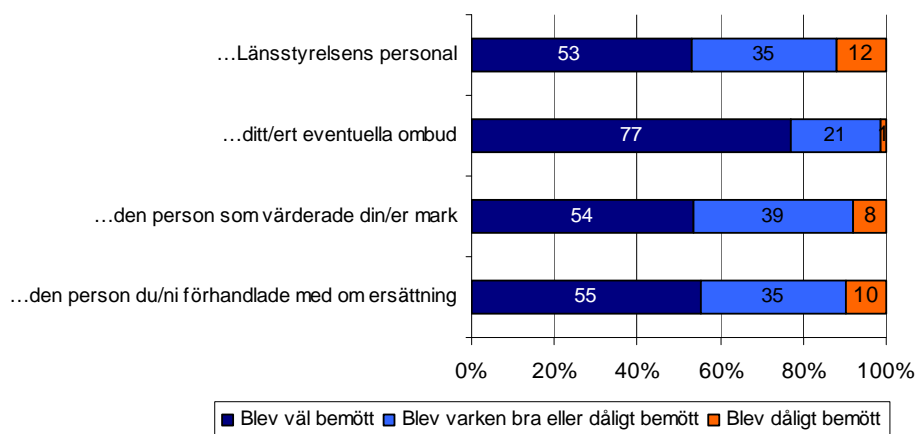
innebörden i begreppen frivilliga avsättningar, naturvårdsavtal och levande skogar.

Som tabellen ovan visar ökar kunskaperna om vad ett naturreservat är för ca 60 procent de markägare som tidigare inte haft kunskaper om begreppet. För övriga begrepp är det mellan 30-50 procent av dem som inte kände till begreppet som får kunskap om det under processen. Ökningen av kunskaperna om naturvårdsavtal är högst (50 procent) och minst för frivilliga avsättningar som endast en av tre, bland dem som tidigare inte kände till det, lärt sig mer om under processens gång.

Syn på personalens bemötande och kompetens följer samma mönster

Generellt sett anser de allra flesta markägare att de fått ett gott, eller åtminstone inte dåligt, bemötande ifrån samtliga aktörer de varit i kontakt med i processen. Den aktör störst andel markägare anser sig ha blivit väl bemött av är markägarnas respektive ombud. När det gäller övriga parter upplever merparten bemötandet som bra (dryga 50 procent) eller varken bra eller dåligt (omkring 30-40 procent).

Du/ni kan ha varit i kontakt med flera parter/personer under processen. Beskriv hur du/ni upplever bemötandet ifrån följande parter i samband med inrättandet av naturreservatet



Figur 36. Markägarnas syn på respektive aktörers bemötande under processen.⁵¹

Det bör poängteras att alla markägare inte varit i kontakt med samtliga parter under processen. Den part flest markägare stöter på är länsstyrelsen vars personal 77 procent anger att de träffat. Drygt 70 procent möter en förhandlare

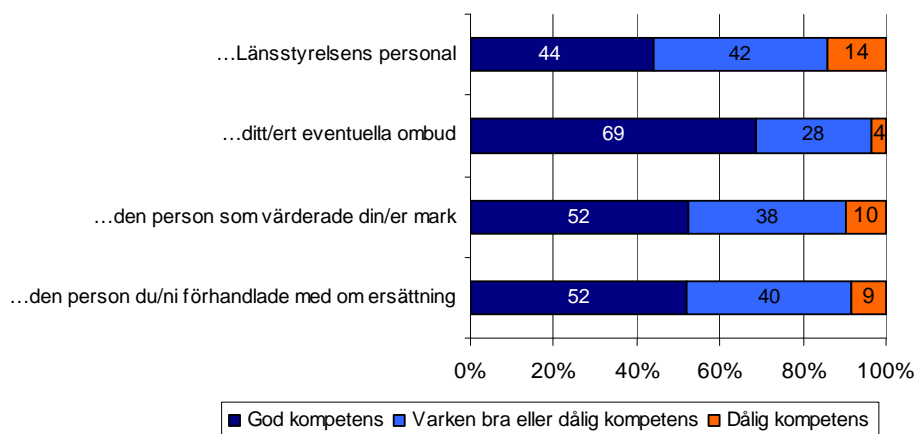
⁵¹ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



medan drygt 50 procent av markägarna har varit i kontakt med ett ombud och/eller en värderare.⁵²

Hur man som markägare upplever personalens kompetens att hantera det specifika ärendet liknar i mångt och mycket markägarnas uppfattning av personalens bemötande (se Figur 37). Det är intressant att det är en något lägre andel markägare som anser att personalen hos respektive part har god kompetens än andelen som anser att de ger ett gott bemötande. Enda undantaget till detta är värderaren som något fler anser är kompetent än trevlig. Att markägarnas bedömning av bemötande och kompetens att hantera ärendet är så pass lika kan ha flera förklaringar. En förklaring är att bemötande helt enkelt är en så pass viktig del i respektive parts uppdrag att de personer som inte klarar av detta inte heller bedöms ha den kompetens som krävs för hanteringen av ärendet. En annan möjlighet är att nöjdhet eller missnöje med en part i stort påverkar hur man svarar på dessa frågor.

Beskriv hur du upplever kompetensen att hantera ditt/ert ärende hos de personer du/ni kan ha stött på i samband med inrättandet av naturreservatet



Figur 37. Markägares syn på respektive aktörs kompetens att hantera det specifika ärendet.⁵³

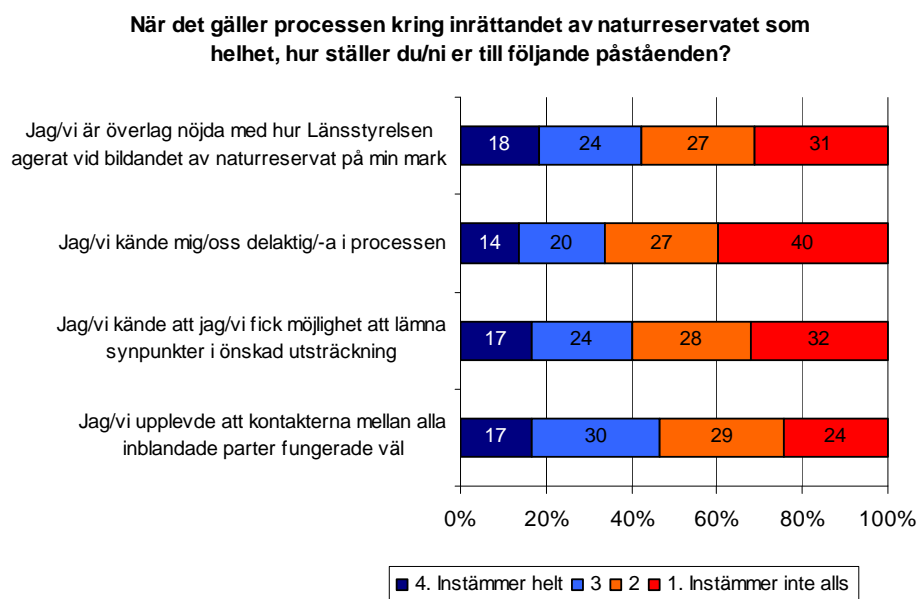
⁵² Omkring 45 procent av markägarna har dessutom uppgett att de är i kontakt med Naturvårdsverkets personal. Då denna andel är betydligt högre än vad Naturvårdsverkets siffror visar (andelen bör uppgå till högst 10 procent) så tyder det på en sammanblandning med personal från andra myndigheter. Vi har därför valt att inte redovisa Naturvårdsverkets uppgifter i figurerna kring bemötande och kompetens då det är osäkert vad de står för.

⁵³ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



Markägare som fått naturreservat på sin mark saknar känsla av delaktighet i processen

Bland de markägare som fått ett naturreservat på sin mark är det många som inte känner sig helt nöjda med hur länsstyrelsen agerat i processen som helhet. Två tredjedelar svarar att de inte känt sig delaktiga i processen och sex av tio kan inte instämma i att de fått möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning (se Figur 38).



Figur 38. Nöjdhet och delaktighet i processen kring bildande av naturreservat.⁵⁴

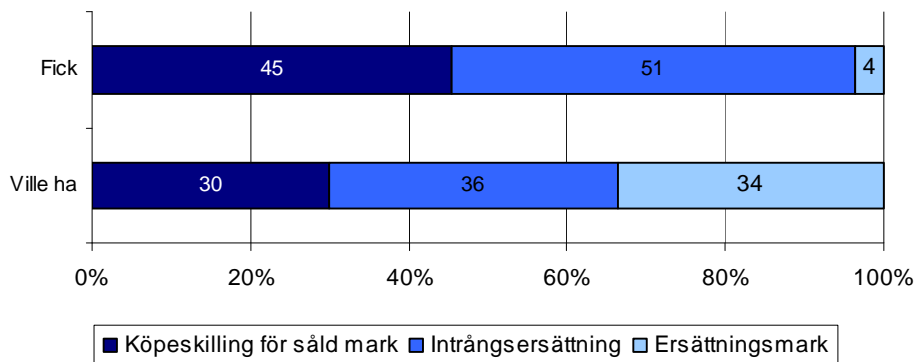
Majoriteten av markägarna är nöjda med förhandlingsresultatet men fler markägare än vad som får vill ha ersättningsmark

Fördelningen av vilken typ av ersättning markägare önskar i samband med bildande av naturreservat är jämn mellan de olika ersättningsformerna. Andelen markägare som får ersättningsmark är däremot betydligt lägre än markägare som får köpeskilling eller intrångsersättning (se Figur 39).

⁵⁴ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



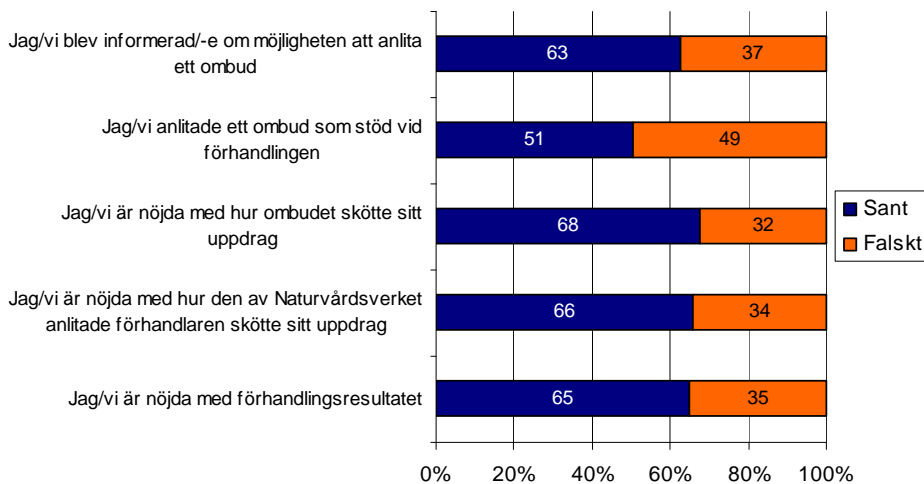
Vilken typ av ersättning fick du/ni och vilken ersättning hade du/ni helst velat få?



Figur 39. Typ av ersättning för mark vid bildande av naturreservat, önskad samt utbetald.⁵⁵

De flesta markägare är nöjda med resultatet av förhandlingen om den ekonomiska ersättningen (se Figur 40). De flesta markägare informeras också om möjligheten att anlita ett ombud och hälften av det totala antalet markägare väljer att göra detta. En övervägande del av markägarna är även nöjda med deras ombuds och den av Naturvårdsverket anlitade förhandlaren agerande.

Hur stämmer följande påståenden in på den förhandling om ekonomisk ersättning som du/ni var inblandade i under processen?



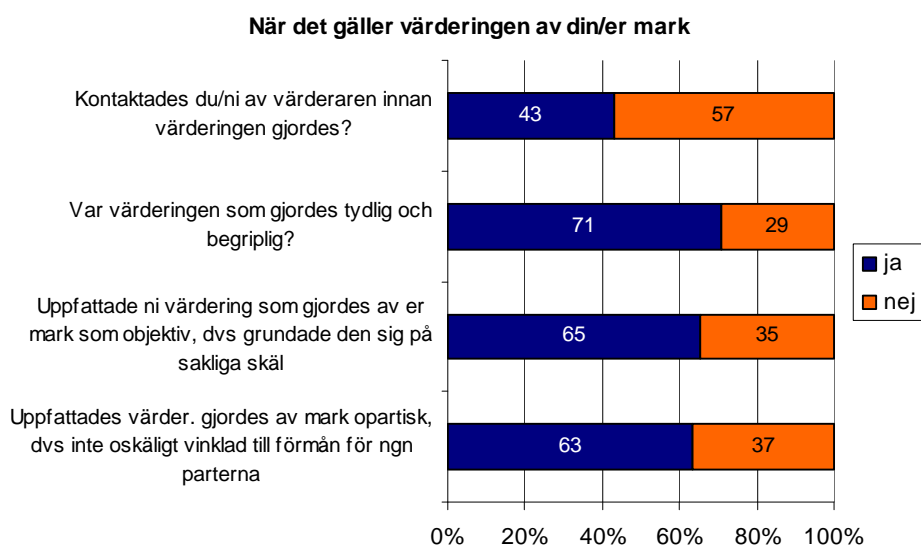
Figur 40. Markägares nöjdhet med förhandlingen och dess resultat.⁵⁶

⁵⁵ De som svarat "vet ej" är exkluderade.

⁵⁶ De som svarat "vet ej" är exkluderade.



För att markägaren ska uppfatta den ekonomiska ersättningen som rättvis är det viktigt att värderingen av marken görs på ett objektivt sätt av en opartisk värderare. Bortemot två tredjedelar av markägarna upplever att dessa förutsättningar varit uppfyllda när deras mark värderades. En förhållandevis hög andel markägare (omkring 30-40 procent) känner dock inte att dessa viktiga förutsättningar uppfyllts vid värderingen av deras mark (se Figur 41). En något mindre, men fortfarande betydande, andel anser inte heller att den värdering som gjorts varit tydlig och begriplig.



Figur 41. Markägares erfarenheter av värderingen av marken vid bildande av naturreservat.⁵⁷

8.3 Redovisning av nöjdhets-/missnöjdhets-analyser

Här redovisas resultatet av de analyser som gjorts av enkätsvaren för att försöka förklara varför en markägare blir nöjd eller missnöjd med processen och ersättningen. Svaren på relevanta enkätfrågor har analyserats med hjälp av statistiska metoder som beskrivs i bilaga 7.

⁵⁷ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.



Markägare som själva tar initiativet oftare nöjda med processen som helhet

Om en markägare på det stora hela är nöjd med länsstyrelsens agerande i processen beror till stor del på hur markägaren i fråga upplevt olika delar av processen kring bildandet av naturreservat. Nedan redovisas ett antal samband mellan hur en markägares specifika process gått till och hur nöjd denne är med länsstyrelsens agerande i sin helhet.

En markägare som själv tar initiativ till bildandet av naturreservatet är oftare nöjd med länsstyrelsens agerande i processen som helhet än andra markägare. Medan 80 procent av de markägare som själva tagit initiativ till naturreservatet är nöjda med länsstyrelsen är endast 40 procent nöjda bland övriga.⁵⁸ Resultaten visar också att det finns ett samband mellan hur långa processerna är och sannolikheten att markägaren i slutänden är nöjd.

Markägare som tycker att länsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckats informera om områdets naturvärden och samrått med markägaren om hur naturvärden kan bevaras, är också mer nöjda med länsstyrelsens agerande i processen i stort än andra. Fler nöjda markägare går också att finna bland dem som anser att länsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckats informera om varför området behöver skyddas med ett naturreservat samt att länsstyrelsen tydligt redogjort för hur den fortsatta processen ser ut.

Att en markägare innan processen har kunskaper om vissa centrala begrepp kopplade till skydd av natur samvarierar också det med hur nöjd markägaren är med länsstyrelsens arbete överlag när det gäller begreppen naturreservat, biotopskyddsområde och biologisk mångfald. Andelen nöjda i de grupper som haft förkunskaper om dessa begrepp är ca 45 procent jämfört med ca 35 procent nöjda bland dem som saknat förkunskaper.

Om markägaren har kunskaper om centrala begrepp i processen efter bildandet av ett naturreservat är något som också tydligt samvarierar med hur nöjda markägarna säger sig vara med länsstyrelsen i stort för samtliga begrepp. Även här är relationen mellan gruppen med kunskap om begreppen och gruppen utan dessa kunskaper ca 45 procent nöjda bland de förra mot ca 35 procent i den senare gruppen.

Ett sätt att tolka dessa samband är att markägare som satt sig in i processen och lärt sig mer om vad olika begrepp innebär blir nöjda i större utsträckning än

⁵⁸ Det bör dock påpekas att gruppen som själva tar initiativet är mkt liten, se avsnitt ovan



andra. En annan möjlighet är att de processer i vilka länsstyrelsen verkligen lyckas informera om dessa begrepp, ger nöjdare markägare.

Ytterligare en faktor som i allra högsta grad samvarierar med hur nöjd man som markägare är med länsstyrelsen i stort är hur man upplever bemötandet av länsstyrelsens personal. Två tredjedelar av dem som anser sig ha blivit väl bemötta är nöjda med länsstyrelsens agerande i stort. Medan det är enbart 5 procent av dem som blivit dåligt bemötta nöjda med länsstyrelsens agerande i processen i stort.

Samband mellan hur man blir bemött av olika aktörer i processen och hur nöjd man är med länsstyrelsen i stort kan även identifieras när det gäller bemötandet ifrån ett eventuellt ombud, förhandlaren, värderaren och Naturvårdsverkets personal. Att det går att hitta samband mellan bemötande ifrån andra parter i processen och hur nöjd markägaren är med länsstyrelsen i stort kan vara ett tecken på att en markägare som har en negativ upplevelse i någon del av processen tenderar att svara negativt på fler frågor. Samtidigt kan det vara en indikation på, att en relation som skurit på ett ställe i processen ökar sannolikheten att fler relationer blir dåliga.

Upplevd delaktighet i processen, möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning och en väl fungerande kontakt mellan inblandade parter är ytterligare faktorer som samvarierar med hur nöjd en markägare är med länsstyrelsens agerande som helhet.

Det går inte att påvisa något samband mellan hur mycket produktiv skogsmark en privat markägare äger och nöjdhet med länsstyrelsen i stort. Markägarens mål för skogsbruket visar sig däremot spela en viss roll i sammanhanget. Markägare som tycker att kultur- och miljövård är viktiga mål är nöjda med länsstyrelsens agerande i större utsträckning än andra. Markägare som anser att ekonomiska värden är viktiga är istället nöjda med länsstyrelsen i lägre utsträckning än andra. För övriga mål, dvs. mjuka värden samt nyttigheter som jakt och fiske, kan inget samband med nöjdhet urskiljas.

Kvinnor oftare nöjda med ekonomisk ersättning vid bildande av naturreservat

Markägare som är nöjda med den ekonomiska ersättningen har i högre utsträckning fått tydlig information om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen har gjorts. De markägare som anser att en objektiv bedömning av marken legat till grund för beräkningen av ersättningen är också de oftare nöjda med ersättningen än de som anser motsatsen. Samma samband gäller om man



som markägare anser att värderaren varit opartisk i sin bedömning vilket bekräftar att detta är viktiga frågor.

Markägare som haft ett ombud tycks varken vara nöjda eller missnöjda med den ekonomiska ersättningen i högre grad än markägare som inte haft ombud. Däremot gäller det både för ombud och för förhandlare att markägare som är nöjda med deras insats också är nöjda med den ekonomiska ersättningen de fått.

Markägare som vill ha ersättningsmark är som grupp mindre nöjd med den ersättningen de får än andra, vilket kan tänkas bero på att ersättningsmark delas ut så pass sällan⁵⁹. Mest nöjda är gruppen som ville ha köpeskilling. Intressant är att samma samband gäller vid en gruppering av markägare utifrån vilken typ av mark de fick. De markägare som fick ersättningsmark som ersättning är som grupp ändå nöjda i lägre utsträckning än grupper som fått annan ersättning. Nöjdast är den grupp som sålde sin mark och erhöll köpeskilling.

Markägare som bor i anslutning till marken är mer sällan nöjda med sin ersättning än andra markägare. Kvinnor är däremot oftare nöjda med ersättningen än män. Sju av tio kvinnliga markägare är nöjda med den ekonomiska ersättningen medan sex av tio manliga markägare är nöjda.⁶⁰

⁵⁹ Se tidigare avsnitt ovan

⁶⁰ De som svarat ”vet ej” är exkluderade.





9 Sammanfattning och utvärdering

9.1 Samlad analys av enkätsvaren

Det övergripande intrycket är att de tre grupper markägare som svarat på de tre olika enkäterna är väldigt lika. Andelen privatpersoner bland de markägare som fått/avtalat om en av dessa skyddsformer på sin mark är nästan identisk för samtliga former och mycket hög. För biotopskyddsområde är 97 procent av markägarna privatpersoner, för naturreservat 96 procent och för naturvårdsavtal 95 procent.

Att döma av resultaten av de tre enkäterna är markägare en grupp med en åldersfördelning med en tyngdpunkt som ligger långt över åldersfördelningen i Sverige totalt sett. Fördelningen av markägare mellan åldersgrupper ser även den väldigt lika ut mellan skyddsformerna (se Tabell 7). Andelen män är fler än andelen kvinnor för samtliga skyddsformer, men könsfördelningen för markägare som fått ett biotopskyddsområde på sin mark är något jämnare med 60 procent män mot 40 procent kvinnor. Fördelningen för de två andra skyddsformerna är 68 procent män mot 32 procent kvinnor.

Tabell 7. Åldersfördelning per skyddsform och i Sverige totalt sett

<i>Åldersgrupp</i>	<i>Biotopskydd</i>	<i>Naturvårdsavtal</i>	<i>Naturreservat</i>	<i>Sverige</i>
<35 år	4%	2%	1%	42%
35-49 år	17%	21%	19%	21%
50-64 år	42%	43%	41%	20%
>65år	38%	34%	39%	18%

När det gäller värderingar tycker markägarna i de tre grupper som fått frågor om processen kring respektive skyddsform inte alltid lika inom gruppen, men fördelningen av värderingar inom respektive grupp ser ofta väldigt lika ut i alla tre grupperna. När markägarna ombads ta ställning till hur väl de instämmer i elva påståenden visade det sig att fem påståenden stack ut ur mängden för markägare med samtliga skyddsformer. Resultaten visar att markägarna som grupp inte ser skogen som sin huvudsakliga inkomstkälla. Däremot är äganderätt, bestämmanderätt, långsiktighet i skötseln och skogens sociala roll för markägaren viktiga frågor för de flesta markägare.

Det finns även skillnader mellan markägarna i de tre markägargrupperna. En av dessa är det faktum att markägare med naturvårdsavtal i större utsträckning bor i anslutning till marken och oftare själva tar initiativ till skyddsformen. Medan ca 50 procent av markägarna som fått biotopskyddsområden eller naturreservat på sin mark bor i anslutning till marken, bor 60 procent av dem som tecknat naturvårdsavtal vid sin mark. När initiativ tas till tecknade av naturvårdsavtal är



det i en tredjedel av fallen markägaren själv som ta initiativet. När biotopskyddsområden bildas tas initiativet av markägaren i 13 procent av gångerna. För initiativtagare till bildande av naturreservat är motsvarande andel 3 procent.

Skillnader går också att finna i viljan att delta i den framtida skötseln av området. Av de markägare som slutit naturvårdsavtal säger sig 68 procent både ha intresse för och de resurser som krävs för ett framtida deltagande i skötseln. För markägare med biotopskyddsområden på sin mark är motsvarande andel 45 procent medan endast 27 procent av markägarna som fått ett naturreservat på sin mark säger sig kunna och vilja delta. Att viljan att delta skiljer sig så pass mycket år mellan de respektive skyddsformerna kan tänkas bero på skyddsformernas olika karaktär. Resultaten visar också att det finns ett samband mellan att bo i anslutning till marken och en vilja att delta i en framtida skötsel.

Enkätundersökningarna visar på orsaker till varför markägarna är nöjda eller inte

Trots att det tycks vara i stort sett samma sammansättning av markägare med avseende på socioekonomi och värderingar i de tre grupperna är markägarna i de respektive grupperna väldigt olika nöjda. Markägarna som tecknat ett naturvårdsavtal instämmer i högst utsträckning i påståendet att de överlag är nöjda med hur myndigheten⁶¹ agerat i den process de genomgått. Därefter följer de markägare som fått ett biotopskyddsområde på marken och slutligen de markägare på vars mark det bildats ett naturreservat.

Tabell 8. Andelen markägare som instämmer/inte instämmer i påståendet "Jag/vi är överlag nöjda med hur myndigheten⁶¹ agerat vid bildandet av /respektive skyddsområde/ på min mark.

	Biotopskyddsområde	Naturvårdsavtal	Naturreservat
Instämmer	65	77	42
Instämmer inte	35	23	58
Samtliga	100	100	100

Det kan också konstateras att bland markägare som slutit naturvårdsavtal och markägare som fått beslut om naturreservat kan en positiv utvecklingstrend identifieras. Ju närmare i tiden beslutet ligger – desto högre är den andel markägare som är nöjda med myndighetens agerande. Detta resultat tyder på att

⁶¹ Skogsstyrelsen när det gäller biotopskyddsområden och naturvårdsavtal, länsstyrelsen vid naturreservat.



myndigheternas rutiner och agerande i dessa två processer blivit bättre under perioden och att man är ”på rätt väg” i detta arbete, även om det fortfarande finns förbättringspotential. För markägare som fått beslut om biotopskyddsområde går det däremot inte att påvisa någon tydlig skillnad i andelen nöjda markägare mellan de tre undersökta åren. Detta behöver inte betyda att en sådan trend inte finns utan kan bero på att underlaget helt enkelt är för litet för att dra några slutsatser.

Att markägare med skilda skyddsformer är olika nöjda med sin process kan dels bero de olikheter som finns mellan de skyddsformerna i sig och hur respektive process är uppbyggd. Detta kommenteras kort under nästa rubrik. Vår jämförelse mellan markägare som fått olika skyddsformer visar att det inte heller går inte att utesluta att det finns en skillnad i attityd till skyddsområdesbildningen mellan de tre grupperna.

Enkätundersökningarna identifierade dock ett antal faktorer, eller moment i processerna kring att bilda skydden, som hänger samman med hur markägaren upplever hela processen, samband som ser likadana ut oavsett vilken skyddsform markägaren har för sin mark. Dessa faktorer listas nedan tillsammans med information om hur sambandet ser ut och hur markägarna fördelar sig på de olika kategorier som finns för varje faktor.

- **Initiativtagare**

Samband: En markägare som själv tar initiativ till processen är oftare nöjd.

Svarsfördelning initiativ: Markägare med naturvårdsavtal tar oftare själva initiativet till skyddsformen (34 procent). Motsvarande siffror för biotopskyddsområden respektive naturreservat är 13 procent respektive tre procent.

- **Processens längd**

Samband: Markägare som genomgått en process som är längre än två år är oftare än andra missnöjda med Skogsstyrelsen/länsstyrelsens arbete i stort.

Svarsfördelning processlängd: Omkring tre av tio markägare uppger att processen kring att inrätta ett naturreservat tar mer än tre år. Bland markägare med biotopskyddsområden respektive naturvårdsavtal är det endast åtta respektive fem procent som uppger att processen överstigit tre år.



- **Tydlighet i information och samråd**

Samband: Skogsstyrelsen/länsstyrelsen har bl.a. i uppdrag att på ett tydligt sätt informera om områdets naturvärden, samråda om hur naturvärden bevarats, informera om varför området behöver den aktuella skyddsformen samt redogöra för hur den fortsatta processen ska gå till. Markägare som är nöjda med hur Skogsstyrelsen/länsstyrelsen skött dessa delar av sitt uppdrag är också överlag nöjda med deras agerande i processen i stort.

Svarsfördelning information m.m.: De markägare som känner sig att de fick tydlig information från Skogsstyrelsen om områdets naturvärden uppgår till 73 procent för biotopskyddsområden och 89 procent för naturvårdsavtal. Bland markägare med naturreservat så uppgår 70 procent att länsstyrelsen tydligt informerade om områdets naturvärden. Tydlig information om varför området behöver skyddas säger sig 85 procent av markägarna med biotopskyddsområden fått. Motsvarande siffror för markägare med naturvårdsavtal respektive naturreservat är 87 respektive 69 procent.

Det är även viktigt för markägarna att inledningsvis få förståelse för den fortsatta processen. Andelen markägare som upplever en tydlighet i informationen i detta avseende uppgår till 73, 83 respektive 60 procent för de tre skyddsformerna i ordningen biotopskyddsområde, naturvårdsavtal respektive naturreservat.

- **Bemötande och kompetens att hantera ärendet hos personal**

Samband: Markägare som är nöjda med det bemötande de fått av personalen på Skogsstyrelsen respektive länsstyrelsen är nöjda med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i processen i stort i högre utsträckning än andra markägare. Samma samband gäller mellan synen på personalens kompetens att hantera det specifika ärendet och sannolikheten att en markägare är nöjd.

Svarsfördelning bemötande och kompetens: Bland markägare som varit i kontakt med Skogsstyrelsens personal angående biotopskyddsområden uppgår 77 procent att de fått ett gott bemötande av Skogsstyrelsens personal och lika många (77 procent) upplever att personalen har god kompetens för sina uppgifter. De markägare som varit i kontakt med Skogsstyrelsen gällande naturvårdsavtal är i något högre utsträckning nöjda med Skogsstyrelsens bemötande och kompetens, 88 procent upplever att de fått ett gott bemötande och 83 procent upplever att



personalens kompetens är god. Av de markägare som varit i kontakt med länsstyrelsens personal i frågor kring bildande av naturreservat upplever 53 procent att de fått ett gott bemötande och 45 procent att länsstyrelsens personal har en god kompetens för att hantera de specifika ärendena.

- **Upplevd delaktighet i processen och möjlighet att lämna synpunkter**

Samband: De markägare som känt sig delaktiga i processen är nöjda med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande överlag i högre utsträckning än andra markägare. Om markägare haft möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning är man också oftare nöjd med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i stort.

Svarsfördelning delaktighet och synpunkter: Andelen markägare med biotopskyddsområde som inte upplevt att de fått lämna synpunkter i tillräcklig utsträckning under processen uppgår till 36 procent. Motsvarande andelar uppgår till 22 procent bland markägare med naturvårdsavtal och 55 procent bland markägare med naturreservat.

De markägare som inte upplever att Skogsstyrelsen samrått med dem kring hur naturvärdena bäst bevaras uppgår till 24 procent för biotopskyddsområden och 7 procent för naturvårdsavtal. Bland markägare med naturreservat är det 42 procent som inte anser att länsstyrelsen samrått med dem kring hur naturvärdena bevaras på bästa sätt.

Det finns även brister i upplevd delaktighet, 42 procent av markägarna med biotopskyddsområden har inte känt sig delaktiga i processen. Motsvarande andel bland markägare med naturvårdsavtal uppgår till 23 procent och bland markägare med naturreservat till 60 procent.

- **Objektiv och opartisk värdering**

Samband: Anser markägaren att värderingen av marken varit opartiskt och gjorts på objektiva grunder så är sannolikheten högre att man är nöjd med processen överlag.

Svarsfördelning objektivitet och opartiskhet: Att värderingen varit objektiv uppfattade 59 procent av markägarna med biotopskyddsområde medan 54 procent av dem uppfattade värderingen som opartisk. Motsvarande siffror bland markägare med naturvårdsavtal uppgick till 64 procent (objektiv värdering) respektive 58 procent



(opartisk värdering) samt till 50 procent (objektiv värdering) respektive 47 procent (opartisk värdering) bland markägare med naturreservat.

Lika intressant som det kan vara att notera egenskaper hos processen eller hos markägaren som samvarierar med hur nöjd markägaren är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i stort, av lika stor vikt kan det vara, att lyfta fram samband som inte tycks finnas. Exempelvis är det intressant att det varken går att spåra några trender eller samband mellan hur nöjd man är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i processen i stort och om man är kvinna. Inte heller spåras något samband mellan om man bor i anslutning till området eller någon annan stans i landet.

Det går även att hitta likheter mellan om markägare i respektive grupp är nöjda med den ekonomiska ersättningen och hur deras process sett ut. Gemensamt för de tre markägargrupperna är att markägare som fått tydlig information om hur den ekonomiska ersättningen beräknats är nöjda med den i högre utsträckning än andra. Andelen markägare som sade sig vara nöjda med den ekonomiska ersättningen (i fallet naturreservat – förhandlingsresultatet) uppgick för alla tre skyddsformerna till 55-56 procent.

Orsaker till markägarnas synpunkter finns också att finna i skyddsformerna som sådana

Vid sidan av faktorerna ovan så finns naturligtvis inneboende faktorer i processernas konstruktion som påverkar markägarens upplevelser. Här görs ingen utförlig analys av detta utan den bör ske när resultaten från denna studie tas om hand i de mottagande organisationerna. Om vi dock återknyter resultaten ovan till de beskrivningar av processerna som redovisas i kapitel 2 så kan man snabbt hitta exempel på några sådana faktorer som säkerligen spelar in på de resultat enkätstudien ger.

Exempelvis när det gäller naturreservat handlar det ofta om ett större markområde och dessutom ibland en förändring i äganderätten. Den ekonomiska ersättningen blir då en viktig fråga men också det faktum att marken försvinner ur ens ägo kan ha betydelse på ett mer personligt plan. Dessutom är flera parter inblandade och processen i sig blir därmed lång och det finns en ökad risk för att något ska ”gå fel”.

När det gäller processen kring naturvårdsavtal har den ett större inslag av frivillighet, något som också märks på att initiativet till skydd ofta kommer från markägaren. Det senare innebär också markägare som i högre grad är insatta i och intresserade av frågorna kring områdesskydd och naturvård.



9.2 Delar i processerna med stor förbättringspotential

Utifrån ovanstående resultat kan ett antal moment i processerna identifieras som är viktiga för upplevelsen av processen som helhet och/eller har en stor förbättringspotential:

- **Information/Kommunikation**

Det finns ett tydligt samband mellan nöjda markägare å ena sidan och bra information och en bra kommunikation mellan myndigheterna och markägaren å den andra. Att arbeta aktivt med att utveckla kommunikationen och se till att den information som förmedlas är tydlig, relevant och begripligt är ett mycket viktigt område. Inslag av information/kommunikation återkommer vid flera tillfällen i processen:

- Första kontakten med markägaren är avgörande – utveckla formerna för denna, kanske genom workshops/gruppdiskussioner bland handläggare. Det första kontakten, vad som förmedlas då och på vilket sätt, spelar stor roll för genomförandet och upplevelsen av den fortsatta processen.
- Även konkreta fakta och information om naturvårdens mål, den fortsatta processen, värdering och ersättning och hur de senare är framräknade m.m. är viktigt.
- Information efter avslutad process är också viktigt men många markägare upplever att den glöms bort. De är dels intresserade av att redan från början få reda på vad som händer efter processen är avslutad, hur marken kommer att skötas och vad detta innebär. De är också intresserade av att efter processen få information om besök på marken, skötsel m.m.

- **Personalens bemötande**

Bemötande från myndighetspersonalen är också något att utveckla vidare. Även här kan det vara lämpligt med workshops/gruppdiskussioner handläggare emellan om hur man ser/bör se på markägaren, synen på sin egen roll, hur man undviker att markägaren känner sig ”överkörd” och hur man bemöter markägare som exempelvis känner sig i en utsatt position, ensam mot en stor myndighetsapparat. Processerna kan också vinna på att förmedla en känsla av delaktighet och medbestämmande. Annat som är viktigt när det gäller bemötande är kontinuitet i vem man träffar. Det är olyckligt om det blir för många och varierande kontaktpersoner.

- **Delaktighet och möjlighet att lämna synpunkter**

Som nämns under punkten ovan är det viktigt för markägarna att känna sig delaktiga och att de känner att de kan lämna synpunkter och att dessa



synpunkter tas om hand och hanteras på ett bra sätt. Genom att vara tydlig inledningsvis kring vilka möjligheter som finns när det gäller att delta i olika moment och lämna synpunkter kan eventuellt en del av missnöjet med processen undvikas. Kanske kan man också fundera på om det finns möjligheter att inbjuda markägarna till delaktighet i ökad utsträckning än i dag.

- **Arbeta för kortare handläggningstider**

En utdragen process upplevs ofta som mer ansträngande för alla parter, även om det i vissa fall kan finnas incitament⁶² från markägaren att inte skynda på processen. Handläggningstiderna är således något som myndigheterna bör ser över och se om det finns moment som kan hanteras effektivare. Man bör dock komma ihåg att handläggningstiden hänger samman med hur processen i sig avlöpt – uppstår problem och motsättningar så tar processen längre tid, löper allt smidigt går det snabbare – och om ingående moment förbättras är det möjligt att det som följeffekt också ger kortare handläggningstider.

En övergripande lärdom från såväl enkätstudien som fokusgruppstudien är att kommunikationen med markägarna är avgörande för hur processen upplevs. Att alla parter känner sig välinformerade är således en framgångsfaktor även för det fortsatta arbetet. Kommunikation med markägare kräver både tid och resurser från organisationen, men även en uttalad strategi för att hantera relationen med markägaren, att utvärdera genomförda processer och ständigt lära av tidigare erfarenheter.

9.3 Utvärdering av enkätundersökningen

Ett syfte med enkätundersökningen var att samla in information om hur markägarna upplevt processerna kring inrättandet av formella skydd på sin mark. Ett annat syfte var att testa hur en enkätundersökning fungerar som utvärderingsverktyg. Detta för att få underlag för att föreslå hur en fortsatt uppföljning av processerna kan genomföras.

En viktig fråga att besvara är om enkäten nått rätt mottagare (så som målpopulationen⁶³ var definierad) och om mottagarna deltagit i undersökningen

⁶² Om man exempelvis är emot bildandet av ett områdesskydd på sin mark så finns egentligen inget skäl att snabba på processen, snarare tvärtom. Det kan också finnas ekonomiska incitament att avvakta om man tror på ökade ersättningsnivåer en bit fram i tiden.

⁶³ Målpopulation utgörs av den grupp individer/organisationer vars svar man är intresserad av. För definition av målpopulation se bilaga 6.



eller ej. Dessutom är det viktigt att studera om frågorna upplevts som relevanta och möjliga att svara på.

Resultat av bortfallsanalys

Svarsfrekvensen för de tre enkätstudierna var:

- 51,7 procent för enkäten om biotopskyddsområden
- 55,6 procent för enkäten om naturvårdsavtal
- 48,4 procent för enkäten om naturreservat.

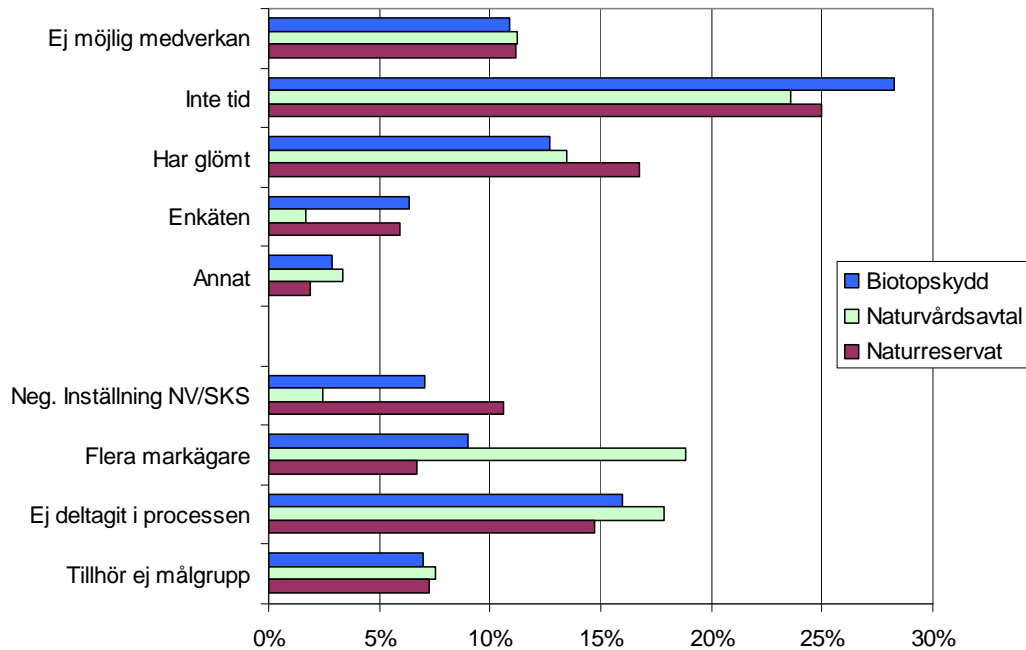
Bortfallet varierade med andra ord mellan 44 och 52 procent. För att få en uppfattning om orsaker till bortfallet genomfördes en bortfallsstudie i anslutning till enkätundersökningen. Ett urval av de markägare som inte besvarat enkäten kontaktades och fick uppge anledningen till att de inte svarat. Informationen från bortfallsstudien har i nedanstående diagram kompletterats med information från påminnesamtal samt samtal som inkommit direkt till WSP Analys & Strategi om anledning till bortfall.⁶⁴

De olika bortfallsorsakerna är i figuren nedan uppdelade i sådana som gäller generellt i en enkätundersökning (övre delen av diagrammet, fem alternativ), dvs.;

- Orsaker som alltid förekommer i viss utsträckning i en undersökning
- Orsaker som är specifika i denna undersökning (nedre delen av diagrammet, fyra alternativ).

De mer generella orsakerna är t.ex. att personer inte vill svara, glömmer bort att svara eller att de tycker att frågorna är omöjliga att svara på. Dessutom förekommer alltid att tillgängliga kontaktuppgifter inte är korrekta och att man därmed aldrig når alla i urvalet. En del personer deltar aldrig i undersökningar och en del har inte möjlighet pga. sjukdom eller pga. att de är bortresta. Sammantaget står dessa mer generella orsaker för mellan 50 och 60 procent av bortfallet beroende på skyddsform. De undersökningsspecifika bortfallsorsakerna står följaktligen för mellan 40 och 50 procent av bortfallet beroende på skyddsform.

⁶⁴ Även i samband med de påminnesamtal som ringdes, se mer under kapitel 5.3 Kort om genomförandet, så fanns möjlighet att hämta in orsak till bortfall i de fall det framgick av samtalet att markägaren inte tänkte besvara enkäten. Ett antal markägare har också under undersökningens gång själva ringt in till WSP Analys & Strategi och uppgett att de inte tänker svara och anledning till detta. Dessa uppgifter har kombinerats med uppgifterna från bortfallsundersökningen för att få en rättvisande bild av bortfallsorsakerna.



Figur 42. Orsaker till bortfall i enkätstudien, redovisat i % av bortfallet, för de tre olika enkäterna – biotopskydd, naturvårdsavtal respektive naturresevat.

Generella bortfallsorsaker

Om vi börjar med de mer generella bortfallsorsakerna är det få som uppger att enkätens utformning gjorde att de inte ville delta i undersökningen. Denna andel uppgår till endast några procent för Naturvårdsavtalen och för omkring sex procent för de övriga två skyddsformerna. De samtal som ringts in till WSP samt de kommentarer som lämnats på slutet av enkäten indikerar dock att enkäten uppfattas vara för omfattande och att en del av markägarna inte uppfattat att frågorna är anpassade till den process de mött. Det senare gäller framför allt de icke enskilda ägarna, dvs. aktiebolag, stiftelser och kommuner m.m. Ett ytterligare problem som den senare gruppen av ägare har vid besvarandet av enkäten, är att de kan ha flera skyddsformer och skyddade områden på sin mark, vilket gör det svårt för dem att identifiera rätt område och därmed specifik process. Dessutom kan den personalomsättning som förekommer göra att den person som hanterade ärendet inte längre finns kvar inom organisationen. Trots detta har de icke enskilda ägarna svarat i samma utsträckning som de enskilda, i fallet med naturresevat till och med i högre utsträckning. Man ska dock komma ihåg att de är få i förhållande till den totala gruppen markägare och en mycket heterogen grupp. Resultaten indikerar dock att det finns ett intresse och vilja att lämna synpunkter, men att denna typ av



enkätundersökning kanske inte är den bästa formen för företag, kommuner och andra organisationer.

Den allra vanligaste orsaken till bortfall är att man inte haft tid att svara på undersökningen. Bland dessa döljer sig säkerligen en del som kunde ha tänkt sig att ta sig tiden att svara, om enkäten utformats på ett sätt som gjorde det tillräckligt intressant för dem att delta/alternativt mindre tidskrävande. Sammantaget står dessa mer generella orsaker för mellan 50 och 60 procent av bortfallet beroende på skyddsform.

Mer undersökningsspecifika bortfallsorsaker

De undersökningsspecifika bortfallsorsakerna står, som nämnts ovan, för mellan 40 och 50 procent av bortfallet beroende på skyddsform (dvs. motsvarar ca 20–25 procent av markägarna). Dessa orsaker kan delas in i två grupper. Den ena gruppen utgörs av markägare som är så missnöjda med processen de genomgått att de inte vill delta i undersökningen. Den andra gruppen visar att det finns problem med den målgrupp som undersökningen vänt sig till.

Den första gruppen, de som inte svarade pga. att de är negativt inställda till processen och de inblandade myndigheterna, uppgår till 2 procent av bortfallet för naturvårdsavtalen, respektive 7 procent för biotopskydden och 11 procent för naturreservaten. Huruvida detta lett till att undersökningresultaten överskattar andelen nöjda eller inte är svårt att säga något om. Svaren från denna grupp skulle antagligen visa på ett missnöje på många punkter, men vi vet inte hur svaren från övriga bortfallsgrupper skulle ha sett ut och om de hade uppvägt eller förstärkt detta missnöje. Generellt sett kan man dock anta att övriga grupper inte skiljer sig från genomsnittet, vilket skulle tyda på en viss överskattning av andelen nöjda i undersökningen, speciellt för naturreservaten.

Bortfallsorsakerna i den andra gruppen hänger alla mer eller mindre samman med hur målgruppen för undersökningen definierats. För alla tre undersökningarna är det omkring 7-8 procent, som inte själva anser att de tillhör målgruppen. Anledningen kan vara att processen inte är klar (eller att markägaren inte känner till att processen är klar) eller att markägaren över huvud taget inte känner till att det skulle finnas/vara på gång något formellt skydd av dennes skogsmark. Ytterligare en anledning kan vara att en tidigare ägare av marken varit inblandad i processen och att nuvarande markägare därför inte deltagit. Anledningar till dessa ”fel” kan vara att registren som legat till grund för utskicken i vissa fall varit felaktiga eller inte helt uppdaterade.

En annan orsak till bortfallet är att markägaren äger marken där skyddet bildats tillsammans med en eller flera andra markägare. Som undersökningen



genomfördes skickades enkäter ut till (ett urval av) alla listade markägare med skydd på sin mark. Flera markägare har avstått ifrån att svara på undersökningen på grund av att någon annan delägare av marken har svarat. Man anser i dessa fall att dennes svar överensstämmer med de egna erfarenheterna av processen. Speciellt hög är denna andel när det gäller naturvårdsavtal där nästan en femtedel av bortfallet säger att de äger marken tillsammans med någon annan som svarat för deras del. Slutsatsen av detta är att det kan vara bättre att identifiera en markägare per skyddsområde som ingår i en framtida utvärdering för att på så sätt minska bortfallet.

Den sista orsaken till bortfall i denna grupp är att markägaren inte känt sig delaktig i processen och därför inte tycker sig ha möjlighet att lämna några synpunkter. För alla skyddsformerna är detta en relativt stor andel av bortfallet på mellan 15 och 20 procent. Anledningen till att man inte känner sig delaktig kan vara att man äger marken tillsammans med någon annan och denna har hållit i kontakterna kring processen. Denna grupp sammanfaller till viss del med den förra, de som uttalat sagt att någon annan delägare svarat för dem. En annan anledning som framkommit i de samtal vi haft med markägare är att det i många fall är en son eller dotter i familjen som skött kontakterna kring processen, medan det är mor eller far som står registrerade som ägare till marken. I några av dessa fall har säkert enkäten lämnats vidare till den insatta personen (som alltså inte är ägaren som mottagit enkäten) för svar, men i många fall har inte detta gjorts och har därför blivit ett bortfall i undersökningen. För att knyta an till slutsatsen ovan, att det kan vara lämpligt att identifiera en kontaktperson per skyddsområde, behöver denna kontaktperson nödvändigtvis inte vara en av markägarna utan kan vara, en av dem utsedd person.

Ålders- och könsfördelning i bortfallet jämfört med bland de svarande

Som nämnts tidigare i detta kapitel är andelen män som svarat på de tre enkäterna högre än andelen kvinnor. I bortfallsstudien är könsfördelningen densamma som bland de svarande när det gäller biotopskyddsområde och naturreservat, vilket tyder på att markägare med dessa två typer av skyddsformer på sin mark till större delen (bortemot två tredjedelar) utgörs av män och att män och kvinnor svarat i samma utsträckning på enkäten. För naturvårdsavtalen är emellertid fördelningen av män och kvinnor i bortfallet i det närmast 50-50 jämfört med 68 procent män och 32 procent kvinnor bland de svarande. Sammantaget innebär detta att männen fortfarande utgör en större del av gruppen markägare med ett naturvårdsavtal på sin mark (omkring 60 procent) och att männen också i större utsträckning svarat på enkäten än kvinnor.

Åldersfördelningen bland de svarande var i det närmaste identisk mellan de tre skyddsformerna och hade en tyngdpunkt mot äldre åldrar i förhållande till den



genomsnittliga åldersfördelningen hos Sveriges hela befolkning. Även resultaten från bortfallsstudien visar på att markägare med skydd på sin mark är äldre än befolkningen i genomsnitt. Däremot är andelen i den äldsta åldergruppen (>65 år) betydligt lägre i bortfallsstudien än bland de svarande och andelen i den yngsta åldergruppen (<35 år) är betydligt högre. Detta innebär att de äldsta markägarna svarat i högre utsträckning på enkäten än övriga åldersgrupper och att de yngsta svarat i mindre utsträckning.

Slutsatser kring hur enkäten har fungerat

Bortfallsanalysen visar att en stor del av bortfallet (mellan 30 och 50 procent) utgörs av markägare som inte har några synpunkter att tillföra undersökningen. Orsakerna är att de inte ingår i målgruppen, att de inte varit delaktiga i processen eller att en annan markägare (om flera delägare) redan lämnat synpunkter för alla delägarna. Ifall svarsfrekvenserna kunde korrigeras för detta bortfall skulle de således bli betydligt högre. En bortfallsgrupp har dock identifierats, vilken skulle kunna indikera att undersökningen överskattat andelen nöjda markägare. Detta då det finns en grupp markägare som inte svarat på undersökningen på grund av att de är väldigt missnöjda med processen de genomgått och därför inte vill delta. Vår bedömning är dock att en eventuell underskattning är av en liten storleksordning då denna grupp endast utgör någon procent av hela markägarkollektivet. Sammantaget så gör vi bedömningen att resultaten från enkätundersökningarna ger en representativ bild av de synpunkter som finns hos gruppen markägare.

Slutsatsen kring själva enkäten är att den i stora drag täcker in de viktiga moment som markägarna ser att de olika processerna innehåller. De synpunkter som lämnats har snarare understrukt betydelsen av det som enkäten redan tagit upp, än lagt till helt nya frågeställningar. Samtidigt har enkäten varit för omfattande. För vissa markägare har dessutom frågorna inte passat ihop med den process de genomgått. Detta gäller framför allt markägare som inte är enskilda, t.ex. kommuner, företag och stiftelser m.m., där processen kan se annorlunda ut jämfört med den som privatpersoner möter.

Slutsatsen kring valet av målgrupp är att bortfallet har ökat i och med att man inte identifierat en markägare/representant för markägaren per skyddsområde utan kontaktat alla registrerade markägare. I många fall har detta förfarande också lett till att enkäten har ställts till en person som inte varit insatt i processen och därmed inte kunnat lämna några synpunkter på hur processen har avlöpt.





10 Framtida system för utvärdering

I detta kapitel återfinns en övergripande beskrivning av ett förslag till framtida utvärderings- och uppföljningssystem. Förslaget grundar sig på WSP Analys & Strategis bedömning av syfte och inriktning på uppföljningen. Inledningsvis beskrivs därför kort ett antal faktorer (förutsättningar) som påverkar systemets utformning.

10.1 Förutsättningar

Naturvårdverkets mål och Skogsstyrelsens uppdrag är som nämnts inledningsvis i denna rapport att utveckla *”ett system för uppföljning och utvärdering av processen kring formellt skydd av skog. Syftet är att rutinmässigt följa upp och återkommande utvärdera markägarnas och andra sakägares uppfattning om hur processen kring inventering, utpekande, förhandling och beslut om formellt skydd av skyddsvärd skog fungerar”*.

Vår tolkning av uppdraget är att systemet i strukturerade former ska samla in information från markägare och andra sakägare kring deras uppfattning av processen. Insamlingen behöver inte ske kontinuerligt, men bör ske med en sådan regelbundenhet att informationen kan ligga till grund för uppföljning av hur markägarnas synpunkter utvecklas i processen över tiden och för regelbundna utvärderingar av processernas funktion och förbättringspotential. Dessutom är det lämpligt att genomföra en utvärdering, då uppföljningssystemet signalerar att det finns behov, t.ex. ifall uppföljningen visar att ett moment i processerna tydligt försämrats enligt markägarnas uppfattning.

Ett antal undersökningsmetoder står till buds när det gäller att samla in information för uppföljningen. Vilken metod som bör väljas är avhängigt vilka frågeställningar och vilken målgrupp som ska undersökas samt vad man tror om svars kvaliteten och svarsfrekvens. Kvantitativa undersökningar, där ett större antal personer tillfrågas om sina synpunkter, lämpar sig för enklare⁶⁵ frågeställningar och ger om de är korrekt utförda en representativ bild av hur hela målgruppen, i detta fall markägare som genomgått en skyddsprocess, uppfattar processen. Kvalitativa undersökningar är mer lämpande för att hitta bakomliggande orsaker och resonemang, dvs. få information kring varför markägarna t.ex. uppfattar en viss del i processen som otillfredsställande eller välfungerande. De kvalitativa undersökningsformerna riktar sig emellertid till ett mindre antal individer och resultaten är därför inte representativa för hela målgruppen. För utformning av uppföljningssystemet spelar det också roll vilka kanaler som är tillgängliga till

⁶⁵ ”Enklare” i bemärkelsen tydliga och väl avgränsade frågor och svarsalternativ.



markägarna. Hur hittar man dem och hur samlar man enklast in deras synpunkter? Finns det register som man kan använda och finns det andra kanaler i form av intresseorganisationer eller andra sammanslutningar som kan utnyttjas som komplement?

Förutom de krav på insamlingsmetoder m.m. som nämnts är en ytterligare förutsättning att data samlas in på ett sätt att jämförelser över tiden möjliggörs. Detta innebär att frågor, svarsalternativ och insamlingsmetoder hålls konstanta över tiden om inga andra skäl, såsom exempelvis förändrade omvärldsförutsättningar eller metodutveckling, talar för ändringar. Data bör också samlas in och lagras på ett sådant sätt att arbetsinsatsen vid uppdatering av databasen minimeras. Gällande regler för databashantering måste naturligtvis också följas. Vi går inte närmare in på dessa aspekter i vårt förslag.

10.2 Vårt förslag

Registrera sakägare som varit insatta i processen för respektive ärende

Skogsstyrelsen respektive Naturvårdsverket för register över sina skyddsärenden där alla berörda markägare är listade. Om flera markägare tillsammans äger marken där skyddet införs är således alla dessa markägare listade på ärendet (skyddsområdet).

I den kvantitativa undersökningen framkom, att det inte är lämpligt att skicka ut enkäter till alla registrerade markägare, av främst två skäl. Det första skälet är att om flera markägare tillsammans äger marken är det vanligt att en av dem haft huvudansvaret för kontakterna med myndigheter och övriga och därmed är mest insatt. De övriga är mindre insatta och mindre benägna att lämna synpunkter. Det andra skälet är att även om endast en markägare är registrerad som ägare till marken som får formellt skydd är det inte säkert att det är samma person som varit insatt i processen. Informationen från den kvantitativa studien förmedlade bilden av att markägaren i flertalet fall lämnat över huvudansvaret för processen till en annan närstående person, ofta vuxna barn.

För att inte belasta ”fel” person i onödan och för att undvika att få ett stort bortfall förslår vi att det för varje ärende noteras vilka sakägare som är intresserade av att lämna synpunkter. Då kan även andra insatta i processen än markägarna också listas. Det är sedan till dessa man vänder sig vid insamlandet av information för uppföljning. Alternativt inleds utskickade frågeformulär med en fråga om man har varit insatt i processen. Även i detta fall bör det dock i ärendehanteringens noteras om andra personer än markägarna varit insatta i processen för att även de ska ingå i datainsamlingen.



Följ upp status på processerna, men ha kontrollstationer där man går på djupet

En löpande uppföljning görs med syfte att tappa av information kring hur de olika delarna i processen upplevs. Frågorna är inriktade på att ge underlag för analyser av vilka delar i processen som fungerar bättre respektive sämre, dvs. ge en statusrapport, och ger möjlighet till att följa utvecklingen över tiden i termer av upplevd förbättring/försämring. Denna uppföljning görs för enskilda markägare i form av en enkät (se mer under nästa rubrik) som delas ut till de sakägare som är noterade på ärendet i samband med att avtal träffas i processen. I och med uppföljningens karaktär kan enkäten göras kort och enkel vilket är positivt för svarsfrekvensen och underlättar analysarbetet. För övriga markägare behöver metoden anpassas något. Se mer under rubriken ”Modifierad enkät/insamling när det gäller övriga markägare” nedan.

Vid jämna mellanrum, förslagsvis en gång per år, görs en avstämning för att analysera trenderna. På så sätt identifieras förändringar i uppfattningen kring processens ingående delar. Ifall uppföljningen signalerar att ett visst moment upplevs fungera sämre föreslås att det görs en utredning kring detta moment. Någon form av undersökning för att samla in mer information om bakomliggande orsaker m.m. bör ingå i utredningen, men hur och på vilket sätt är beroende av frågeställningen.

Med några års mellanrum (3-5 beroende på ambitionsnivå och resultaten från den årliga utvärderingen) stäms det av att uppföljningen fortfarande täcker relevanta fråge- och problemställningar. Som underlag samlas information in vid samtal och diskussioner med olika markägargrupper, förslagsvis via fokusgrupper, dvs. på liknande sätt som inledningsvis i detta projekt. Om resultaten indikerar att nya frågeställningar bör tillkomma eller att andra kan utgå bör enkäter och frågeguider revideras i enlighet med resultaten.

Enkätundersökning till enskilda markägare

Enligt förslaget ovan skickas en kort uppföljningsenkät ut till kontaktpersonerna för de enskilda markägarna i samband med avtal/beslut i processen. Att enkäten till enskilda markägare skickas ut vid avtal/beslut är att föredra framför att vänta ut att ärendet avslutas. Detta för att de synpunkter som efterfrågas då är färskare i minnet hos markägare och andra inblandade.

Det kan finnas fördelar med att enkäten administreras av en utomstående organisation, då det kan finnas markägare som är oroliga för anonymiteten i förhållande till de inblandade myndigheterna. Enkätfrågorna ska vara enkla att svara på och enkäten ska inte vara för lång. Ett förslag till enkätfrågor återfinns i slutet av detta kapitel.



Möjlighet att lämna svar via en webbenkät vid sidan om traditionella pappersenkäter bör övervägas. Detta är något som kan underlätta både för respondenten, och därmed ha en positiv effekt på svarsfrekvensen och kvaliteten i insamlade uppgifter, och vid omhändertagandet av svaren. Pappersenkäter måste dock finnas kvar som ett komplement, inte minst med tanke på att det bland gruppen markägare finns många äldre som kan ha en lägre datorvana. Av detta skäl bör även enkätens konstruktion när det gäller teckenstorlek m.m. se över för att öka läsbarheten.

Modifierad enkät/insamling när det gäller övriga markägare

Resultaten från den kvantitativa undersökningen som genomförts visar att de icke enskilda markägarna, dvs. kommuner, företag, stiftelser osv., gärna ställde upp och lämnade synpunkter men många upplevde att frågorna inte var anpassade för den process som de genomgått. Dessa övriga markägare är en heterogen grupp och så även deras respektive processer. Den enkät som anpassats till det stora flertalet enskilda markägare kommer således antagligen att passa övriga markägare mindre bra. Frågorna behöver således ses över för att identifiera de som är relevanta för företag och organisationer. I det fall man kan identifiera ett antal konkreta frågor som gäller för hela gruppen kan en standardiserad enkät användas även här. Misstanken är dock att det inte går att identifiera frågor som passar hela gruppen och därför kan istället insamling behöva ske genom någon form av strukturerad kvalitativ metod. Detta kan vara fokusgrupper eller intervjuer. Möjligheten till samarbete med organisationer som exempelvis SKL eller egendomsnämndernas samarbetsorgan, för att på så sätt kanalisera synpunkter, bör utredas.



Förslag till frågor i en uppföljningsenkät till enskilda markägare

Bakgrundsinformation om typ av mark-/sakägare finns. För naturreservat behöver frågorna kompletteras med frågor om kön och ålder då de uppgifterna inte finns bland tillgängliga bakgrunddata.

Upplägget i detta enkätförslag är att alla kursiverade begrepp/ord ska ersättas med specifika begrepp/ord för respektive enkät. Då det står *skyddsområde* ska detta exempelvis ersättas med biotopskyddsområde, naturvårdsavtal alternativt naturreservat. På samma sätt står det *Skogsstyrelsen/länsstyrelsen* ska bara den myndighet nämnas på respektive enkät som har ansvar för den aktuella processen.

För varje förslag till fråga anges om den ska ingå i alla tre enkäterna eller endast i någon/några av dem. För första frågan (0) är undersökningens upplägg avgörande för om den bör ingå eller ej.

För alla:

0	Har du deltagit i processen kring inrättandet av skyddsområdet på din/er mark?	
	Ja, och jag har skött kontakterna kring processen	<input type="checkbox"/> 1
	Ja, men jag har haft andra som skött kontakterna kring processen	<input type="checkbox"/> 2
	Nej	<input type="checkbox"/> 3

För alla:

1	Vad tycker du om att ett skyddsområde inrättats på din/er mark?	
	Mycket positiv	<input type="checkbox"/> 1
	Delvis positiv	<input type="checkbox"/> 2
	Delvis negativ	<input type="checkbox"/> 3
	Mycket negativ	<input type="checkbox"/> 4
	Vet ej	<input type="checkbox"/> 5

För alla:

2	Hur lång tid tog det, från första kontakten mellan dig/er och myndigheten (då skyddet initierades) till överenskommelsen slutits?	
	Mindre än 1 år	<input type="checkbox"/> 1
	Mellan 1 och 2 år	<input type="checkbox"/> 2
	Mellan 2 och 3 år	<input type="checkbox"/> 3
	Mer än 3 år	<input type="checkbox"/> 4
	Vet ej	<input type="checkbox"/> 5



För alla:

3 Under processens gång; Anser du att Skogsstyrelsen/länsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckades....	Ja, helt	Ja, delvis	Nej, inte alls	Vet ej
a ... informera dig/er om områdets naturvärden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b ... samråda med dig/er om hur naturvärdena bevaras	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c ... informera om varför området bör få ett <i>skydd</i>	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d ... redogöra för hur den fortsatta processen såg ut	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

För biotopskydd:

4 Erbjuds du/ni under processen möjligheten till stöd ifrån ett ombud på statens bekostnad?	
Ja, och jag/vi anlätade ett ombud och fick hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 1
Ja, och jag/vi anlätade ett ombud men fick inte hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 2
Ja, men jag/vi såg inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 3
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade heller inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 4
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade gärna haft ett	<input type="checkbox"/> 5
Vet ej	<input type="checkbox"/> 6

För biotopskydd/naturvårdsavtal:

5 När det gäller värderingen/den ekonomiska bedömningen och den ekonomiska ersättningen;	Ja	Nej	Vet ej
a Är du/ni nöjda med den ekonomiska ersättning som utbetalats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Informerades du/ni om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Om du/ni fick information om beräkningen, var informationen tydlig och begriplig?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Uppfattade du/ni den <i>värdering/ekonomisk bedömning</i> som gjordes av din/er mark som objektiv, dvs. grundade den sig på sakliga skäl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e Uppfattade du/ni den <i>värdering/ekonomisk bedömning</i> som gjordes av din/er mark som opartisk, dvs. inte oskäligt vinklad till förmån för någon av parterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
f Hade du/ni möjlighet att ställa frågor om hur ersättningen beräknats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
g Framförde du/ni vid något tillfälle synpunkter på de fakta om din/er mark som den ekonomiska ersättningen beräknats utifrån?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
h Fick du/ni gehör i tillräcklig omfattning för eventuella framförda synpunkter	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3



När det gäller Naturreservat:

6 När det gäller värderingen av din/er mark;		Ja	Nej	Vet ej
a	Kontaktades du/ni av värderaren innan värderingen gjordes?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b	Var värderingen som gjordes tydlig och begriplig?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c	Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som objektiv, dvs. grundade den sig på sakliga skäl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d	Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som opartisk, dvs. inte oskäligt vinklad till förmån för någon av parterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

När det gäller Naturreservat:

7 Hur stämmer följande påståenden in på den förhandling om ekonomisk ersättning som du/ni var inblandade i under processen?		Sant	Falskt	Vet ej
a	Jag/vi blev informerad/-e om möjligheten att anlita ett ombud som stöd vid förhandlingen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b	Jag/vi anlidade ett ombud som stöd vid förhandlingen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c	Jag/vi är nöjda med hur ombudet skötte sitt uppdrag	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d	Jag/vi är nöjda med hur den av Naturvårdsverket anlidade förhandlaren skötte sitt uppdrag	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e	Jag/vi är nöjda med förhandlingsresultatet/uppgörelsen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

För alla:

8 Du/ni kan ha varit i kontakt med flera parter/personer under processen. Beskriv hur du/ni upplever bemötandet ifrån följande parter i samband med inrättande av skyddsområdet		Blev väl bemött	Blev varken bra eller dåligt bemött	Blev dåligt bemött	Har ej mött denna part
a	... Skogsstyrelsens/länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... den person som värderade din/er mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... den person du/ni förhandlade med om ersättning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4



För alla:

9 Beskriv hur du upplever kompetensen att hantera ditt/ert ärende hos de personer du/ni kan ha stött på i samband med inrättande av skyddsområdet		God komp etens	Varken bra eller dålig kompetens	Dålig kompetens	Har ej mött denna part
a	... Skogsstyrelsens/länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... den person som värderade din/er mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... den person du/ni förhandlade med om ersättning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

För alla:

10 När det gäller processen kring inrättandet av skyddsområdet som helhet, hur ställer du/ni er till följande påståenden?		(Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt) Instämmer helt \Rightarrow Instämmer inte alls				Vet ej
a	Jag/vi är överlag nöjda med hur Skogsstyrelsen/länsstyrelsen agerat vid bildandet av skyddsområdet på min mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
b	Jag/vi kände mig/oss delaktig/-a i processen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
c	Jag/vi kände att jag/vi fick möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
d	Jag/vi upplevde att kontakterna mellan alla inblandade parter (mig/oss, ev. ombud, myndighet etc.) fungerade väl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5

För alla:

Övriga synpunkter som du vill framföra till Skogsstyrelsen/Naturvårdsverket:

Det kan gälla frågorna i formuläret (ange i så fall gärna frågenummer) eller frågor som du/ni tycker saknas.

Det kan gälla förbättringsförslag kring processen för att bilda skyddsområdet eller annan information som du vill förmedla till Skogsstyrelsen/Naturvårdsverket.

Skriv gärna på ett separat papper och skicka med enkäten.



Bilaga 1: Intervju med motpartsombud - frågeguide

Syfte: Ta reda på hur markägare (MÄ) ser på processen med bildandet av naturreservat. Förväntat resultat är ökad kunskap om hur markägare ser på processen kring formellt skydd av skyddsvärd skog. Ett annat syfte är att förbättra kommunikationen med aktörer i arbetsprocessen för formella avsättningar.

Frågeguide motpartsombud – naturreservat

Vi har valt att intervjua er inom ramen för vårt uppdrag. Av vår uppdragsgivare (Naturvårdsverket) har vi förstått att er roll i reservatsärenden primärt handlar om att företräda markägare i förhandling med staten om den ekonomiska uppgörelsen. Verket bedömer att ni, genom (blotta) mängden ärenden och markägarkontakter, även har en god bild av hur markägare uppfattar processen dessförinnan. Vi tror därför att ni kan förmedla en bild till oss av hur markägare i allmänhet uppfattar de olika delarna av processen om bildande av naturreservat. Dvs vad som fungerar bra och vad som fungerar mindre bra under de olika skedena av processen.

Frågeställningarna nedan utgår i huvudsak från hur du bedömer att markägarna uppfattar en viss situation. I vissa fall efterfrågas er personliga uppfattning. Men, som sagt, fokus ligger på markägarens uppfattning.

Era svar behandlas anonymt och kommer att användas för att utforma enkäten till markägare.

Din bakgrund: Vad arbetar du med? Vilka olika markägare företräder du? Erfarenhet i branschen etc? Inom vilket/vilka län är du mest verksam?

Frågeområden

Det här kommer vi att prata om;

- *Naturreservat i allmänhet*
- *Bildandeprocessens olika steg*
 - *Inventering av naturvärden på fastigheten*
 - *Uttekande av objekt/Information till markägaren*
 - *Avgränsning i fält*
 - *Värdering*
 - *Förhandling*
 - *Överenskommelse/kontrakt*
 - *Remiss, beslut, gränsutmärkning och ev fastighetsbildningsbeslut*
- *Övrigt*



Naturreservat i allmänhet

- Utifrån de erfarenheter du har av att företräda markägare, hur bedömer du att markägare i allmänhet uppfattar naturreservat (förekomsten av, bildande etc)? Vilken är den allmänna inställningen till naturreservat?
- Om du blickar bakåt i tiden, ser du då att det skett någon förändring av den allmänna inställningen till naturreservat? I vilken riktning går förändringen?
- Bildandet av naturreservat vilar på politiska mål inom miljöpolitiken, t ex miljö kvalitetsmålet Levande skogar. I vilken utsträckning bedömer du att markägare har kunskap om bakomliggande motiv till bildande av naturreservat?
- Bildande av naturreservat väcker ibland starka reaktioner hos berörd markägare. Sett ur markägarens perspektiv, kan du närmare bedöma/sätta fingret på vad reaktionen bottnar i? En svår men intressant fråga, möjligen kan den utvecklas med; vilka värderingar och känslor med avseende på ägandet påverkas hos markägaren då fråga om naturreservat kommer på tal?

Hur ser markägare på att det finns naturreservat?

- Tycker MÄ att det är ett bra sätt att skydda skog på?
- När behövs dem/när behövs dem inte?
- Hur tycker MÄ att Naturvårdsverket ska disponera medlen?
- Upplever MÄ att de används på fel/rätt sätt idag?

Vilken är nyttan med avtalen/skydden?

- För vem?

Hur ser MÄ på avtalsprocessen generellt?

- Upplever du att MÄ är insatt i processen?
 - o På vilket sätt? Varför/varför inte?
- Beskriv fördelar/nackdelar med processen.
- Vanligaste klagomålet?
- Vid fall där MÄ överklagat beslut om naturreservat respektive ersättningsfrågor
- Vad har varit orsak till dessa överklagande?

Hur ser MÄ på de olika aktörernas roll i processen?

länsstyrelsen, Naturvårdsverket, värderare/förhandlare, andra aktörer



Vilka påverkar MÄ synpunkter? Vilka informationskanaler grundar dem sitt ställningstagande på?

Bildandeprocessens olika steg

Inventering av naturvärden på fastigheten

Länsstyrelsen skaffar sig på olika sätt kännedom om naturvärden på enskilda markägares fastigheter. Av Naturvårdsverket har vi förstått att detta kan vara en källa till irritation bland markägare.

- Vad är er bild av detta, bedömer du att det är en allmän förekommande uppfattning?
- Bedömer du att naturvärdena oftast redan är kända för markägaren?

Utpekande av reservatsobjekt / Information till markägaren

Länsstyrelsen informerar berörda markägare om ett planerat naturreservat. Informationen kan ges på lite olika sätt (telefon, brev, personligt möte i fält, större sammankomst/markägarmöte, osv).

- Vad är er bild av detta, i vilken form ges oftast information till markägaren om ett planerat naturreservat?
- Vilket sätt att informera bedömer du vara bäst?
- I vilken grad bedömer du att markägaren har fått erforderlig information om processen vid för bildande av NR, tillräcklig kunskap för att förstå och överblicka den fortsatta processen?
- Förstår de varför ett område är skyddsvärt?
- I vilken grad delar de länsstyrelsens bedömning om behovet av att skydda området?
- Hur uppfattar markägaren informationen från länsstyrelsen, är den balanserad och täcker in hela processen?
- Har markägarna vetskap om att ersättningsfrågan kan lösas på två olika sätt (köp eller intrång) och att det är markägaren själv som avgör detta?
- Har du någon uppfattning om i vilken utsträckning markägarna upplever att det finns möjlighet att påverka ett planerat NR? Dels avgränsningen men även dess vara eller icke vara, t ex frivillig avsättning istället för NR?
- Är det något särskilt du vill att vi fäster uppmärksamhet vid när det gäller länsstyrelsens inledande kontakt med markägaren, något som bör förändras eller utvecklas?
- Om du arbetar inom flera län, ser du i så fall någon länsvis skillnad i ovanstående frågor? Är det något län som du anser hanterar dessa frågor på ett bra sätt och kan tjäna som föredöme för andra (och motsatt, något län som utmärker sig åt andra hållet?).



Avgränsning i fält

I något skede av den tidiga processen behöver planerade gränser tydliggöras. Det kan t ex ske genom att länsstyrelsen och markägaren tillsammans snitslar upp den blivande gränsen i fält.

Ambitionen är att så snart gränsen har bestämts i fält så skall lantmäteriet göra en preliminär inmätning av gränsen. Underlaget används i nästa skede av processen (värdering) och utgör allmänt sett en kvalitetssäkring.

- Vad är din bild av detta moment, upplever markägarna att länsstyrelsen är lyhörd för jämkningar av gränsen?
- Förekomsten av ännu en aktör (lantmäteriet), bedömer du att markägarna har klart för sig vilken roll lantmäteriet har i detta sammanhang?

Värdering

Det område av fastigheten som berörs av naturreservatet värderas. Länsstyrelsen anlitar av Naturvårdsverket upphandlade oberoende värderingskonsulter. Värderingen skall avse det berörda områdets marknadsvärde (vid köp) alternativt fastighetens marknadsvärdeminskning (vid intrångsersättning). Värderingsutlåtandet utgör utgångspunkt för förhandling om ekonomisk uppgörelse.

- I vilken utsträckning bedömer du att markägarna uppfattar värderaren som oberoende?
- Vilka orsaker tror du ligger bakom denna uppfattning?
- Hur kan värderarens oberoende göras tydligare (i förhållande till markägaren)?
- Själva värderingsutlåtandet, bedömer du att markägarna förstår utlåtandet, är det begripligt?
- Hur upplever de kontakten med värderaren. I vilken utsträckning uppfattar de personen i fråga som kompetent?
- Hur, bedömer du, förhåller sig markägarna generellt sett till bedömt marknadsvärde alternativt marknadsvärdeminskning? Delar man bedömningen?
- I vilken utsträckning tror du att skatteregler spelar in i bilden när en markägare inte är nöjd med ersättningen.
- Vid intrångsersättning skall ersättningen minskas med ett belopp som markägaren är skyldig att tåla utan ersättning, ett sk toleransavdrag. Hur bedömer du att markägarna uppfattar detta sk toleransavdrag?

Förhandling

I de flesta fall anlitar länsstyrelsen en av Naturvårdsverket upphandlad förhandlare som för statens räkning försöker nå en frivillig uppgörelse med markägaren om ekonomisk ersättning (intrångsersättning) eller köpeskilling



(vid köp). Förhandlaren har löpande kontakt med Naturvårdsverket angående ersättningens storlek och andra faktorer som dyker upp under förhandlingens gång och som inverkar på ersättningen. Förhandlaren har även löpande kontakt med länsstyrelsen om det dyker upp frågor som rör t ex avgränsning mm av reservatet. Och så har förstås förhandlaren kontakt med Er såsom ombud för markägaren.

- I vilken utsträckning bedömer du att markägarna uppfattar förhandlarna som kompetenta för sin uppgift? Svarar de upp mot markägarens behov av information om processen och lämnar korrekta uppgifter?
- I vilken utsträckning bedömer du själv förhandlarna som kompetenta för uppgiften?
- Hur bedömer du att markägarna uppfattar bemötandet från förhandlaren?
- Hur uppfattas förhandlarens tillgänglighet? Är de nåbara, svarar de på frågor inom rimlig tid, etc?

Överenskommelse/Kontakt

Den ekonomiska uppgörelsen löses på två olika sätt, tecknande av köpekontrakt mellan Naturvårdsverket och markägaren eller tecknande av överenskommelse om intrångsersättning mellan länsstyrelsen och markägaren (Naturvårdsverket godkänner överenskommelsen genom ett beslut som delges markägaren och betalar därefter ut ersättningen).

- Hur pass nöjda/missnöjda är markägarna med den ekonomiska uppgörelsen, bedömer du?
- Finns det anledning att utveckla frågställningen ovan? Bedömer du att det finns markägare som är nöjda med ersättningen som sådan men ändå är missnöjda med uppgörelsen p g a andra faktorer, t ex skatteeffekter?
- En del uppgörelser sker i form av bytesavtal (staten lämnar ersättningsmark, ofta tillhandahållen via Sveaskog). Vad bedömer du vara den bakomliggande orsaken till krav på ersättningsmark? Är det egen sysselsättning/självverksamhet som ligger bakom? Är det skatteeffekter som ligger bakom? Eller är det annat, t ex att man vill behålla ett ograverat innehav och lämna över till nästa generation? Utveckla gärna vad du själv tror ligger bakom krav på ersättningsmark.
- Då ekonomisk uppgörelse träffas träder ytterligare aktörer in i bilden (Naturvårdsverket och länsstyrelsen) utöver markägaren/ombud och förhandlare. Hur bedömer du att markägaren uppfattar detta, kan han överblicka och förstå respektive aktörs roll?

NR-remiss, NR-beslut, utmärkning av NR-gräns och ev. fastighetsbildningsbeslut



I slutfasen av förhandlingarna med markägarna, eller efter det att samtliga markägare ingått ekonomisk uppgörelse, sänder länsstyrelsen blivande reservatsbeslut på remiss. Därefter fattas NR-beslut och reservatsgränsen märks ut i fält. Den preliminära inmätningen av gränsen som LM tidigare genomfört fastläggs nu. I förkommande fall samordnas utmärkningen med fastighetsbildning (se nedan). Förhandling med de markägare där ekonomisk uppgörelse ännu inte nåtts, oftast bara ett fåtal, fortsätter. Inom ett år från det att NR-beslutet vunnit laga kraft måste dessa fastighetsägare väcka talan vid miljödomstol med risk att rätten till ersättning annars går förlorad.

I de fall markägare sålt mark inom naturreservatet till Naturvårdsverket ansöker och bekostar Naturvårdsverket erforderlig lantmåteriförrättning. Förrättningarna kan ta olika lång tid beroende på reservatets storlek, antal förvärv mm. Det är inte ovanligt att förrättningarna avslutas efter det att beslut om NR vunnit laga kraft.

För de markägare som ingått ekonomisk uppgörelse blir reservatsbeslutet en bekräftelse av den överenskommelse om intrångsersättning som tidigare ingåtts (några avvikelser i förhållande till det beslutsutkast som bifogats överenskommelsen skall i princip inte förekomma). Har markägaren sålt området till staten så är det bara en tidsfråga innan fastighetsbildningen slutförs och lagfartsövergång sker till staten. Ofta kvarstår dock markägaren som jaktarrendator av området varför NR-beslutet delges också denne.

- Har du någon uppfattning om markägarens inställning till myndigheternas reservatsarbete ändras i någon riktning (från det sämre till det bättre eller vice versa) då merparten av processen har genomlöpts? T ex efter det att ekonomisk uppgörelse ingåtts?
- Med ovanstående frågeställning som utgångspunkt, går det att se skillnader över tiden och mellan olika län?
- I en del fall lyckas parterna inte nå någon ekonomisk uppgörelse. Frågan avgörs då av domstol. Kanske har du själv företrätt markägare i sådant ärende? Om så är fallet, bedömer du att dessa markägares uppfattning om myndigheternas reservatsarbete skiljer sig (mycket eller litet) i förhållande till övriga markägare?

Övriga frågor

Processen tar tid, ibland olika lång tid för markägare inom ett och samma naturreservat. Många aktörer är inblandade i processen och då främst på myndighetssidan. Länsstyrelsen är med i hela processen, andra aktörer (t ex värderare) dyker upp under något skede av processen och försvinner sedan.

- Hur tror du tidsfaktorn och mångfalden av aktörer på myndighetssidan uppfattas av markägarna?



- Hur ser du själv på detta, kan processen förkortas eller effektiviseras i något avseende? Finns det behov av att tydliggöra t ex de olika aktörernas roll i processen?
- Du har kanske erfarenhet från flera län, uppfattar du några skillnader mellan olika länsstyrelser sätt att arbeta med naturreservat eller är der relativt likartat?
- Vissa markägare behöver mer tid än andra. Hur bedömer du att det hanteras/beaktas av inblandade aktörer?
- Vilken/vilka delar av processen bedömer du att det klagas mest på från markägarhåll?
- Är det någon del av processen som du bedömer vara särskilt viktig i fråga om att skapa förtroende mellan parterna?

Överklagande

Vid överklagande kan Länsstyrelser fatta olika beslut. I några län fattas inget beslut om naturreservat om inte samtliga MÄ är positiva till beslutet. I andra län kan länsstyrelsen gå emot MÄ om ingen överenskommelse kan nås.

- Anser markägare det vara ett problem att de behandlas olika?

Tidsperspektiv

Är tiden det tar för att teckna avtal rimlig?

- Kan processen effektiviseras? På vilket sätt?

Finns möjlighet att ta del av de olika förslagen?

Vid de bildande där processen inte går som det var tänkt, vari ligger oftast problematiken?

Ersättning

Hur ser MÄ på förfarandet med ersättning av mark?

- Ligger ersättning på rätt nivå förhållande till vad MÄ får ge avkall på?
 - o Intrångsersättning/ bytesmark/försäljning
- Är MÄ delaktiga i värderingen?
 - o På vilket sätt?
 - o Diskuteras förslaget med MÄ?

Hinder?

Skatteregler?

Fortsatta kontakter

Vilka kontakter har MÄ haft/har med representanter från Naturvårdsverket efter det att avtalet slutits?



- Önskar MÄ mer/mindre kontakt?
- Önskar MÄ annan typ av kontakt?

Nu vill vi prata om hur ni anser att arbetsprocessen borde se ut i framtiden. Ni som har erfarenhet av reservatsbildningsprocessen, ni är experter på hur den upplevs. Ta chansen och tala om hur det borde se ut, vad man missar och vad man styr felaktigt.

- Vad är det som krävs för att MÄ önskemål skall bli verklighet?
- Vad är det som hindrar och begränsar möjligheterna till att det kommer utspela sig?

Vad behövs för att skapa dessa tjänster? (opinionsbildning, lagändring, marknadsföring etc)

TACK!!



Bilaga 2: Fokusgrupp med markägare - frågeguide

Syfte: Ta reda på hur markägare (MÄ) ser på processen med bildandet av naturvårdsavtal och biotopskydd. Förväntat resultat är att få kunskap om hur markägare ser på processen kring formellt skydd av skyddsvärd skog. Ett annat syfte är att förbättra kommunikationen med aktörer i arbetsprocessen för formella avsättningar.

Frågeguide Markägare – biotopskyddsområde och naturvårdsavtal

Välkomna!

Hej och välkomna till den här gruppdiskussionen. Vi kommer att ägna kvällen åt att prata om hur ni upplever processen kring formellt skydd av skog.

Presentera projektet – Bakgrunden till projektet är regeringsuppdraget. Syftet är att rutinmässigt följa upp och utvärdera hur markägare ser på processen kring formellt skydd av skog. Detta innebär att det är viktigt att hitta de faktorer/indikatorer som är ett bra mått på hur ni ser på processen. Ni ska utgå från era egna erfarenheter och upplevelser i allmänhet och ha i åtanke att vi vill veta vilka lärdomarna är som kan förbättra processen.

Videokamera - Vi kommer att använda en videokamera för att dokumentera det som sägs, för att kunna gå tillbaka till vid analysen. Anonymitet vid resultatredovisning. Rapport till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i slutet på året.

18.00 Presentation av deltagare

Namnappar + dela ut lapp

Alla presenterar sig själva utifrån lappen.

Fråga; Vad är det du mest värdesätter med din mark?

Frågeområden

Det här kommer vi att prata om idag;

- Upplevelser av naturvårdsavtal/biotopskydd
- Inventering
- Utpekande
- Beslut av formellt skydd av skyddsvärd skog
- Framtidsdiskussion
- Gemensam diskussion



18.10 Upplevelser av naturvårdsavtal/biotopskydd

Det kan handla om två saker/delar. Dels handlar det om lagstiftning, dels om myndigheternas agerande.

- Finns det behov av att skydda skog i Sverige?
 - o Varför?/Varför inte?
 - o Vad är er syn på biologisk mångfald?
 - o Vilken roll anser ni att staten ska ha?
 - o *Hur bör tillgängliga medel för skydd/naturvård användas? (Staten har mkt medel till naturvårdande skötsel) Relatera till hur det ser ut idag.*
- Hur ser ni på att det finns naturvårdsavtal/biotopskydd?
 - o Är det ett bra sätt att skydda skog på?
 - o Hur fungerar biotopskyddsområde och naturvårdsavtal i relation till övriga skyddsinstrument (naturreservat, frivilliga avsättningar)?
 - o **Finns tillfällen då skyddsinstrumenten inte behövs? (Möjligheten tillkom vid 2006 ska det finnas i drift) rådgivningskvitto. Om man vill kan man ta frivillig avsättning.**
 - o **Känns det som om det finns valfrihet?**

Bildandet av biotopskyddsområde och naturvårdsavtal vilar på politiska mål inom miljöpolitiken, t ex miljö kvalitetsmålet Levande skogar.

- Har ni kunskap om bakomliggande motiv till bildande av BS och NVA?

18.20 Synpunkter på kontakten med Skogsstyrelsen/generellt

- Hur upplever ni kontakten med Skogsstyrelsen?
 - o Vilket engagemang upplever ni att de har?
 - o Vad tycker ni om den information ni får?
 - Önskar ni annan typ av information? Vilken?
 - o Får du svar på dina frågor?

18.30 Med utgångspunkt i en process (biotopskyddsområde och/eller naturvårdsavtal)

I kommande diskussion ska ni utgå från era egna upplevelser och behov. Ni kan också fundera över vilka lärdomar dessa erfarenheter har givit er som kan leda till att processen förbättras.



18.40 Inventering samt tidiga kontakter med Skogsstyrelsen

- Berätta om den första kontakten med Skogsstyrelsen?
 - o På vems initiativ tillkom skyddet?
 - o Varför? Vilka incitament finns det?
 - o Hur upplevde du den första kontakten?

- Är det tydligt med möjligheten om frivilligt avsättning/rådgivningskvitto?

- Hade ni frivillig avsättning före det formella skyddet blev aktuellt?

Skogsstyrelsen skaffar sig på olika sätt kännedom om naturvärden på enskilda markägares fastigheter.

- Är naturvärdena kända för er som markägare, innan det blir aktuellt för Skogsstyrelsen att kontakta er för att diskutera skydd?

Skogsstyrelsen informerar berörda markägare om ett planerat biotopskyddsområde och/eller naturvårdsavtal. Informationen kan ges på lite olika sätt (telefon, brev, personligt möte i fält, större sammankomst/markägarmöte, osv).

- I vilken form fick ni information om det planerade biotopskyddet/naturvårdsavtalet?
- Vilket sätt att informera anser ni vara bäst?

- Tycker ni att ni fått tillräcklig information om processen för bildande av biotopskydd/naturvårdsavtal, tillräcklig kunskap för att förstå och överblicka den fortsatta processen?

- Anser ni att det var lätt att förstå varför ett område var skyddsvärt?

- I vilken grad delar du Skogsstyrelsens bedömning om behovet av att skydda området?

- Hur uppfattar ni informationen från Skogsstyrelsen, är den balanserad och täcker in hela processen?

18.50 Avgränsning av området

I något skede av den tidiga processen behöver planerade gränser tydliggöras. Underlaget används i nästa skede av processen (värdering) och utgör allmänt sett en kvalitetssäkring. (Skogsstyrelsen anmäler till Lantmäteriet för att de ska ha rätt information i sina databaser).



- Hur vill ni att avgränsningen av området ska ske?
 - o Hur vill ni delta?
- Anser ni att skogsstyrelsen är lyhörd för jämkningar av gränsen?

19.10 Värdering (gäller biotopskydd)

Värdering

Det område av fastigheten som berörs av biotopskyddet värderas. Värderingsutlåtandet utgör utgångspunkt för förhandling om ekonomisk uppgörelse.

- Fick ni information om att anlita en oberoende värderare?
 - o Gjorde ni det? Varför?/varför inte?
 - o Hur uppfattade ni det? Var det bra/dåligt?
- I vilken utsträckning uppfattar ni handläggaren på Skogsstyrelsen som oberoende?
 - o Vad beror det på?
- Kan värderingen göras tydligare? På vilket sätt?
- Var värderingsutlåtandet enkelt att förstå?
- Hur upplever ni kontakten med handläggaren?
- Hur, bedömer ni, förhåller ni er till bedömt marknadsvärde alternativt marknadsvärdeminskning?
- Spelar skatteregler någon roll när en markägare inte är nöjd med ersättningen?
- Vid intrångsersättning skall ersättningen minskas med ett belopp som markägaren är skyldig att tåla utan ersättning, ett sk toleransavdrag. Hur uppfattar ni detta sk toleransavdrag? (En princip som finns genom miljöbalken, som gäller även andra lagfrågor i skogen.)
- Är ni delaktiga i värderingsarbetet? (Skulle ni vilja vara mer delaktiga?)
 - o På vilket sätt?
- Diskuteras förslaget med er?
 - o På vilket sätt?

Avtals-intrångsersättning

Hur ser ni på förfarandet med ersättning av mark?

- Ligger ersättning på rätt nivå förhållande till vad ni får ge avkall på?

Efter avslut

- Har er inställning till skydd av skog förändras under processens gång?
 - o Om ja, på vilket sätt?

19.30 Övning 1

Nu vill vi prata om hur ni anser att arbetsprocessen borde se ut i framtiden. Ni som har erfarenhet av biotopskyddsområde och naturvårdsavtal, ni är experter



på hur dessa processer upplevs. Ta chansen och tala om hur de borde se ut, vad man missar och vad man idag styr felaktigt. Nu finns inga hinder eller begränsningar. Ta några minuter och fundera igenom vad du ser för viktiga aspekter i processen och hur det fungerar. Skriv dina tankar och idéer på post-it, gå fram och sätt upp under olika de olika processtegen.

Skriv ner era idéer även om ni redan pratat om det. Det blir en sammanfattning av vad hela gruppen vill lämna vidare till Skogsstyrelsen för att förbättra processen av bildandet av biotopskyddsområde och naturvårdsavtal.

- Hur vill jag bli informerad om blivande biotopskydd?
- Hur borde en värdering gå till etc

Blädderblock alla/sätt upp lapp på tidsaxel

Blädderblock LISA

- Vad är det som krävs för att dina önskemål skall bli verklighet?
- Vad är det som hindrar och begränsar möjligheterna till att drömscenariot kommer utspela sig?

Vad behövs för att skapa dessa tjänster? (opinionsbildning, förändrat arbetssätt, lagändring etc)

19.40 Övning 2

Beskriv i en mening hur ni upplever att det är att ha biotopskyddsområde och/eller naturvårdsavtal på er mark.

Kursivt;

En markägare som inte kunde vara med här ikväll skickade med mig en synpunkt som handlade om nyckelbiotoper. Han anser att det borde finnas ett system för att kunna häva beslut om nyckelbiotoper, eftersom det är så lång tid och skogen förändras. Han hade ett ärende där ingen verkar veta varför det blivit biotopskydd. Man kan överklaga beslutet men det är inte så många.

Hur tycker ni att den idén om det nya förslaget, typ finska förslaget. Att de skulle vara mer involverade i processen, anbudsförfarande vid bildandet av biotopskydd.

TACK!!





Bilaga 3: Fokusgrupp med markägare – Brev till markägare



Inbjudan till gruppdiskussion om formellt skydd av skog!

Vi söker deltagare till en gruppdiskussion om formellt skydd av skog. Ditt namn har vi fått av Skogsstyrelsen där du varit part i arbetsprocessen gällande biotopskyddsområde eller naturvårdsavtal på din mark.

Studien genomförs av WSP Analys och Strategi och syftar till att tillvarata dina upplevelser av processen samt diskutera hur den kan förbättras. Bakgrunden till uppdraget är att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har fått ett uppdrag av regeringen att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av processen kring formellt skydd av skog.

Gruppdiskussionen kommer att äga rum den **XXXX**. Vid tillfället kommer vi att bjuda på kaffe och smörgås och som tack för hjälpen kommer du att få en presentcheck värd 400 kr.

Inom några dagar kommer vi att ringa upp dig för att fråga om du är intresserad av att delta.

Om du har frågor angående gruppdiskussionen är du välkommen att höra av dig till Lisa Johnsson, tel nr 08-688 77 45 eller Jenny Källström, tel nr 08-688 76 67 på WSP Analys & Strategi i Stockholm. Du kan även kontakta Skogsstyrelsen; Ulrika Berggren, tel nr 036-35 93 54 eller Lennart Svedlund, tel nr 036-35 93 16.

Hoppas du har möjlighet att delta den 4 juni! Dina synpunkter är mycket viktiga för det fortsatta arbetet.

Med vänliga hälsningar

Lisa Johnsson
WSP Analys och Strategi





Bilaga 4: Fokusgrupp med markägare – Bekräftelsebrev till markägare



Tack för att du vill delta i gruppdiskussion om formellt skydd av skog!

Studien genomförs av WSP Analys och Strategi och syftar till att tillvarata dina upplevelser av processen samt diskutera hur den kan förbättras. Bakgrunden till studien är att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har fått ett uppdrag av regeringen att utveckla ett system för uppföljning och utvärdering av processen kring formellt skydd av skog.

Gruppdiskussionen kommer att äga rum den **2 juni, i WSPs lokaler på Arenavägen 21 vid Globen, Stockholm. klockan 18.00-20.00.** (se bifogad beskrivning).

Vid tillfället kommer vi att bjuda på kaffe och smörgås och som tack för hjälpen kommer du att få en presentcheck värd 400 kr.

Om du har frågor angående gruppdiskussionen är du välkommen att höra av dig till Lisa Johnsson, tel nr 08-688 77 45 eller Jenny Källström, tel nr 08-688 76 67 på WSP Analys & Strategi i Stockholm. Du kan även kontakta Skogsstyrelsen; Ulrika Berggren, tel nr 036-35 93 54 eller Lennart Svedlund, tel nr 036-35 93 16.

Med vänliga hälsningar

Lisa Johnsson
WSP Analys och Strategi





Bilaga 5: Enkäter och utskicksmaterial

Följebrev – exempel

Enkäter följer för:

A – Biotopskyddsområden

B – Naturvårdsavtal

C – Naturresevat





Följebrev – exempel för biotopskyddsområde

Uppföljning av bildandet av biotopskyddsområde på er mark

Du/Ni är en av många markägare som under åren 2005-2007 har fått ett biotopskyddsområde inrättat på din/er mark. Skogsstyrelsen, som är ansvarig myndighet, vill nu utvärdera hur du som markägare, eller representant för markägaren, upplevde processen då skyddet kom till – vad fungerade bra och vad har fungerade mindre bra? Informationen är värdefull för det fortsatta arbetet med biotopskyddsområde och kommer att ligga till grund för att utveckla och förbättra dialogen mellan markägare och myndighet.

WSP Analys & Strategi har fått i uppdrag att genomföra en första utvärdering. Bifogat finner du därför en enkät med frågor som handlar om hur bildandet gick till i just ert fall. WSP har i uppgift att samla in, sammanställa och sedan förmedla berörda markägares samlade synpunkter vidare till Skogsstyrelsen. Dina åsikter är viktiga – oavsett om du har positiva eller negativa erfarenheter och oavsett om du har ”små eller stora” synpunkter. Vi är intresserade att få en så heltäckande bild som möjligt. Du är helt anonym i undersökningen och dina svar kommer endast att redovisas som statistik där enskilda svar inte går att utläsa. Detta innebär att dina personliga uppgifter endast sparas av WSP under insamlingsperioden, och att denna information inte förs vidare.

Ifylld enkät återsänds till WSP i medföljande svarskuvert så snart som möjligt.

Har du några frågor om undersökningen, kontakta Anna Johansson eller Maria Nilsson på WSP Analys & Strategi (vx 08-688 60 00).

Tack på förhand för din medverkan!

Med vänliga hälsningar,

Anna Johansson



Begreppsförklaringar

Nyckelbiotoper är känsliga livsmiljöer för hotade och rödlistade arter. Det är områden som från en samlad bedömning av dess struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna. Skogsstyrelsen inventerar nyckelbiotoper och registrerar dem i en databas. Små nyckelbiotoper ska bevaras i enlighet med hänsynsreglerna i skogsvårdslagen. Många nyckelbiotoper har markägarna frivilligt valt att undanta från skogsbruk. En nyckelbiotop kan också få ett formellt skydd genom att markägaren tecknar ett naturvårdsavtal eller i vissa fall att en myndighet skyddar området med stöd av 7 kapitlet i miljöbalken.

Frivilliga avsättningar är områden markägare själv, utan krav på ersättning, fattat beslut om att spara istället för att där utföra skogsbruk och andra åtgärder som kan skada dess natur- och kulturvärden. Det handlar om sammanhängande områden med produktiv skogsmark med en areal om minst 0,5 hektar.

Naturvårdsavtal är frivilliga överenskommelser mellan markägare och staten med syftet att bevara och utveckla områden med höga naturvärden. Värden för kulturmiljö och friluftsliv höjer områdets prioritet för att skyddas. Markägaren får en viss ekonomisk ersättning för de begränsningar i brukandet som avtalet medför. Skogsstyrelsen tecknar vanligen naturvårdsavtal för skogsmark för en period om 50 år.

Biotopskyddsområden är områden som staten med stöd av 7 kapitlet i miljöbalken har beslutat att skydda för att bevara och utveckla dess naturvärden.

Skogsstyrelsen fattar beslut om biotopskyddsområden i vissa skogliga biotop typer enligt förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Om ett biotopskyddsområde bildats på din mark har du rätt till ersättning efter vissa regler. Biotopskydd inrättas utan någon tidsbegränsning. Inom dessa områden får man inte bedriva skogsbruk och det är förbjudet att utföra åtgärder som kan skada naturvärdena. Markägaren behåller dock alltid äganderätten och jakträtten påverkas inte.

Naturreservat är områden som staten eller kommunen med stöd av 7 kapitlet i miljöbalken har beslutat att skydda i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Naturreservaten har särskilda föreskrifter om skydd och skötsel. För varje naturreservat finns en skötselplan som beskriver hur området skall skötas för att naturvärdena ska bevaras och utvecklas. Vem som helst kan äga ett naturreservat, till exempel privatpersoner, bolag, staten, kommuner, stiftelser eller allmänningar. Markägaren har rätt till ersättning (intrångsersättning) om begränsningarna i förfoganderätten till följd naturreservatet innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Ibland säljer markägaren marken inom naturreservatet till staten/kommunen.

Enkät om bildandet av ett biotopskyddsområde på er mark under åren 2005–2007

Om du/ni har mer än ett område bildat på din/er mark under åren 2005-2007, ange svar för ett av dessa områden. Om du/ni vill kommentera dina/era svar finns utrymme för detta på sista sidan i enkäten.

Del 1: Frågor om processen

1 Vem tog initiativ till att bilda ett biotopskyddsområde på din/er mark?

- Skogsstyrelsen ₁
- Länsstyrelsen ₂
- Markägaren ₃
- Annan 4

2 Hur lång tid tog det, från första kontakten mellan dig/er och myndigheten (då skyddet initierades) till överenskommelsen slutits?

- Mindre än 1 år ₁ Mellan 2 och 3 ₃ Vet ej ₅
år
- Mellan 1 och 2 år ₂ Mer än 3 år ₄

3 Första gången du/ni blev informerad om att det utreddes/planerades ett biotopskyddsområde på din/er mark; På vilket sätt fick du/ni den informationen?

- Via telefon ₁ Via e-post ₃ Via sammankomst/markägarmöte ₅
- Via brev ₂ Via personligt möte ₄ I samband med ₆
avverkningsanmälan
- Annat sätt ₇

4 På vilket sätt hade du velat bli kontaktad första gången du blev informerad om att det utreddes/planerades ett biotopskyddsområde på din/er mark?

- Via telefon ₁ Via e-post ₃ Via sammankomst/markägarmöte ₅
- Via brev ₂ Via personligt möte ₄ I samband med ₆
avverkningsanmälan
- Annat sätt ₇

5	Under processens gång; Anser du att Skogsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckades....	Ja, helt	Ja, delvis	Nej, inte alls	Vet ej
a	... informera dig/er om områdets naturvärden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... samråda med dig/er om hur naturvärdena bevaras	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... informera om varför området bör få ett biotopskydd	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... redogöra för hur den fortsatta processen såg ut	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

Biotopskyddsområden är ett av flera skyddsinstrument vars syfte är att uppfylla det politiskt beslutade miljömålet "Levande skogar".

Utöver *Biotopskyddsområden* finns några andra skyddsinstrument för att uppfylla detta mål, exempelvis *Naturreservat* och *Naturvårdsavtal*. Dessutom finns möjlighet till *frivilliga avsättningar*.

6	<u>Innan</u> den första kontakten togs mellan dig/er och myndigheten: Beskriv hur väl du kände till...	Kände till det väl	Kände till innebörden i stora drag	Hade hört om det	Hade ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

7	<u>Idag, efter</u> beslutet är fattat; Beskriv hur väl du känner till...	Känner till det väl	Känner till innebörden i stora drag	Har hört om det	Har ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

8 Vid avgränsningen av biotopskyddsområdet;	Ja	Nej	Vet ej
a Kontaktades du/ni av den person som markerade avgränsningen i fält?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Erbjuds du/ni delta i avgränsningen av biotopskyddsområdet?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Ville du/ni delta i avgränsningen av biotopskyddsområdet?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Framförde du/ni åsikter om hur biotopskyddsområdet borde avgränsas?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e Fick du/ni gehör i tillräcklig utsträckning för dina/era eventuella åsikter/behov?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

9 Erbjuds du/ni under processen möjligheten till stöd ifrån ett ombud på statens bekostnad?	
Ja, och jag/vi anlidade ett ombud och fick hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 1
Ja, och jag/vi anlidade ett ombud men fick inte hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 2
Ja, men jag/vi såg inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 3
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade heller inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 4
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade gärna haft ett	<input type="checkbox"/> 5
Vet ej	<input type="checkbox"/> 6

10 När det gäller värderingen och den ekonomiska ersättningen;	Ja	Nej	Vet ej
a Är du/ni nöjda med den ekonomiska ersättning som utbetalats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Informerades du/ni om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Om du/ni fick information om beräkningen, var informationen tydlig och begriplig?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som objektiv, dvs. grundade den sig på sakliga skäl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som opartisk, dvs. inte oskäligt vinklad till förmån för någon av parterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
f Hade du/ni möjlighet att ställa frågor om hur ersättningen beräknats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
g Framförde du/ni vid något tillfälle synpunkter på de fakta om din/er mark som den ekonomiska ersättningen beräknats utifrån?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
h Fick du/ni gehör i tillräcklig omfattning för eventuella framförda synpunkter	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

11 Vill du/ni ta en aktiv del i den framtida skötseln av området? (Dvs. har du/ni intresse, tid och andra resurser för att tacka ja vid ett sådant erbjudande)

ja 1

nej 2

vet ej 3

12 Du/ni kan ha varit i kontakt med flera parter/personer under processen. Beskriv hur du/ni upplever bemötandet ifrån följande parter i samband med inrättande av biotopskyddsområdet

Blev väl bemött Blev varken bra eller dåligt bemött Blev dåligt bemött Har ej mött denna part

- | | | | | | |
|---|-------------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| a | ... Skogsstyrelsens personal | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |
| b | ... Länsstyrelsens personal | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |
| c | ... ditt/ert eventuella ombud | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |

13 Beskriv hur du upplever kompetensen att hantera ditt/ert ärende hos de personer du/ni kan ha stött på i samband med inrättande av biotopskyddsområdet

God kompetens Varken bra eller dålig kompetens Dålig kompetens Har ej mött denna part

- | | | | | | |
|---|-------------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| a | ... Skogsstyrelsens personal | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |
| b | ... Länsstyrelsens personal | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |
| c | ... ditt/ert eventuella ombud | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 |

14 När det gäller processen kring inrättandet av biotopskyddsområdet som helhet, hur ställer du/ni er till följande påståenden? (Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt)

Instämmer inte alls \Rightarrow Instämmer helt

Vet ej

- | | | | | | | |
|---|--|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|----------------------------|
| a | Jag/vi är överlag nöjda med hur Skogsstyrelsen agerat vid bildandet av biotopskyddsområde på min mark | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 |
| b | Jag/vi kände mig/oss delaktig/-a i processen | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 |
| c | Jag/vi kände att jag/vi fick möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 |
| d | Jag/vi upplevde att kontakterna mellan alla inblandade parter (mig/oss, ev. ombud, myndighet etc.) fungerade väl | <input type="checkbox"/> 1 | <input type="checkbox"/> 2 | <input type="checkbox"/> 3 | <input type="checkbox"/> 4 | <input type="checkbox"/> 5 |

19 Hur ställer du/ni er till nedanstående påståenden

(Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt)

Vet
ej

Instämmer inte alls

Instämmer helt

		<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
a	Det är statens ansvar att se till att naturvärden skyddas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b	Jag anser att det ska vara markägaren ensam som avgör om skydd av naturvärden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c	Naturvärden skyddas bättre av markägaren än av staten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d	Biotopskyddsområden är ett bra sätt att skydda naturvärdena hos marken/skogen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e	Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f	Jag är stolt över att ha ett biotopskyddsområde på min/vår mark	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g	Jag känner mig trygg med att naturvärdena kommer att skötas på ett bra sätt efter bildandet av biotopskyddsområdet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h	Jag tycker det är viktigt att få information om hur biotopskyddsområdet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i	Skogen är min/vår huvudsakliga inkomstkälla	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j	Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
k	För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

20 Övriga synpunkter som du vill framföra till Skogsstyrelsen

Det kan gälla frågorna i formuläret (ange i så fall gärna frågenummer) eller frågor som du/ni tycker saknas.

Det kan gälla förbättringsförslag kring processen för att bilda biotopskyddsområden eller annan information som du vill förmedla till Skogsstyrelsen.



Tack för din medverkan!

Enkät om tecknandet av ett naturvårdsavtal på er mark under åren 2005–2007

Om du/ni har mer än ett avtal tecknat på din/er mark under åren 2005-2007, ange svar för ett av dessa områden/avtal. Om du/ni vill kommentera dina/era svar finns utrymme för detta på sista sidan i enkäten.

Del 1: Frågor om processen

1 Vem tog initiativ till naturvårdsavtalet?

- Skogsstyrelsen 1
 Länsstyrelsen 2
 Markägaren 3
 Annan 4

2 Hur lång tid tog det, från första kontakten mellan dig/er och myndigheten (då skyddet initierades) till överenskommelsen slutits?

- Mindre än 1 år 1 Mellan 2 och 3 3 Vet ej 5
 år
 Mellan 1 och 2 år 2 Mer än 3 år 4

3 Första gången du/ni blev informerad om att det utreddes/planerades ett naturvårdsavtal på din/er mark; På vilket sätt fick du/ni den informationen?

- Via telefon 1 Via e-post 3 Via sammankomst/markägarmöte 5
 Via brev 2 Via personligt möte 4 I samband med 6
 avverkningsanmälan
 Annat sätt 7

4 På vilket sätt hade du velat bli kontaktad första gången du blev informerad om att det utreddes/planerades ett naturvårdsavtal på din/er mark?

- Via telefon 1 Via e-post 3 Via sammankomst/markägarmöte 5
 Via brev 2 Via personligt möte 4 I samband med 6
 avverkningsanmälan
 Annat sätt 7

5	Under processens gång; Anser du att Skogsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckades....	Ja, helt	Ja, delvis	Nej, inte alls	Vet ej
a	... informera dig/er om områdets naturvärden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... samråda med dig/er om hur naturvärdena bevaras	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... informera om varför området bör få ett naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... redogöra för hur den fortsatta processen såg ut	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

Naturvårdsavtal är ett av flera skyddsinstrument vars syfte är att uppfylla det politiskt beslutade miljömålet "Levande skogar".

Utöver *Naturvårdsavtal* finns några andra skyddsinstrument för att uppfylla detta mål, exempelvis *Naturreservat* och *Biotopskyddsområde*. Dessutom finns möjlighet till *frivilliga avsättningar*.

6	<u>Innan</u> den första kontakten togs mellan dig/er och myndigheten: Beskriv hur väl du kände till...	Kände till det väl	Kände till innebörden i stora drag	Hade hört talas om det	Hade ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

7	<u>Idag, efter beslutet är fattat;</u> Beskriv hur väl du känner till...	Känner till det väl	Känner till innebörden i stora drag	Har hört talas om det	Har ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

8 Vid avgränsningen av marken som naturvårdsavtalet avser;	Ja	Nej	Vet ej
a Kontaktades du/ni av den person som markerade avgränsningen i fält?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Erbjöds du/ni delta i avgränsningen av området?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
Ville du/ni delta i avgränsningen av området?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Framförde du/ni åsikter om hur området borde avgränsas?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Fick du/ni gehör i tillräcklig utsträckning för dina/era eventuella åsikter/behov?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

9 Erbjöds du/ni under processen möjligheten till stöd ifrån ett ombud på statens bekostnad?	
Ja, och jag/vi anlidade ett ombud och fick hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 1
Ja, och jag/vi anlidade ett ombud men fick inte hjälp i tillräcklig omfattning	<input type="checkbox"/> 2
Ja, men jag/vi såg inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 3
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade heller inget behov av ett ombud	<input type="checkbox"/> 4
Nej, jag/vi erbjöds inte ombud men hade gärna haft ett	<input type="checkbox"/> 5
Vet ej	<input type="checkbox"/> 6

10 När det gäller värderingen och den ekonomiska ersättningen;	Ja	Nej	Vet ej
a Är du/ni nöjda med den ekonomiska ersättning som utbetalats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Informerades du/ni om hur beräkningen av den ekonomiska ersättningen gått till?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Om du/ni fick information om beräkningen, var informationen tydlig och begriplig?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som objektiv, dvs. grundade den sig på sakliga skäl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som opartisk, dvs. inte oskäligt vinklad till förmån för någon av parterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
f Hade du/ni möjlighet att ställa frågor om hur ersättningen beräknats?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
g Framförde du/ni vid något tillfälle synpunkter på de fakta om din/er mark som den ekonomiska ersättningen beräknats utifrån?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
h Fick du/ni gehör i tillräcklig omfattning för eventuella framförda synpunkter	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

11 Vill du/ni ta en aktiv del i den framtida skötseln av området? (Dvs. har du/ni intresse, tid och andra resurser för att tacka ja vid ett sådant erbjudande)

ja 1

nej 2

vet ej 3

12 Du/ni kan ha varit i kontakt med flera parter/personer under processen. Beskriv hur du/ni upplever bemötandet ifrån följande parter i samband med tecknandet av naturvårdsavtalet

	Blev väl bemött	Blev varken bra eller dåligt bemött	Blev dåligt bemött	Har ej mött denna part
a ... Skogsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b ... Länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c ... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

13 Beskriv hur du upplever kompetensen att hantera ditt/ert ärende hos de personer du/ni kan ha stött på i samband med tecknandet av naturvårdsavtalet

	God kompetens	Varken bra eller dålig kompetens	Dålig kompetens	Har ej mött denna part
a ... Skogsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b ... Länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c ... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

14 När det gäller processen kring naturvårdsavtalet som helhet, hur ställer du/ni er till följande påståenden? (Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt)

	Instämmer inte alls	→			Instämmer helt	Vet ej
a Jag/vi är överlag nöjda med hur Skogsstyrelsen agerat vid tecknandet av naturvårdsavtal på min mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	
b Jag/vi kände mig/oss delaktig/-a i processen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	
c Jag/vi kände att jag/vi fick möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	
d Jag/vi upplevde att kontakterna mellan alla inblandade parter (mig/oss, ev. ombud, myndighet etc.) fungerade väl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	

19 Hur ställer du/ni er till nedanstående påståenden

(Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt)

Vet
ej

Instämmer inte alls

Instämmer helt

		<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
a	Det är statens ansvar att se till att naturvärden skyddas	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
b	Jag anser att det ska vara markägaren ensam som avgör om skydd av naturvärden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
c	Naturvärden skyddas bättre av markägaren än av staten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
d	Biotopskyddsområden är ett bra sätt att skydda naturvärdena hos marken/skogen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
e	Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
f	Jag är stolt över att ha ett biotopskyddsområde på min/vår mark	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
g	Jag känner mig trygg med att naturvärdena kommer att skötas på ett bra sätt efter bildandet av biotopskyddsområdet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
h	Jag tycker det är viktigt att få information om hur biotopskyddsområdet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
i	Skogen är min/vår huvudsakliga inkomstkälla	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
j	Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
k	För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

20 Övriga synpunkter som du vill framföra till Skogsstyrelsen

Det kan gälla frågorna i formuläret (ange i så fall gärna frågenummer) eller frågor som du/ni tycker saknas.

Det kan gälla förbättringsförslag kring processen för att teckna naturvårdsavtal eller annan information som du vill förmedla till Skogsstyrelsen.



Tack för din medverkan!

Enkät om bildandet av ett naturreservat på er mark under åren 2005–2007

Om du/ni har mer än ett reservat inrättat på din/er mark under åren 2005-2007, ange svar för ett av dessa områden. Om du/ni vill kommentera dina/era svar finns utrymme för detta på sista sidan i enkäten.

Del 1: Frågor om processen

1 Vem tog initiativ till att bilda ett naturreservat på din/er mark?

Länsstyrelsen ₁

Markägaren ₂

Annan 3

2 Hur lång tid tog det, från första kontakten mellan dig/er och myndigheten (då skyddet initierades) till överenskommelsen slutits?

Mindre än 1 år ₁ Mellan 2 och 3 år ₃ Vet ej ₅

Mellan 1 och 2 år ₂ Mer än 3 år ₄

3 Första gången du/ni blev informerad om att det utreddes/planerades ett naturreservat på din/er mark; På vilket sätt fick du/ni den informationen?

Via telefon ₁ Via e-post ₃ Via sammankomst/markägarmöte ₅

Via brev ₂ Via personligt möte ₄ I samband med avverkningsanmälan ₆

Annat sätt ₇

4 På vilket sätt hade du velat bli kontaktad första gången du blev informerad om att det utreddes/planerades ett naturreservat på din/er mark?

Via telefon ₁ Via e-post ₃ Via sammankomst/markägarmöte ₅

Via brev ₂ Via personligt möte ₄ I samband med avverkningsanmälan ₆

Annat sätt ₇

5 Under processens gång; Anser du att Länsstyrelsen på ett tydligt sätt lyckades....

Ja, helt Ja, delvis Nej, inte alls Vet ej

a	... informera dig/er om områdets naturvärden	<input type="checkbox"/> ₁	<input type="checkbox"/> ₂	<input type="checkbox"/> ₃	<input type="checkbox"/> ₄
b	... samråda med dig/er om hur naturvärdena bevaras	<input type="checkbox"/> ₁	<input type="checkbox"/> ₂	<input type="checkbox"/> ₃	<input type="checkbox"/> ₄
c	... informera om varför området bör bli ett naturreservat	<input type="checkbox"/> ₁	<input type="checkbox"/> ₂	<input type="checkbox"/> ₃	<input type="checkbox"/> ₄
d	... redogöra för hur den fortsatta processen såg ut	<input type="checkbox"/> ₁	<input type="checkbox"/> ₂	<input type="checkbox"/> ₃	<input type="checkbox"/> ₄

Naturreservat är ett av flera skyddsinstrument vars syfte är att uppfylla det politiskt beslutade miljömålet "Levande skogar".

Utöver Naturreservat finns några andra skyddsinstrument för att uppfylla detta mål, exempelvis Biotopskyddsområden och Naturvårdsavtal. Dessutom finns möjlighet till frivilliga avsättningar.

6	Innan den första kontakten togs mellan dig/er och myndigheten: Beskriv hur väl du kände till...	Kände till det väl	Kände till innebörden i stora drag	Hade hört talas om det	Hade ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

7	Idag, efter överenskommelsen är fattad; Beskriv hur väl du känner till...	Känner till det väl	Känner till innebörden i stora drag	Har hört talas om det	Har ingen vetskap om det
a	... miljömålet "Levande skogar"	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... biotopskyddsområden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... naturvårdsavtal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... naturreservat	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... frivilliga avsättningar	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f	... begreppet biologisk mångfald	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

8	Vid avgränsningen av naturreservatet;	Ja	Nej	Vet ej
a	Kontaktades du/ni av den person som markerade avgränsningen i fält?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b	Erbjöds du/ni delta i avgränsningen av naturreservatet?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c	Ville du/ni delta i avgränsningen av naturreservatet?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d	Framförde du/ni åsikter om hur naturreservatet borde avgränsas?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e	Fick du/ni gehör i tillräcklig omfattning för dina/era eventuella åsikter/behov?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

9	Vilken typ av ersättning fick du/ni och vilken ersättning hade du/ni helst velat få?			
	Jag/vi fick (a)		Jag/vi ville helst få (b)	
	Köpeskillning för såld mark	<input type="checkbox"/> 1	Köpeskillning för såld mark	<input type="checkbox"/> 1
	Intrångsersättning	<input type="checkbox"/> 2	Intrångsersättning	<input type="checkbox"/> 2
	Ersättningsmark	<input type="checkbox"/> 3	Ersättningsmark	<input type="checkbox"/> 3

10 Om du/ni önskade ersättningsmark: Vad var den främsta anledningen till detta?	
Aktiv skogsägare (behöver skogen för verksamheten)	<input type="checkbox"/> 1
Skattetekniska skäl	<input type="checkbox"/> 2
Annat skäl	<input type="checkbox"/> 3

11 När det gäller värderingen av din/er mark;	Ja	Nej	Vet ej
a Kontaktades du/ni av värderaren innan värderingen gjordes?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Var värderingen som gjordes tydlig och begriplig?	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som objektiv, dvs. grundade den sig på sakliga skäl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Uppfattade du/ni den värdering som gjordes av din/er mark som opartisk, dvs. inte oskäligt vinklad till förmån för någon av parterna	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

12 Hur stämmer följande påståenden in på den förhandling om ekonomisk ersättning som du/ni var inblandade i under processen?	Sant	Falskt	Vet ej
a Jag/vi blev informerad/-e om möjligheten att anlita ett ombud som stöd vid förhandlingen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
b Jag/vi anlidade ett ombud som stöd vid förhandlingen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
c Jag/vi är nöjda med hur ombudet skötte sitt uppdrag	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
d Jag/vi är nöjda med hur den av Naturvårdsverket anlidade förhandlaren skötte sitt uppdrag	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3
e Jag/vi är nöjda med förhandlingsresultatet/uppgårelsen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3

13 Vill du/ni ta en aktiv del i den framtida skötseln av området? (Dvs. har du/ni intresse, tid och andra resurser för att tacka ja vid ett sådant erbjudande)
ja <input type="checkbox"/> 1 nej <input type="checkbox"/> 2 vet ej <input type="checkbox"/> 3

14 Du/ni kan ha varit i kontakt med flera parter/personer under processen. Beskriv hur du/ni upplever bemötandet ifrån följande parter i samband med inrättande av naturreservatet	Blev väl bemött	Blev varken bra eller dåligt bemött	Blev dåligt bemött	Har ej mött denna part
a ... Länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b ... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c ... den person som värderade din/er mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d ... den person du/ni förhandlade med om ersättning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e ... Naturvårdsverkets personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
f ...Lantmäteriets personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

15	Beskriv hur du upplever kompetensen att hantera ditt/ert ärende hos de personer du/ni kan ha stött på i samband med inrättandet av naturreservatet	God kompetens	Varken bra eller dålig kompetens	Dålig kompetens	Har ej mött denna part
a	... Länsstyrelsens personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
b	... ditt/ert eventuella ombud	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
c	... den person som värderade din/er mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
d	... den person du/ni förhandlade med om ersättning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
e	... Naturvårdsverkets personal	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4

16	När det gäller processen kring/inför inrättandet av naturreservatet som helhet, hur ställer du/ni er till följande påståenden?	(Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt) Instämmer inte alls \Rightarrow Instämmer helt				Vet ej
a	Jag/vi är överlag nöjda med hur Länsstyrelsen agerat vid bildandet av naturreservat på min mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
b	Jag/vi kände mig/oss delaktig/-a i processen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
c	Jag/vi kände att jag/vi fick möjlighet att lämna synpunkter i önskad utsträckning	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
d	Jag/vi upplevde att kontakterna mellan alla inblandade parter (mig/oss, ev. ombud, myndighet etc.) fungerade väl	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5

17	Hur upplevde du/ni att samarbetet fungerade mellan de myndigheter som var inblandade i processen?	Bra <input type="checkbox"/> 1	Vet ej <input type="checkbox"/> 3
		Dåligt <input type="checkbox"/> 2	Ej aktuellt <input type="checkbox"/> 4

Del 2: Frågor om dig/er som markägare

18	Hur stor markareal äger du/ni totalt sett och hur mycket av denna mark är produktiv skogsmark?
a	Totalt, ca hektar
b	Varav produktiv skogsmark, ca hektar

19	Bor du permanent/större delen av året på eller i direkt anslutning till den fastighet på vilken naturreservatet inrättats?	Ja <input type="checkbox"/> 1	Inte aktuellt (anställd hos markägaren) <input type="checkbox"/> 3
		Nej <input type="checkbox"/> 2	

20 Ange vilken typ av markägare du är/företräder

- 1 Enskild person
2 Aktiebolag, Handelsbolag, Övriga bolagsformer
3 Svenska Kyrkan
4 Allmänning, besparingskog
4 Samfällighet, Ekonomisk förening
5 Kommun, Landsting
6 Staten
7 Annan

21 Om du äger marken som enskild person, ange:

Födelseår _____(8)

Kön man 9

kvinn 10

22 Skogsägare kan ha olika mål för skogsbruket. Hur viktiga är följande mål för dig/er?

(Ange på en skala 1-5 där 1 är utan betydelse och 5 är mycket viktigt.)

	Utan betydelse	⇒	Mycket viktigt	Vet ej		
a Kultur och miljövård (Att vårda nyckelbiotoper, undvika markskador och bevara torruiner och vattenkällor m.m.)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	<input type="checkbox"/> 6
b Mjuka värden (Känslomässiga bindningar till landskapet, naturupplevelsen och utmaningen att sköta skogen m.m.)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	<input type="checkbox"/> 6
c Nyttigheter (Gynna vilt-, svamp- och bärproduktion samt skogsbete m.m.)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	<input type="checkbox"/> 6
d Ekonomiska värden (Skogen som källa för inkomst, kapitalavkastning och likviditetsreserv m.m.)	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5	<input type="checkbox"/> 6

23	Hur ställer du/ni er till nedanstående påståenden	(Ange på en skala 1-4 där 1 är instämmer inte alls och 4 är instämmer helt)				Vet ej
		Instämmer inte alls	→	Instämmer helt		
a	Det är statens ansvar att se till att naturvärden skyddas	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
b	Jag anser att det ska vara markägaren ensam som avgör om skydd av naturvärden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
c	Naturvärden skyddas bättre av markägaren än av staten	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
d	Naturresevat är ett bra sätt att skydda naturvärdena hos marken/skogen	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
e	Det är viktigt att det är jag/vi som har rätt att bestämma över min/vår mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
f	Jag är stolt över att ha ett naturresevat på min/vår mark	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
g	Jag känner mig trygg med att naturvärdena kommer att skötas på ett bra sätt efter bildandet av naturresevatet	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
h	Jag tycker det är viktigt att få information om hur naturresevatet och dess naturvärden tas om hand/hanteras i framtiden	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
i	Skogen är min/vår huvudsakliga inkomstkälla	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
j	Min/vår skog är viktig för min/vår fritid, friluftsliv och/eller sociala liv	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5
k	För mig/oss är det viktigt att äga skogen så att jag/vi kan föra den vidare till nästa generation	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2	<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4	<input type="checkbox"/> 5

Övriga synpunkter som du vill framföra till Naturvårdsverket:

Det kan gälla frågorna i formuläret (ange i så fall gärna frågenummer) eller frågor som du/ni tycker saknas.

Det kan gälla förbättringsförslag kring processen för att bilda naturresevat eller annan information som du vill förmedla till Naturvårdsverket.

Skriv gärna på ett separat papper och skicka med enkäten.

Tack för din medverkan!



Bilaga 6: Enkätundersökning – Målgrupp, urval, stratifiering

Urval och viktning: Biotopskydd

Titel: Enkät om bildandet av ett biotopskyddsområde på er mark under åren 2005-2007

Målgrupp: Enkäten vänder sig till markägare som under perioden 2005-2007 fått ett biotopskyddsområde på sin mark. För att markägare ska kunna ingå i målgruppen ska denne vara bosatt i Sverige. Naturvårdsverket kan vara markägare men de ingår inte i målgruppen. Detta eftersom det bedömts olämpligt att de ska delta i denna utvärdering av sig själva. Frånsett Naturvårdsverket ingår samtliga typer av markägare i målgruppen, oavsett om de äger marken i egenskap av privatpersoner, bolag, stiftelser, dödsbon, kommuner osv. så länge de fått ett biotopskyddsområde på sin mark under perioden. I de fall fler än en person äger en och samma mark vänder sig enkäten till samtliga ägare.

Urval och stratifiering: Målgruppen delas in i två kategorier, ”enskilda” markägare (privatpersoner och dödsbon) och ”ej enskilda” markägare (övriga markägare i målgruppen). Enkäten skickas till 400 slumpmässigt utvalda markägare, varav 360 enkäter skickas till slumpmässigt utvalda ”enskilda” markägare och 40 enkäter skickas till markägare som slumpats fram bland de ”ej enskilda” markägarna.

Utsortering av urval: WSP Analys & Strategi fick ett register ifrån Skogsstyrelsen innehållande information om totalt 2020 ”enskilda” markägare, 62 ”ej enskilda” markägare samt 5 markägare för vilka information om markägartyp sakades. Gemensamt för dessa 2087 markägare var att det på deras mark bildats ett biotopskyddsområde under perioden 2005-2007. När listan över markägare reduceras genom borttagande av Naturvårdsverket samt enskilda markägare bosatta i utlandet återstår 58 ”ej enskilda” markägare samt 2001 ”enskilda” markägare. Då två procent av de ”enskilda” markägarna saknade adress gjordes ett slumpmässigt urval på 368 markägare ur kategorin ”enskilda” markägare vilket resulterade i 360 markägare med adresser. För de ”ej enskilda” markägarna valdes 40 av de 58 återstående markägarna slumpmässigt till att ingå i urvalet.

Viktning i analys: Eftersom urvalet stratifierats viktas de inkomna resultaten så att svar ifrån ”ej enskilda” markägare viktas ned (vikt 0,287) medan ”enskilda” markägare viktas upp (vikt 1,077). Relationen mellan vikternas storlek beror av den relativa sannolikheten för att en markägare i respektive strata hamnar i urvalet. Den definitiva storleken på vikterna är satt så att en urvalsstorlek på 408 markägare återskapas. Detta för att säkerställa att signifikanstest ska kunna utföras trots stratifiering.



Urval och viktning: Naturvårdsavtal

Titel: Enkät om tecknande av naturvårdsavtal på er mark under åren 2005-2007

Målgrupp: Enkäten vänder sig till markägare som under perioden 2005-2007 tecknat ett naturvårdsavtal för sin mark. För att markägare ska kunna ingå i målgruppen ska denne vara bosatt i Sverige. Naturvårdsverket kan vara markägare men de ingår inte i målgruppen. Detta eftersom det bedömts olämpligt att de ska delta i denna utvärdering av sig själva. Frånsett Naturvårdsverket ingår samtliga typer av markägare i målgruppen, oavsett om de äger marken i egenskap av privatpersoner, bolag, stiftelser, dödsbon, kommuner osv. så länge de slutit ett naturvårdsavtal för sin mark under perioden. I de fall fler än en person äger en och samma mark vänder sig enkäten till samtliga ägare.

Urval och stratifiering: Målgruppen delas in i två kategorier, "enskilda" markägare (privatpersoner och dödsbon) och "ej enskilda" markägare (övriga markägare i målgruppen). Enkäten skickas till 399 slumpmässigt utvalda markägare, varav 359 enkäter skickas till slumpmässigt utvalda "enskilda" markägare och 40 till markägare som slumpats fram bland de "ej enskilda" markägarna.

Utsortering av urval: WSP Analys & Strategi fick ett register ifrån Skogsstyrelsen innehållande information om totalt 1060 "enskilda" markägare, 61 "ej enskilda" markägare samt 13 markägare för vilka information om markägartyp sakades. Gemensamt för dessa 1134 markägare var att de tecknat ett naturvårdsavtal för sin mark under perioden 2005-2007. Naturvårdsverket fanns inte med bland ägarna till mark för vilken naturvårdsavtal slutits. 10 markägare togs bort ifrån listan pga utländska postadresser. Efter reducering återstod 61 "ej enskilda" markägare samt 1050 "enskilda" markägare. Då en procent av de "enskilda" markägarna saknade adress gjordes ett slumpmässigt urval på 363 markägare ur kategorin "enskilda" markägare vilket resulterade i 359 markägare med adresser. För de "ej enskilda" markägarna valdes 40 av de 58 återstående markägarna slumpmässigt till att ingå i urvalet.

Viktning i analys: Eftersom urvalet stratifierats viktas de inkomna resultaten så att svar ifrån "ej enskilda" markägare viktas ned (vikt 0,553) medan "enskilda" markägare viktas upp (vikt 1,049). Relationen mellan vikternas storlek beror av den relativa sannolikheten för att en markägare som tillhör respektive strata hamnar i urvalet. Den definitiva storleken på vikterna är satt så att en urvalsstorlek på 403 markägare återskapas. Detta för att säkerställa att signifikanstest ska kunna utföras trots stratifiering.

Urval och viktning: Naturresevat

Titel: Enkät om bildande av naturresevat på er mark under åren 2005-2007

Målgrupp: Enkäten vänder sig till markägare som under perioden 2005-2007 fått ett naturvårdsavtal bildat på sin mark. Samtliga markägare bosatta i Sverige



ingår i målgruppen utom i de enstaka fall då Naturvårdsverket är ägare till marken. Detta eftersom det bedömts olämpligt att de ska delta i denna utvärdering av sig själva. I de fall fler än en person äger en och samma mark vänder sig enkäten till samtliga ägare. Samtliga typer av markägare (utom Naturvårdsverket) ingår i målgruppen, oavsett om de äger marken i egenskap av privatpersoner, bolag, stiftelser, dödsbon, kommuner osv.

Urval: Enkäten skickas till samtliga markägare som ingår i målgruppen. Totalt skickas enkäter till 1976 markägare.

Utsortering av urval: WSP Analys & Strategi fick en lista ifrån Naturvårdsverket som skulle innehålla en post per markägare i målgruppen. Efter att utländska adresser sorterats ut återstod 2057 markägare. Av dessa hade 29 av markägare varken information om postnummer eller postort. Då även dessa sållats bort återstod 1976 markägare varav 1897 var privatpersoner.





Bilaga 7: Enkätundersökning – Analysmetod nöjdhet/missnöjdhet

Metod för bedömning av vilka faktorer som påverkar hur nöjd markägaren är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i processen

Markägarna delas in i två grupper baserat på hur de svarat på fråga 14a (Biotopskyddsområden och Naturvårdsavtal) respektive 16a (Naturreservat). I dessa frågor får Markägarna ta ställning till huruvida de "överlag är nöjda med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i processen". Den ena gruppen är den "nöjd" gruppen som svarat 3 eller 4 på skalan om huruvida de instämmer i att de är nöjda. Den andra gruppen är "inte nöjd". Dessa har svarat 1 eller 2 på skalan

Variabeln nöjd/inte nöjd korstabuleras emot en rad faktorer som kan tänkas påverka hur nöjda markägarna blir. För varje förklarande faktor delas markägarna in i grupper utifrån sina svar. En variansanalys används för att visa om det går att påvisa signifikanta skillnader mellan hur nöjda dessa grupper är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i stort.

Metod för bedömning av vilka faktorer som påverkar hur nöjd markägaren är med den ekonomiska ersättningen/ uppgörelsen

Markägarna delas in i två grupper baserat på hur de svarat på fråga 10a (Biotopskyddsområden och Naturvårdsavtal) respektive 12e (Naturreservat). I dessa frågor får markägarna ta ställning till huruvida de "är nöjda med den ekonomiska ersättning som utbetalats" (Biotopskyddsområden och Naturvårdsavtal) respektive "är nöjd med förhandlingsresultatet/uppgörelsen om ekonomisk ersättning" (Naturreservat).

Variabeln nöjd/inte nöjd korstabuleras emot en rad faktorer som kan tänkas påverka hur nöjda markägarna blir. För varje förklarande faktor delas markägarna in i grupper utifrån sina svar. En variansanalys används för att visa om det går att påvisa signifikanta skillnader mellan hur nöjda dessa grupper är med Skogsstyrelsens/länsstyrelsens agerande i stort.



WSP är ett globalt företag som erbjuder kvalificerade konsulttjänster för samhälle och miljö. Med drygt 100 kontor världen över och totalt 6 000 medarbetare är WSP ett av de största konsultföretagen i Europa och bland de tio största i världen. Verksamheten bedrivs huvudsakligen i Storbritannien och Sverige, men också i övriga Europa, USA, Afrika och Asien.

I Sverige är WSP ett rikstäckande konsultföretag med ca 1900 medarbetare. Verksamheten bedrivs inom följande affärsområden: WSP Arkitektur, WSP Analys & Strategi, WSP Byggprojektering, WSP Environmental, WSP International, WSP Management, och WSP Systems.